

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การสร้างสรรค์สวนดอกไม้ในหุบเขาเพื่อการท่องเที่ยว
และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ชวลิตธีร์ ชูชาติ

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนจาก
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565
โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์
วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.)

2565

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การสร้างสรรค์สวนดอกไม้ในหุบเขาเพื่อการท่องเที่ยว
และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ชวลิตีร์ ชูชาติ

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนจาก
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565
โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์
วิจัย และนวัตกรรม (สกว.)

2565

ชื่อแผนงานวิจัย	การสร้างสรรคสวนดอกไม้ในหุบเขาเพื่อการท่องเที่ยวและการพัฒนาอย่างยั่งยืน
ผู้วิจัย	ชูสิทธิ์ ชูชาติ
หน่วยงาน/คณะ	บัณฑิตวิทยาลัย
ทุนอุดหนุนการวิจัย	สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.)
ปีที่วิจัย	พ.ศ. 2565

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการสร้างสรรค์สวนดอกไม้ในหุบเขาเพื่อการท่องเที่ยวและการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวสวนดอกไม้ในหุบเขาควบคู่กับกิจกรรมการท่องเที่ยวในสวนดอกไม้เพื่อฟื้นฟู ส่งเสริม กระตุ้นเศรษฐกิจชาวบ้าน และเพื่อส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้นควบคู่กับสวนดอกไม้ และพืชเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน พื้นที่วิจัยในเขตลุ่มน้ำวางตอนบน ประกอบด้วย บ้านขุนวาง บ้านแม่เตียน บ้านโป่งสมิต บ้านห้วยอีค่าง พื้นที่ความสูงตั้งแต่ 1,000 เมตรถึง 1,600 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ผลการวิจัยพบว่า การสร้างสวนดอกไม้ในหมู่บ้านขุนวาง ควรสร้างสวนนางพญาเสือโคร่งควบคู่กับการปลูกผัก ผลไม้ ดอกไม้เมืองหนาว และการท่องเที่ยว สำหรับบ้านแม่เตียน บ้านโป่งสมิต บ้านห้วยอีค่าง ควรสร้างสวนดอกไม้ควบคู่กับการทำนา ปลูกผัก ผลไม้ และดอกไม้เมืองหนาว กิจกรรมดังกล่าวแล้ว ก่อให้เกิดรายได้ตลอดปี ปริมาณสินค้าพอดีกับความต้องการซื้อ และระบบนิเวศในเขตหุบเขาสามารถรองรับได้ ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจหมุนเวียนสอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ชาวบ้านขุนวางมีรายได้จากสวนนางพญาเสือโคร่งปีละ 780,000 - 800,000 บาท (พ.ศ. 2559 - 2560) และลดน้อยลงเพราะโควิด 19 เหลือเพียงปีละ 190,000 - 200,000 บาท (พ.ศ. 2564 - 2565) นอกจากนี้ยังมีรายได้จากการขายของที่ระลึกผักผลไม้ และการฝากรถปีละ 4,000,000 บาท ต่อหมู่บ้าน

สำหรับบ้านแม่เตียน บ้านโป่งสมิต บ้านห้วยอีค่าง ชาวบ้านมีรายได้จากการขายดอกไม้ปีละ 45,000 - 75,000 บาท และรายได้จากการปลูกผักปีละ 52,000 - 60,000 บาท ต่อครอบครัว ชาวบ้านไม่ต้องการปลูกดอกไม้แปลงใหญ่ เพราะจะทำให้สินค้าล้นตลาด ชาวบ้านจึงเลี้ยงสัตว์ปลูกผักผลไม้ ดอกไม้ ปลูกข้าว และจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควบคู่กันไปตลอดปี สำหรับบ้านขุนวาง

ซึ่งมีสวนนางพญาเสือโคร่งอาจปลูกข้าวน้อยลง แต่ชาวบ้านปลูกผัก ผลไม้ ดอกไม้ และเลี้ยงสัตว์
ควบคู่กันไปเพื่อให้มีรายได้ตลอดปี

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์, สวนดอกไม้ในหุบเขา, การท่องเที่ยว, ความยั่งยืน.

Research Program: Creative Flower Garden in the high Valley for Tourism and Sustainability.

Authors: Mr. Choosit Choochat

College: Graduate school, Chiang Mai Rajabhat University.

Grant Provider: National Research Council of Thailand.

Year: 2021

Abstract

The purpose of the research entitled “Creative Flower Garden in the high Valley for Tourism and Sustainability” is to develop the flora garden-based tourism sites and activities in the high valley region for reviving, supporting, and encouraging the local economies of the involved communities as well as for promoting the perennial plant coupled with flower garden and cash crop for sustainable development. The focused areas of this research are Ban Khun Wang, Ban Mae Tien, Ban Pong Samit, and Ban Huay E-Kang, which have elevations between 1000 and 1600 meters above mean sea level. Additionally, qualitative research and action research were employed in this study.

The results from this research indicated that for Ban Khun Wang, a Wild Himalayan Cherry (*Prunus cerasoides*) garden should be planted with vegetables, fruits, and winter flower gardens. Tourism should also be developed. However, flower gardens should be cultivated coupled with rice farming as well as vegetables, fruit, and winter flower gardens for Ban Mae Tien, Ban Pong Samit, and Ban Huay E-Kang. The mentioned activities could generate annual incomes, balance demand, and supply, and be appropriate for the valley’s ecosystems leading to environmental conservation and a circular economy harmonizing with sustainable development.

The villagers of Ban Khun Wang had an income from Wild Himalayan Cherry gardens of 780,000 - 800,000 baht (2016-2017). However, because of the COVID-19 pandemic, the annual income significantly decreased to 190,000 - 200,000 baht (2021-

2022). In addition, the villagers also had an income from selling souvenirs, vegetables, and fruits and from renting vehicle parking lots.

For the villagers of Ban Mae Tien, Ban Pong Samit, and Ban Huay E-Kang, the annual family incomes of 45,000 - 75,000 baht and 52,000 - 60,000 baht came from selling flowers, and vegetables, respectively. Therefore, they didn't target the extensive plot of flower gardens which could cause an oversupply in the market. Then, the villagers farmed livestock, cultivated vegetables, fruits, flowers, and rice along with sustainable tourism for an entire year. However, the villagers of Ban Khun Wang tended to have less rice fields because they had a Wild Himalayan Cherry Garden. However, they still planted vegetables, fruits, and flowers and raised animals to maintain their annual incomes.

Keyword: Creative, Flower Garden in the Valley, Tourism, Sustainability.

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณอธิการบดี รองศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี มณีโกศล รองอธิการบดี และผู้บริหารทุกท่าน รวมทั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาที่ได้สนับสนุนในการทำงานวิจัย ขอขอบคุณกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และชาวบ้านทุกคนที่ช่วยเหลือในเรื่องการวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ คุณวรรณเพ็ญ ชูชาติ และคุณทัศนติกา ตาคำนวน ที่ช่วยในการเก็บข้อมูล และจัดพิมพ์งานวิจัยจนสำเร็จเรียบร้อย

ชูสิทธิ์ ชูชาติ

ปีงบประมาณ 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
การพัฒนาอย่างยั่งยืน	7
การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	11
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	18
การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง	21
โมเดลเศรษฐกิจใหม่	26
บริบทของพื้นที่วิจัย	28
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	30
กรอบการวิจัย	36
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	37
ขอบเขตของการวิจัย	37
วิธีการดำเนินการวิจัย	39
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
4.1 สร้างแหล่งท่องเที่ยวสวนดอกไม้ในหุบเขา ควบคู่กับ กิจกรรมการท่องเที่ยวในสวนดอกไม้	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.2 ฟื้นฟู ส่งเสริม กระตุ้นเศรษฐกิจชาวบ้าน	64
4.3 ส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้น ควบคู่กับสวนดอกไม้ และพืชเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน	69
บทที่ 5 บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	75
บทสรุป	75
อภิปรายผล	80
ข้อเสนอแนะ	82
บรรณานุกรม	84
ประวัติผู้วิจัย	90

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 จำนวนพื้นที่และจำนวนต้นนางพญาเสือโคร่งในเขตบ้านขุนวาง	49
4.2 แสดงการลงทุนและรายได้จากการปลูกดอกไม้	73
4.3 แสดงการลงทุนและรายได้จากการปลูกผัก	73

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 หลักการพัฒนอย่งยั่งยืน	24
2.2 กรอบแนวคิดการวิจัย	36
4.1 ต้นนางพญาเสือโคร่ง	44
4.2 ดอกนางพญาเสือโคร่ง	45
4.3 ผลนางพญาเสือโคร่ง	45
4.4 ดอกนางพญาเสือโคร่งบ้านขุนวาง	50
4.5 ดอกนางพญาเสือโคร่งที่ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่	51
4.6 การจัดเก็บขยะแบบแยกขยะ	52
4.7 การกางเต็นท์ในสวนดอกไม้	53
4.8 พ่อค้าคนกลางรับซื้อดอกไม้ในหมู่บ้าน	54
4.9 การปลูกข้าวเพื่อบริโภค	55
4.10 การปลูกดอกไม้ผสมผสานกับแปลงผัก	58
4.11 การปลูกดอกไม้สลับกับแปลงผัก	58
4.12 แปลงดอกสร้อยทอง	59
4.13 การปลูกผัก หรือดอกไม้ในที่นา ในฤดูกาลทำนา (ฤดูฝน)	60
4.14 พื้นที่สูงปลูกดอกไม้และผัก	60
4.15 พื้นที่นา (ที่ลุ่ม) ปลูกข้าว	61
4.16 ฝ่ายกั้นน้ำ	62
4.17 การย้อมผ้าฝ้ายสีธรรมชาติ	63
4.18 การผลิตดอกไม้ ใบไม้แห้ง	64
4.19 ผลนางพญาเสือโคร่ง	66
4.20 สวนดอกไม้ตามความลาดเอียงของภูเขา	66
4.21 ที่นาในพื้นที่บ้านโป่งสมิต	67
4.22 การผลิตดอกไม้แห้งที่บ้านแม่เตียน	68
4.23 การปลูกกาแฟในสวนผลไม้	71

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เขตลุ่มแม่น้ำวางตอนบน ซึ่งอยู่ในบริเวณจากเส้นรุ้งที่ $18^{\circ} 37' 17''$ เหนือ ที่บ้านขุนวาง ถึงเส้นรุ้งที่ $18^{\circ} 45' 30''$ เหนือ ที่บ้านแม่เตียน และเส้นแวงที่ $98^{\circ} 33' 15''$ ตะวันออก ที่บ้านห้วยอีค่าง ถึงเส้นแวงที่ $98^{\circ} 30' 31''$ ที่ บ้านขุนวาง

เฉพาะในเขตพื้นที่ดังกล่าวแล้ว มีลำธาร หรือลำห้วยเป็นต้นน้ำของแม่น้ำวางหลายสาย ประกอบด้วย ลำธารแม่วางซ้าย ลำธารแม่วางขวา ลำธารแม่เตียน ลำธารโป่งสมิต ลำธารแม่สะปือก ห้วยอีค่าง ห้วยตอง ห้วยเย็น ห้วยข้าวลืบ พื้นที่ส่วนมากประกอบด้วยภูเขา ป่าไม้ และหุบเขา หรือที่ราบแคบ ๆ ระดับความสูงตั้งแต่ 900 – 1,700 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง

ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ได้ตั้งถิ่นฐานในเขตพื้นที่ลำธารแม่เตียน ลำธารโป่งสมิต ห้วยอีค่าง ห้วยข้าวลืบ ห้วยตอง ห้วยเย็น ไม่ต่ำกว่า 200 ปีล่วงมาแล้ว สำหรับเขตลุ่มน้ำวางซ้าย ลุ่มน้ำวางขวา มั่งได้ตั้งถิ่นฐานไม่ต่ำกว่า 125 ปี (พ.ศ. 2565) ในเขตบ้านขุนวาง จากหลักฐานที่มั่งเล่าสืบต่อกันมาว่า ในพระราชพิธีฝังพระศพพระเจ้าอินทวิชยานนท์ (พ.ศ. 2360 - 2440) เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 7 ชาวมั่ง ในเขตบ้านขุนวางได้เข้าร่วมในพิธีฝังพระศพที่ยอดดอยอ่างขาง ซึ่งต่อมาเรียกว่า “ดอยอินทนนท์” (สุริยา เราเท่า, สัมภาษณ์)

กะเหรี่ยง และมั่ง ดำรงชีพในระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ (Subsistence Economy) คือ การผลิตเพื่อบริโภค ในการเลี้ยงชีพ ผลผลิตเหลือขาย ไม่คุ้มทุนกับการส่งขายตลาด ประกอบกับขาดปัจจัยการผลิตพื้นฐาน เช่น ระบบการขนส่ง ขาดถนน และยานพาหนะ ออกสู่ตลาด ขาดสาธารณูปโภค และระบบการตลาดที่เอื้ออำนวย ดังนั้นตั้งแต่เริ่มจัดตั้งชุมชน หมู่บ้าน ถึงประมาณ พ.ศ. 2520 หมู่บ้านในเขตพื้นที่วิจัย และหมู่บ้านอื่น ๆ ในเขตลุ่มน้ำวางตอนบน ในเขตระบบนิเวศป่า และภูเขา ขาดถนน และปัจจัยพื้นฐานทางการผลิต จึงต้องยึดระบบการผลิตเพื่อยังชีพ หรือระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ

สาเหตุการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจการตลาด

สาเหตุการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจการตลาด หรือระบบการผลิตเพื่อขาย ปัจจัยเบื้องต้น และปัจจัยหลักของการเปลี่ยนแปลงเกิดจาก พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จประพาสเยี่ยมราษฎรในเขตภูเขาภาคเหนือ ในพื้นที่บ้านมั่ง ดอยปุย ใน พ.ศ. 2506 (ชูสิทธิ์ ชูชาติ และณัด บุญชัย, 2561: 28) การเสด็จประพาสบนดอยสูง ทรงดำเนินการอย่างต่อเนื่องติดต่อกันมาทุกปี ต่างสถานที่ หรืออยู่ในขอบเขตของสถานที่เดิม ซึ่งต่อมาก็มีผลต่อการสร้างถนนเชื่อมระหว่างอำเภอ กับเขตหมู่บ้านห่างไกล

ใน พ.ศ. 2516 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จประพาสเยี่ยมราษฎรบ้านขุนวาง ทรงเห็นความยากลำบากของราษฎร ในเรื่องการขาดถนน การประกอบอาชีพ ชีวิตความเป็นอยู่ การศึกษาและสาธารณสุข จึงได้มีพระราชดำรัสให้จัดสร้างถนน โรงเรียน และโครงการหลวงพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขา ขุนวาง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานรถยนต์ก่อสร้างทำถนน เข้ามาที่บ้านขุนวาง ใน พ.ศ. 2516 (ชูลิทธิ ชูชาติ, 2564: 76)

ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีแผนงาน ในการให้ชาวเขาเลิกการปลูกฝิ่น และการทำไร่หมุนเวียน ส่งเสริมให้ปลูกพืชเศรษฐกิจเมืองหนาว ที่มีรายได้ดีกว่าฝิ่น และลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมด้วย โครงการหลวงพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขา ซึ่งเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2517 แล้วต่อมาพัฒนาเป็นโครงการหลวง

พระราชกรณียกิจดังกล่าวแล้ว ทำให้หน่วยงานราชการ เช่น กระทรวงการเกษตรและสหกรณ์ (ชื่อสมัยนั้น) สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม รวมทั้ง มหาวิทยาลัยเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้เข้ามาช่วยเหลือในโครงการหลวงพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขา การช่วยเหลือของหน่วยงานราชการดังกล่าวแล้ว ได้เกิดการสร้างปัจจัยพื้นฐานในการผลิต เช่น ระบบการขนส่ง การสาธารณสุข ปลอดภัย การศึกษา สาธารณสุข รวมทั้งระบบการผลิตเพื่อขาย จึงเริ่มเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ตั้งแต่ พ.ศ. 2521 – พ.ศ. 2530 นับเป็นระยะเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง แล้วจึงทวีเพิ่มมากยิ่งขึ้นหลัง พ.ศ. 2530 ถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้หมู่บ้านได้เข้าสู่ระบบการผลิตเพื่อขาย แต่การผลิตเพื่อยังชีพ หรือการผลิตเพื่อบริโภค ก็ยังดำรงควบคู่กันในหมู่บ้าน เป็นลักษณะการผลิต 2 ระบบในหนึ่งหมู่บ้าน

กล่าวโดยสรุป การเกิดระบบการผลิตเพื่อขาย สาเหตุจากปัจจัยหลัก 3 ประการ

1. พระราชกรณียกิจของในหลวง ตามพระราชประสงค์การยกเลิกการปลูกฝิ่น และทำไร่เลื่อนลอย เพื่อช่วยเหลือคนในเขตพื้นที่สูง และคนพื้นราบ
2. การสร้างปัจจัยการผลิต เช่น ระบบการขนส่ง ระบบสาธารณสุข ปลอดภัย จากหน่วยงานราชการ ทำให้สังคมเมืองติดต่อกับสังคมในเขตภูเขาได้ง่าย สะดวกยิ่งขึ้น จึงเกิดการค้าขาย และเปลี่ยนสินค้า
3. ระบบการตลาด ที่เกิดจากโครงการหลวงพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขาที่บ้านขุนวาง ตั้งแต่ พ.ศ. 2517 และเกิดโครงการหลวง หรือศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่บ้านห้วยตอง ใน พ.ศ. 2522 มีขอบเขตในหมู่บ้านห้วยข้าวลีบ บ้านโป่งสมิต บ้านห้วยเตียน บ้านห้วยอีค่าง บ้านห้วยทราย บ้านทุ่งหลวง บ้านหนองเต่า และบ้านห้วยตอง ชาวเขาในหมู่บ้านดังกล่าว เริ่มการผลิตเพื่อขายสินค้า หรือผลผลิตที่จำหน่าย ประเภทผัก ได้แก่ ผักสลัด ผักกาด แดงกวาญี่ปุ่น ต้นหอมญี่ปุ่น กะหล่ำปลี เบบี้แครอท แรดิช ซาโยเต้ ข้าวโพด ปิทรูท ฟัก ชูกินี เซเลอรี่ ฯลฯ ไม้ผล ได้แก่ พลับ สตรอว์เบอร์รี่ กาแฟ สาลี อะโวคาโด ท้อ เคพกูสเบอร์รี่ มะเดื่อฝรั่ง ฯลฯ ไม้ดอก ได้แก่ ดาวเรือง สร้อยทอง ดอกกระดาศ มากาเร็ต ยิปโซ คัตเตอร์ ฟีค็อก เก๊กฮวย และเบญจมาศ ฯลฯ

ผลผลิตจากผัก ดอกไม้ และไม้ผล เป็นสินค้าออกจากหมู่บ้าน แทนที่ผลผลิตจากป่า หรือสัตว์เลี้ยง เช่น หมู วัว ควาย ในอดีต บทบาทของพืชดังกล่าวเด่นชัดยิ่งขึ้น นับตั้งแต่ระบบ การขนส่งดีขึ้น มีถนนใช้ได้ตลอดปี เข้าสู่หมู่บ้านตั้งแต่ พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน

ปัญหาของสวนดอกไม้ ผลไม้ และผัก

การปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ดอกไม้ ผลไม้ และผัก ของชาวบ้าน สามารถแบ่งระบบการส่งขาย เป็น 2 ช่องทาง คือ ส่งขายผ่านศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ในพื้นที่ส่งเสริม และส่งขายอิสระ ให้แก่ พ่อค้าคนกลางในตลาด การผลิตดอกไม้ ผลไม้ และผัก ออกจำหน่าย ส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจ ทำให้ชาวบ้านมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เกิดความมั่งคั่ง ร่ำรวย จาก พ.ศ. 2530 ที่ผู้วิจัยได้พบเห็น เจริญประจักษ์ ในการวิจัยในพื้นที่เขตลุ่มน้ำวางตอนบน ได้พบบ้านเรือนที่ชั่วที่สุดในท้องถิ่น เช่น หลังคา มุงด้วยใบไม้ โครงสร้างบ้านทำด้วยไม้ไผ่ เกือบร้อยละ 80 ของหมู่บ้าน แต่ในปัจจุบันเมื่อฐานทาง เศรษฐกิจเปลี่ยนไป จากการปลูกดอกไม้ ผลไม้ พืชผัก บ้านเรือนในหมู่บ้านร้อยละ 90 เป็นอาคาร บ้านเรือนถาวร ทันสมัย เกือบทุกครอบครัว มีรถยนต์ และสิ่งอำนวยความสะดวกสบายอื่น ๆ จากการศึกษาค้นพบว่าแต่ละครอบครัว มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 20,000 บาทขึ้นไป แต่รายจ่ายก็มาก เพราะการดำรงชีวิตเปลี่ยนไปจากเดิม พึ่งสังคมเมืองมากยิ่งขึ้น

ภายใต้การเจริญงอกงามทางเศรษฐกิจ แต่การทำสวนดอกไม้ ผลไม้ สวนผัก อาชีพหลักของ ชาวบ้านก็ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม จากการใช้สารเคมี ตั้งแต่ยาฆ่าหญ้า ยาปราบศัตรูพืช และปุ๋ยเคมี นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่ออากาศของดิน ความเสื่อมของดิน เกิดสารละลายปนเปื้อนในน้ำธรรมชาติ และส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์

การจากวิจัยค้นพบว่า สารกำจัดศัตรูพืช เป็นสารเคมีที่มีอันตราย สารกำจัดศัตรูพืชนั้น มีเพียงร้อยละ 0.1 ที่จะไปถึงศัตรูเป้าหมาย แต่เหลืออีกร้อยละ 99.99 จะปนเปื้อนสู่สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะทางดินและน้ำ ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ และห่วงโซ่อาหาร เกิดมลพิษทางดิน เนื่องจาก สารเคมีตกค้างทำให้ดินเสื่อม ส่งผลต่อแหล่งน้ำ และสุขภาพอนามัยของเกษตรกร ชุมชน และ ผู้บริโภคผลผลิต (ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการใช้ยากำจัดศัตรูพืช, 2515)

ในการแก้ปัญหา ด้านการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการใช้สารเคมี ที่ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ โครงการหลวง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ได้พยายามแก้ไข เพื่อปรับปรุง ให้พืชผัก ผลไม้ ดอกไม้ มีคุณภาพ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ไม่เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค ได้ส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ การปลูกผัก ดอกไม้ ในโรงเรือน เพื่อป้องกันศัตรูพืช การคัดเลือกพันธุ์ ที่ต้านทานโรค การเพาะปลูกภายใต้มาตรฐานอาหารปลอดภัย หรือพืชผักที่ปลูกภายใต้ระบบ การเพาะปลูกที่ดี (GAP) ระบบการเพาะปลูกที่ดียังคงใช้ ยาฆ่าแมลง สารเคมี แต่เกี่ยว เกี่ยว ในระยะปลอดภัยต่อผู้บริโภค ดังนั้นระบบนี้ปลอดภัยต่อผู้บริโภค แต่ยังคงเป็นพืชต่อสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันการผลิตพืชผัก ดอกไม้ ภายใต้ระบบการเพาะปลูกที่ดี (GAP) ร้อยละ 90 แต่ระบบเกษตร อินทรีย์มีเพียงร้อยละ 10 (วิรัตน์ ปราบทุกซ์ เพชรดา อยู่สุข และอิทธิพล โพธิ์ศรี, 2564)

จากปัญหาการปลูกพืชเศรษฐกิจ แต่ใช้สารเคมี ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม จึงต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืนสู่เป้าหมาย SDGs

งานวิจัยเรื่องนี้ จึงปฏิเสธการปลูกดอกไม้แปลงใหญ่ เพื่อให้เกิดความตั้งใจทางด้านการท่องเที่ยว เกิดรายได้เข้าสู่หมู่บ้าน แต่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสังคมมนุษย์ ลดนิสัยการอนุรักษ์ เคารพยำเกรงต่อธรรมชาติ มองเห็นธรรมชาติเป็นเพียงต้นทุน ทำให้เกิดเงินตรา เกิดความมั่งคั่ง สวนดอกไม้บนยอดดอยต้องยึดหลัก ความพอประมาณ ของศักยภาพในการรองรับทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และจิตวิทยา มีเหตุผล ภูมิคุ้มกัน ในตัวเอง เกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยง บนพื้นฐานองค์ความรู้ และคุณธรรม นี่คือการเป็นหลักที่เป็นหัวใจของการควบคุม

จากหลักการดังกล่าวแล้ว จึงคัดเลือกพื้นที่แหล่งต้นน้ำ 2 แปลง คือ ต้นน้ำวาง สร้างแปลงดอกไม้นางพญาเสือโคร่ง เป็นพันธุ์ไม้หลัก และมีไม้อื่น ๆ ประกอบ เช่น ดอกกระดาด ดอกดาวเรือง ดอกเบญจมาศ ฯลฯ และวิถีชีวิตในการปลูกผัก ผลไม้ การผลิตเพื่อบริโภค ควบคู่กับการผลิตเพื่อขาย

ส่วนต้นน้ำเตียน ซึ่งเป็นสาขาสำคัญของแม่น้ำวาง เขตหมู่บ้านแม่เตียน โป่งสมิต ห้วยข้าวลีบ ห้วยอีค่าง ปลูกดอกไม้หลายชนิด เช่น สร้อยทอง มากาเร็ต ยิบโซ คัตเตอร์ พิค็อก เบญจมาศ ดาวเรือง และเก๊กฮวย ควบคู่กับการทำนา ปลูกผัก และการดำรงชีวิตของชาวบ้าน

ทั้งสองพื้นที่ทดลอง จึงเป็นพื้นที่ที่ไม่ได้เน้นแปลงดอกไม้แปลงใหญ่ชนิดเดียว แต่เป็นแปลงดอกไม้หลาย ๆ ชนิด ผสมกับข้าว ผัก ที่เป็นสินค้าสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ผลผลิตจึงมั่นคง ยืนอยู่บนขาของตนเองได้ มิได้พึ่งพิงกับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยว เป็นเพียงตัวกระตุ้นเสริมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของศักยภาพในการรองรับได้ เพื่อนำชุมชนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวสวนดอกไม้ในหุบเขาควบคู่กับกิจกรรมการท่องเที่ยวในสวนดอกไม้
2. เพื่อฟื้นฟู ส่งเสริม กระตุ้น เศรษฐกิจชาวบ้าน
3. เพื่อส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้น ควบคู่กับสวนดอกไม้ และพืชเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตพื้นที่

บ้านขุนวาง หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วีน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ บริเวณสวนผักสวนดอกไม้ และสวนนางพญาเสือโคร่ง บริเวณเส้นรุ้งที่ $18^{\circ} 36' 34''$ เหนือ และเส้นแวงที่ $98^{\circ} 30' 25''$ ตะวันออก ความสูงของพื้นที่ตั้งแต่ 1,440 – 1,510 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง พื้นที่บริเวณนี้ มีต้นนางพญาเสือโคร่งประมาณ 840 ต้น นอกจากนี้ในเขตพื้นที่บริเวณนี้ ยังมีสวนดอกไม้ เช่น ดอกดาวเรือง ดอกกระดาศ ดอกเบญจมาศ ดอกมากาเรต ฯลฯ ไม้ผลที่สำคัญคือ สตรอว์เบอร์รี่ และผักเมืองหนาวต่าง ๆ พื้นที่ทั้งหมดนี้ ภาพรวมของสวนดอกไม้ และพืชผลในเขตสวนดอกไม้บ้านขุนวาง ประชากรบ้านขุนวาง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

ขอบเขตพื้นที่แหล่งที่สอง คือ ต้นน้ำแม่เตียน ประกอบด้วย บ้านแม่เตียน บ้านโป่งสมิต บ้านห้วยข้าวลืบ และบ้านห้วยอีค่าง ตั้งแต่เส้นรุ้งที่ $18^{\circ} 45' 30''$ เหนือ ที่บ้านแม่เตียน ลงมาถึงเส้นรุ้งที่ $18^{\circ} 42' 39''$ เหนือ ที่บ้านห้วยอีค่าง และเส้นแวงที่ $98^{\circ} 31' 35''$ ตะวันออก บ้านโป่งสมิต ถึงเส้นแวงที่ $98^{\circ} 33' 15''$ ตะวันออก บ้านห้วยอีค่าง ระดับความสูง 907 – 1,500 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง ประชากรทั้ง 3 หมู่บ้าน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การสร้างสรรค์สวนดอกไม้ในหุบเขา รวมทั้งพืชผลอื่น ๆ ตามวิถีชีวิตของชาวบ้าน เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนบนพื้นฐานชีวิต วัฒนธรรม กิจกรรมการท่องเที่ยว มุ่งเน้นให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในวิถีการผลิต และวิถีชีวิตของชาวบ้าน รวมทั้งยินยอมให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมในกิจกรรมการผลิต กิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งหมด ตั้งอยู่บนพื้นฐานศักยภาพในการรองรับได้

ความสวยงาม ความน่าประทับใจ มิได้เกิดจากการสร้างแปลงดอกไม้ขนาดใหญ่ เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว และเกิดผลผลิตที่เป็นพิษกับสิ่งแวดล้อม ความงาม ความน่าประทับใจเกิดจากความกลมกลืนผสมผสานของสวนดอกไม้ สวนผักและพืชผลอื่น ๆ ที่สร้างประโยชน์ และเกิดคุณค่ามากกว่าความงาม ที่ทิ้งมลพิษให้แก่สิ่งแวดล้อม

ขอบเขตของเนื้อหา จึงเป็นสวนดอกไม้เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เพื่อให้เกิดขยะจากสวนดอกไม้เหลือศูนย์ (Zero Waste) และต้องเป็นเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

นิยามศัพท์เฉพาะ

การสร้างสรรค์ (Creative) การสร้างสรรค์ หมายถึง การสร้างสวนดอกไม้ในหุบเขา ซึ่งมีพื้นที่แคบ ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของการตลาด การผลิตของชาวบ้าน และการสร้างจุดขายใหม่ ให้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มอนุรักษ์ และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

สวนดอกไม้ในหุบเขา (Flower Garden in the High Valley) หมายถึง การสร้างสวนดอกไม้ ประเภทไม้ยืนต้น ไม้ล้มลุก พืชผักต่าง ๆ ควบคู่กับการทำนาในเขตหุบเขา เป็นแปลงดอกไม้ และพืชผลขนาดเล็ก ที่ไม่ทำลายระบบนิเวศป่า

การท่องเที่ยว (Tourism) การท่องเที่ยว หมายถึง การท่องเที่ยวไปชมสวนดอกไม้ สวนผัก และพืชผลอื่น ๆ ของชาวบ้าน รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อศึกษาหาความรู้ ประสบการณ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสังคมวัฒนธรรม มีใจมุ่งเน้นเพื่อความบันเทิง และรายได้เพียงอย่างเดียว

ความยั่งยืน (Sustainability) หมายถึง ความยั่งยืนบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง อันนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สวนดอกไม้ในหุบเขาที่สอดคล้องกลมกลืนกับบริบทของพื้นที่ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. นักท่องเที่ยวเข้าใจวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ในการอยู่ร่วมกันระหว่างคน กับระบบนิเวศ
3. ลดการใช้สารเคมีที่เป็นพิษต่อสิ่งมีชีวิต และสิ่งแวดล้อม ส่งผลดีต่อบริบทของพื้นที่ ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ
4. เกิดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ ที่สนใจสวนดอกไม้เชิงสร้างสรรค์ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างแนวคิดและกรอบของการวิจัย เรื่อง “การสร้างสรรคส์สวนดอกไม้ ในหุบเขาเพื่อการท่องเที่ยว และการพัฒนาอย่างยั่งยืน” ซึ่งมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว แตกต่างจาก สวนดอกไม้ขนาดใหญ่ ในเขตพื้นที่ราบ เพราะในเขตหุบเขา มีพื้นที่เพาะปลูกจำกัด ต้องปลูกข้าว ผัก ผลไม้ และดอกไม้เพื่อบริโภค และเพื่อขาย เป็นแหล่งเกษตรแบบผสมผสาน ซึ่งดำเนินติดต่อกันมา เกือบครึ่งศตวรรษ

อย่างไรก็ตาม สวนดอกไม้เชิงสร้างสรรค์ ถึงแม้ไม่เปลี่ยนแปลงระบบการผลิตเดิม แต่จะเน้น การพัฒนาเพิ่มเติม ด้านการเพาะปลูกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ เศรษฐกิจ เชิงสร้างสรรค์ ลดของเสียให้น้อยลง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ดังนั้น แนวคิดหรือทฤษฎี และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยเรื่องต่อไปนี้

1. แนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
  - 1.1. การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)
  - 1.2. การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)
  - 1.3. การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง (Tourism and Sufficiency Economy)
  - 1.4. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (The Philosophy and Sufficiency Economy)
  - 1.5. โมเดลเศรษฐกิจใหม่ (BCG Economy Model)
2. บริบทของพื้นที่วิจัย
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. กรอบการวิจัย

แนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

พัฒนาการของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2482 – 2488) ประเทศต่าง ๆ ได้ฟื้นฟูการพัฒนา เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีอีกครั้งหนึ่ง หลังจากหยุดชะงักในสงครามโลกครั้งที่ 2 การพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม อย่างเห็นได้ชัดจนมากยิ่งขึ้น

ในปี พ.ศ. 2505 ราเชล คาร์สัน (Rachel Carson) ได้เขียนหนังสือ Silent Spring ชี้ให้เห็นถึงการที่มนุษย์ทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เพื่อผลตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจการเกษตร คือการใช้สาร DDT กำจัดศัตรูพืช รวมทั้งการฉีดพ่น DDT ฆ่ายุง สารเคมีที่ตกค้างจาก DDT จะเข้าไปในห่วงโซ่อาหาร และเกิดพิษภัยต่อสัตว์ และมนุษย์ เช่น สารเคมีตกค้างจะมีผลต่อ

นกในการฟักไข่ ไม่ออกเป็นตัว และตกค้างในสิ่งแวดล้อม เข้าสู่พืช สัตว์ และคน ตามระบบห่วงโซ่ของอาหาร (Carson, 1962: 175-198)

ใน พ.ศ. 2515 แดเนลลา และเดนนีส มีโดวส์ (Danella and Dennis Meadows) ได้เขียนหนังสือเรื่อง “Limits to Growth” เสนอสาระสำคัญว่า ทรัพยากร และการรองรับมลภาวะของโลก มีขอบเขตจำกัด พิษภัยของการพัฒนา จะทำลายมนุษยและจะมองเห็นได้ ในระยะเวลาอันใกล้ (Thebald, Ed.,1994: 275)

จากปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว จึงทำให้องค์การสหประชาชาติ (UNO) จัดการประชุมสหประชาชาติเรื่อง “สิ่งแวดล้อมของมนุษย์” ขึ้นเป็นครั้งแรก ณ กรุงสต็อกโฮล์ม (Stockholm) ประเทศสวีเดน เมื่อวันที่ 5 – 16 มิถุนายน พ.ศ. 2515 ผลการประชุม ทำให้ประเทศสมาชิกจัดตั้งองค์กรขึ้นรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม หลังจากนั้นได้มีการประชุมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขึ้นอีกหลายครั้ง

ในปี พ.ศ. 2523 หน่วยงานอนุรักษ์ธรรมชาติ และทรัพยากรธรรมชาติระหว่างประเทศ (The International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources) ได้จัดการแสดงประชามติเกี่ยวกับเรื่องยุทธศาสตร์ในการอนุรักษ์โลก ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 คณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development WCED) องค์กรสหประชาชาติได้จัดทำรายงานเรื่อง Our Common Future หรือ รายงานบรินด์แลนด์ (Brundtland Report) รายงานของคณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ได้นำเสนอแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน และได้กล่าวว่า วิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นในโลกนี้ มีความเชื่อมโยง และจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในสังคมโลก ในการปรึกษาหารือ และตัดสินใจเพื่อก้าวสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกัน (Our Common Future, 2013)

รายงานของบรินด์แลนด์ ได้ให้นิยามของคำว่า “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ดังนี้

การพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง วิธีการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นต่อไป (Our Common Future, Brundtland Report 1987, 2013)

ใน พ.ศ. 2535 ได้จัดการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (Rio/Earth Summit) ณ นครริโอเดจาเนโร ประเทศบราซิล ผลการประชุมได้รับการรับรองเอกสาร 3 ฉบับ ได้แก่

1. ปฏิญญาริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ซึ่งเป็นหลักการเกี่ยวกับสิทธิและความรับผิดชอบของสหประชาชาติในการดำเนินงาน พัฒนา เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน
2. แผนปฏิบัติการ 21 (Agenda21) เพื่อเป็นแผนแม่บทของโลก ในการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม
3. แถลงการณ์เกี่ยวกับหลักการด้านป่าไม้

นอกจากนี้ ยังมีอนุสัญญาอีก 2 ฉบับ คือ กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติ ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และอนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ ได้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Commission on Sustainable Development) เพื่อรับผิดชอบ และติดตามกำหนดแนวทางในการนำผลการประชุมไปไม่ปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม (การพัฒนาที่ยั่งยืน สู่กระแสเศรษฐกิจสีเขียว, ม.ป.ป.)

ต่อมาสหประชาชาติได้มีการประชุม The World Summit on Sustainable Development หรือการประชุม Rio +10 ณ กรุงโจฮันเนสเบิร์ก ประเทศแอฟริกาใต้ ใน พ.ศ. 2545 เพื่อทบทวนความก้าวหน้าของการดำเนินงานด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของแต่ละประเทศตามแผนปฏิบัติการ 21 และมุ่งเป้าหมายแก้ปัญหาความยากจน การรักษาระดับการพัฒนาและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หลักการพัฒนาต้องมีการบูรณาการด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ในปี พ.ศ. 2555 สหประชาชาติได้กำหนดให้จัดการประชุม “United Nations Conference on Sustainable Development” หรือ Rio +20 โดยมีหัวข้อการประชุมหลัก ได้แก่เรื่อง เศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน และการขจัดความยากจน (Green Economy in the Context of Sustainable and Poverty Eradication) และกรอบเชิงสถาบันเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Institutional Framework for Sustainable Development) (บัณฑูร เศรษฐศิโรตน์ และนนท์ นุชหมอน, ม.ป.ป.)

หลังจากการประชุมระดับโลกแล้ว ได้เกิดแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) สำหรับทศวรรษ (1991 – 1999) และศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นแผนแม่บทของโลก สำหรับการดำเนินงานที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และในเวลาต่อมาได้มีการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals) เป็นระยะเวลา 15 ปี (พ.ศ. 2543 – 2558) ครอบคลุมงาน 8 เป้าหมาย คือ การขจัดความยากจน และหิวโหย การส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ และบทบาทสตรี การศึกษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เป็นต้น (สำนักงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, ม.ป.ป.) การพัฒนาตามเป้าหมายดังกล่าว ก็ครอบคลุมถึงหลักการ 3 ประการ คือ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ให้เด่นชัดยิ่งขึ้น การพัฒนาแห่งสหัสวรรษได้สิ้นสุดลงใน พ.ศ. 2558

เป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก

สำหรับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก (Sustainable Development Goals SDGs) ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2559 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2573 ประกอบด้วย 17 เป้าหมาย ดังนี้ (เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ, 2016)

1. ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่
2. ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการและการส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน

3. สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพที่ดี และส่งเสริมสวัสดิการสำหรับทุกคน ในทุกวัย
4. สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุม และเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต
5. บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศ และให้อำนาจของผู้หญิง และเด็กหญิงทุกคน
6. สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำ และสุขอนามัยสำหรับทุกคน และมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน
7. สร้างหลักประกันว่าทุกคนเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ ในราคาที่สามารถซื้อหาได้ เชื่อถือได้และยั่งยืน
8. ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่และมีผลผลิตภาพ และการมีงานที่สมควรสำหรับทุกคน
9. สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม
10. ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ
11. ทำให้การเมือง และการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุม ปลอดภัย มีภูมิคุ้มกันและยั่งยืน
12. สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน
13. ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วน เพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และผลกระทบที่เกิดขึ้น
14. อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเล อย่างยั่งยืน และการพัฒนาที่ยั่งยืน
15. ปกป้อง ปันฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศชนบทอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้ อย่างยั่งยืน ต่อสู้กับการกลายเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดิน และฟื้นสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ
16. ส่งเสริมสังคมที่สงบสุข และครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ทุกคนเข้าถึง ความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกระดับ
17. เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงาน และฟื้นฟูสภาพหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลก สำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาในระดับโลก นับตั้งแต่เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรม และเกิดระบบทุนนิยมใน พุทธศตวรรษที่ 24 การพัฒนาเข้าสู่ยุคใหม่ของโลก ในพุทธศตวรรษที่ 24 และ 25 มุ่งเป้าหมาย ด้านเศรษฐกิจ ให้เกิดความมั่งคั่ง มั่นคง เฉพาะประเทศที่เจริญแล้ว ในกลุ่มประเทศยุโรป

และสหรัฐอเมริกา เช่น การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ซึ่งอาศัยการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เป็นกำลังสำคัญในการผลิต ทำให้เกิดมลพิษ และทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของประเทศกำลังพัฒนา ในทวีปแอฟริกา เอเชีย และอเมริกาใต้ ผลการพัฒนาเศรษฐกิจ และเทคโนโลยียังส่งผลกระทบต่อประเทศอุตสาหกรรมที่พัฒนาแล้ว ก่อให้เกิดปัญหามลพิษ และสิ่งแวดล้อมจากการแสวงหาความร่ำรวยทางเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม

อย่างไรก็ตาม สหประชาชาติได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวแล้ว และได้เริ่มแก้ไขนับตั้งแต่เกิดการประชุม เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขึ้นครั้งแรก ในประเทศสวีเดนตั้งแต่ พ.ศ. 2515 จนถึงปัจจุบัน ก็ยังไม่บรรลุเป้าหมายแต่ดีขึ้นกว่าเดิม

การพัฒนาเศรษฐกิจ ที่เกิดขึ้นจากความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้กลุ่มนายทุนในประเทศพัฒนา และนายทุนชายทรัพยากร นายทุนนายหน้า ในประเทศกำลังพัฒนาร่ำรวยขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้กลุ่มนายทุนส่วนน้อยมั่งคั่ง แต่ส่งผลกระทบต่อความยากจน ความอดอยาก ไร้การศึกษา ปัญหาสังคม การทำลายทรัพยากร (Resources) สิ่งแวดล้อม (Environments) ทั้งด้านกายภาพ และชีวภาพ ตลอดจนความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) อย่างยับเยิน ทั้ง ๆ ที่ทรัพยากรชีวภาพมีประโยชน์อย่างมหาศาล แต่มนุษย์ก็ยังไม่ได้ศึกษาค้นคว้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์อีกมากมายหลายชนิดพันธุ์

การพัฒนาประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ แต่ไม่ได้ตระหนักถึงผลเสียหายต่อโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และการรองรับของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีจุดจำกัด ได้รับการวิจารณ์อย่างกว้างขวาง และเป็นกระบวนการต่อเนื่อง กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเกิดแนวความคิดว่า “เราไม่ได้รับมอบทรัพยากรในโลกนี้มาจากบรรพบุรุษของเรา แต่เราขอยืมมาจากลูกหลาน และควรส่งมอบให้แก่ลูกหลานอย่างไม่เสื่อมสลาย” (Theobald, Ed., 1994: 275)

จากเหตุผลดังกล่าวแล้ว จึงได้ยึดนิยามตามมติที่ประชุมสหประชาชาติการพัฒนาร้อยยี่สิบ คือ “การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่มีผลกระทบต่อความต้องการของคนรุ่นต่อไปในอนาคต”

2. การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)

การท่องเที่ยว (Tourism) การท่องเที่ยวได้เกิดใหม่ และขยายตัวขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2482 – 2488) ในปี พ.ศ. 2493 (ค.ศ. 1950) มีนักท่องเที่ยวโลกเพียง 25.3 ล้านคน ครึ่งศตวรรษต่อมาในปี พ.ศ. 2543 (ค.ศ. 2000) นักท่องเที่ยวดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็น 683.3 ล้านคน และจะเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) เป็น 1,600 ล้านคน การท่องเที่ยวจึงเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในโลก ที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ระบบเศรษฐกิจโลก (Sharpley, 2006: 5) การท่องเที่ยวจึงเป็นธุรกิจที่สำคัญที่สุด และยิ่งใหญ่ที่สุดในงานบริการ อีกทั้งเป็นอุตสาหกรรมที่เติบโตเร็วที่สุด (Cook, Yale and Marqua. 2002: 4)

นักท่องเที่ยวทั่วโลก 661 ล้านคน ปี ค.ศ. 2010 (พ.ศ. 2553) จะมีนักท่องเที่ยว 937 ล้านคน และในปี ค.ศ. 2020 (พ.ศ. 2563) จะมีนักท่องเที่ยว 1,602 ล้านคน การขยายตัวอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยว ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก เช่นเดียวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยี

ทั้งนี้เพราะอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เกี่ยวข้องกับการเสนอขายผลผลิตด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ และสังคมวัฒนธรรม ความมั่นคงสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมดังกล่าวแล้วมีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยว การเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวดังกล่าวแล้ว ย่อมส่งผลต่อการทำลาย สิ่งแวดล้อมและส่งผลกระทบต่อความไม่ยั่งยืนของทรัพยากร ดังนั้นจึงเกิดแนวความคิดในการจัดการ ท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) เช่นเดียวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในระบบ อื่น ๆ แนวคิดในเรื่องการท่องเที่ยวแบบใหม่ จึงเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1965 (พ.ศ. 2506)

ความหมายของการท่องเที่ยว การท่องเที่ยว (Tourism) คือการเดินทางชั่วคราว ออกจากที่พัก หรือที่ทำงานไปยังสถานที่อื่น มีการจัดกิจกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไว้ ตอบสนองความต้องการของผู้เดินทาง (Cook, Yale and Marqua., 2002: 5-7) หรือตามนิยามของ องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นการจัดกิจกรรมของบุคคลผู้เดินทาง ไปพัก ยังสถานที่อื่นติดต่อกันไม่เกิน 1 ปี โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทาง เพื่อพักผ่อน ติดต่อดูธุรกิจ และ วัตถุประสงค์ อื่น ๆ (Middleton, Fyall and Morgan (2009: 3)

ดังนั้นกิจกรรมการเดินทาง หรือ การท่องเที่ยวจึงสรุปได้ว่า มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. สมัครใจ (Voluntary)
2. ไปชั่วคราว (Temporary)
3. มีอิสระในการเดินทาง (Mobility) (Cooper and Hall, 2008: 14-18)

แนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้เริ่มเกิดขึ้น ตั้งแต่การเขียน หนังสือ Silent Spring (ค.ศ. 1962) การขยายแนวความคิดจากสหรัฐอเมริกา สู่ประเทศอื่น ๆ ใน ยุโรป และองค์การสหประชาชาติ ดังนั้นในปี พ.ศ. 2515 (ค.ศ. 1972) องค์การสหประชาชาติ จึงได้ จัดการประชุมสหประชาชาติ เรื่องสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (United Nations Conference on the Human Environment) มีสมาชิกเข้าประชุมมากกว่า 1,200 คน จาก 113 ประเทศ การประชุมครั้งนี้ รัฐบาลของประเทศสมาชิกเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม (Sharpley and Telfer, 2015: 430-432)

ใน พ.ศ. 2530 (ค.ศ.1987) World Commission on Environment (WCED) ได้เสนอ รายงานบรินด์แลนด์ (The Brundtland Report) ในเรื่อง “Our Common” (Brinkmann, 2016: 12-14) ในรายงานเรื่องนี้ ได้ให้ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สนองความต้องการ ของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอม ยอมลดทอนความสามารถ ที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง หรือไม่มีผลกระทบในทางลบต่อความต้องการของคนรุ่น ต่อไปในอนาคต

การพัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากยึดตามความหมายดังกล่าวแล้วเป็นหลัก ยังมีจุดร่วม ในการพัฒนาว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืน ต้องประสานกลมกลืน และก่อให้เกิดการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ต่อมาใน พ.ศ. 2535 (ค.ศ. 1992) องค์การสหประชาชาติ ได้จัดการประชุมการพัฒนาอย่างยั่งยืน (United Nation Conference on Sustainable Development) ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2535 ที่เมือง Rio de Janeiro ประเทศบราซิล หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การประชุมสุดยอดที่ริโอ (The Rio Earth Summit) ผลจากการประชุมทำให้เกิดกลไก 3 ประการในการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ กรอบความร่วมมือขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และวาระการพัฒนาของศตวรรษที่ 21 (Agenda 21) ซึ่งทุกประเทศต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง ในทุก ๆ มิติของการพัฒนา

การท่องเที่ยวได้เริ่มตระหนักถึงผลกระทบต่อการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้เกิดแนวคิดใหม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ในปี พ.ศ. 2506 (ค.ศ. 1965) เฮทเซอร์ (Hetzler) ได้อธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เฮทเซอร์ ได้เสนอแนะให้การท่องเที่ยวรับผิดชอบต่อปัจจัยพื้นฐาน 4 ประการ (Fennell, 1999: 31)

1. การท่องเที่ยวต้องกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด
2. การท่องเที่ยวต้องเคารพในวัฒนธรรมของท้องถิ่น และกระทบต่อวัฒนธรรมดังกล่าวให้น้อยที่สุด
3. การท่องเที่ยวต้องยอมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์มากที่สุด
4. นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจจากกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว

แนวคิดเริ่มต้นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) จึงเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการพัฒนาแบบยั่งยืน และดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2519 (ค.ศ. 1976) รัฐบาลแคนาดาได้สนองตอบในเรื่องการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จึงได้ประกาศเขตการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามแนวถนนทราน-แคนาดา (Trans-Canada Highway, Fennell, 1999: 31)

ในปี ค.ศ. 1982 (พ.ศ. 2525) คริปเพินดอร์ฟ (Krippendorf) ได้เสนอการท่องเที่ยวแนวทางใหม่ว่า เป็นการท่องเที่ยวซึ่งตรงกันข้ามกับการท่องเที่ยวแบบมวลชนซึ่งเคยปฏิบัติกันมา การท่องเที่ยวแนวทางใหม่ไม่ควรเน้นผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ และเทคนิควิทยาในการบริการ แต่ควรเน้นในเรื่องความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และหลีกเลี่ยงการทำลายสิ่งแวดล้อม (Fennell, 1999: 9) จากการประชุมเกี่ยวกับเรื่องโอกาสธุรกิจ และสิ่งแวดล้อมของโลก ในประเทศแคนาดา 2 ครั้ง ในปี ค.ศ. 1990 (พ.ศ. 2533) และ ค.ศ. 1992 (พ.ศ. 2535) ที่ประชุมได้ตั้งเตือนให้การพัฒนาที่มีตระวังผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหลายประการ ดังนั้น ต้องยึดหลักการการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพราะการท่องเที่ยว มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (Theobald. Ed. 1994: 274)

ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ถึงแม้ว่ามีผู้ให้ความหมายแตกต่างกันออกไปบ้าง แต่หลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนก็สืบทอดเจตนาจากการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นจึงยึดความหมายแนวเดียวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของชุมชนรุ่นหลังด้วย

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเกือบทุกประเภทได้กำหนดใช้นโยบาย การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2548: 108-124) ทั้งนี้เพื่อป้องกันการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) ซึ่งทำลายสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก และหน่วยธุรกิจนำเที่ยวหลายแห่งได้กำหนดนโยบายด้านการตลาดส่งเสริมการท่องเที่ยวในแนวทางดังกล่าวแล้ว หรือแนวทาง “การท่องเที่ยวสีเขียว” (Greening of Tourism) (Kinnaird and Hall, 1994: 22) ทั้งนี้เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ถูกกระทบน้อยที่สุด

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการศึกษาธรรมชาติเป็นหลัก แต่ก็ได้พิจารณาศึกษาวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับธรรมชาติ หรือระบบนิเวศเกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ สัตว์ป่า แหล่งน้ำ สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ฯลฯ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมุ่งเน้นให้ความรู้มากกว่าความบันเทิงเพียงอย่างเดียว และเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องมีการวางแผนร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างชาวบ้านและนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังเน้นการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ซึ่งชาวบ้านจะได้รับจากการท่องเที่ยว สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

Page and Dowling (2002) ได้อธิบายหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่ามีส่วนประกอบ 5 ประการ คือ การท่องเที่ยวที่พื้นที่เน้นธรรมชาติ การคำนึงถึงความยั่งยืนของพื้นที่ การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่นและการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินงานและรับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นรูปแบบที่สำคัญที่สุดในการนำการท่องเที่ยวไปสู่หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อาจจัดกิจกรรมได้หลายรูปแบบ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) การท่องเที่ยวทางทะเล (Marine Tourism) ฯลฯ (Holden, 2000, Plog 2002 and Swarbrooke, 1998)

เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นบ่อเกิดทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมากที่สุด และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ (Biological Environment) สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) (Tarbuak, 2003)

น้อยที่สุด ดังนั้น (Fennell, 1999: 26-27) จึงได้แบ่งการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนมากที่สุด ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงสังคม – วัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การแบ่งตามหลักดังกล่าวแล้ว ก็ครอบคลุมถึงหลักการแบ่งประเภทการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของนักวิชาการคนอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้ว

หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ในปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) องค์การการท่องเที่ยวโลกได้ให้หลักการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ 7 ประการ (UNWTO, 1997)

1. การจัดการภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับได้ (Carrying Capacity) ทางด้านเศรษฐกิจ จิตวิทยา สังคมและสิ่งแวดล้อม
2. ตระหนักถึงความต้องการของคนในท้องถิ่น เปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม และกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม
3. การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าแก่ผู้มาเยือน
4. ให้ผู้มาเยือนเกิดการเรียนรู้ และเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว และผู้คนในท้องถิ่น
5. การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่สะท้อน กลมกลืนกับธรรมชาติ สถาปัตยกรรมท้องถิ่น และพยายามใช้วัสดุในท้องถิ่น
6. ผลสมผสานการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสู่แผนการพัฒนาระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับประเทศทั้งแนวตั้งและแนวนอน
7. การพัฒนาข้อมูลพื้นฐาน (Data Base) ให้พร้อม

ข้อตกลงระหว่างประเทศ ได้ให้หลักการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ 7 ประการ ดังนี้ (Rogers and Slinn, 1995: 162-163)

1. สิ่งแวดล้อมเป็นทรัพย์สินสมบัติที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่งต่อการท่องเที่ยว ต้องรักษาไว้ให้มีสภาพเหมือนเดิม สำหรับลูกหลานในอนาคต มิใช่ถูกทำลายในระยะสั้น
2. การท่องเที่ยว การจัดการที่อำนวยความสะดวกให้กับชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเสมอภาคเท่ากับนักท่องเที่ยว หมายความว่า มิใช่นักท่องเที่ยวแสวงหาผลประโยชน์จากชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวอย่างเดียว ชุมชนควรได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันจากการท่องเที่ยวด้วย
3. การจัดการเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยว กับสิ่งแวดล้อม ต้องส่งผลต่อการพัฒนาแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวต้องไม่ทำลายทรัพยากร ก่อให้เกิดผลเสียหายในอนาคต หรือส่งผลกระทบต่อการทำลายสิ่งแวดล้อม
4. กิจกรรมและการพัฒนาการท่องเที่ยว ควรจะยอมรับสภาพธรรมชาติและลักษณะของสถานที่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของกิจกรรมหรือการพัฒนาดังกล่าวแล้ว กล่าวคือ ถ้าแหล่งท่องเที่ยวใดเปราะบางทางธรรมชาติมากเกินไป ก็ควรพัฒนาสถานที่นั้นภายในขอบเขตและให้กระทบต่อธรรมชาติน้อยที่สุด เช่น จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว จำกัดกิจกรรมและเวลาของการท่องเที่ยว

5. ความกลมกลืนที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว ต้องเกิดจากความต้องการของนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น และสถานที่ท่องเที่ยว

6. การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต้องไม่ทำลายหลักการของการพัฒนาแบบยั่งยืน

7. องค์กรทางด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว องค์กรในท้องถิ่น และองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมต้องยอมรับในหลักการดังกล่าว และจะต้องปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่แท้จริง

นอกจากนี้ Swarbrooke (1998) ได้ให้หลักการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ไม่ต่อต้านการเจริญเติบโตอันเนื่องมาจากการพัฒนา แต่ต้องเน้นข้อจำกัดของการเจริญเติบโต และการท่องเที่ยวต้องจัดการบริหารภายใต้ข้อจำกัดนี้

2. ต้องจัดการวางแผนและการจัดการที่เหมาะสม เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดขึ้นต่อธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์

3. คำนึงถึงผลกระทบระยะยาวมากกว่าระยะสั้น

4. การจัดการด้านการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มิได้มุ่งเน้นการจัดการสิ่งแวดล้อม แต่รวมถึงเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และการบริการ

5. ให้ความสำคัญกับความต้องการที่ทำให้มนุษย์เกิดความพึงพอใจ แต่ต้องอยู่ภายใต้ความเสมอภาคและยุติธรรม

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่ความคิดในระบบการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตกผลึกเร็วกว่าตั้งแต่ The Brundtland Report (พ.ศ. 2530) และแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ก็ยอมรับหลักการของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งผสมผสานกัน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมเป็นทรัพยากรสมบัติที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่งต่อการท่องเที่ยว ต้องรักษาไว้ให้มีสภาพเหมือนเดิมสำหรับลูกหลานในอนาคต มิใช่ถูกทำลายในระยะสั้น

2. การท่องเที่ยวการจัดการกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกประโยชน์ให้กับชุมชน และแหล่งท่องเที่ยว ให้มีความเสมอภาคเท่ากับนักท่องเที่ยว หมายความว่า มิใช่ให้นักท่องเที่ยวแสวงหาผลประโยชน์จากชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวอย่างเดียว ชุมชนควรได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันจากการท่องเที่ยวด้วย

3. การจัดการเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยว กับสิ่งแวดล้อม ต้องส่งผลต่อการพัฒนาแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวต้องไม่ทำลายทรัพยากร ก่อให้เกิดผลเสียหายในอนาคต หรือส่งผลกระทบต่อการทำลายสิ่งแวดล้อม

4. กิจกรรมและการพัฒนาการท่องเที่ยว ควรจะยอมรับสภาพธรรมชาติและลักษณะของสถานที่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของกิจกรรมหรือการพัฒนาดังกล่าวแล้ว กล่าวคือ ถ้าแหล่งท่องเที่ยวใดเพราะบางทางธรรมชาติมากเกินไป ก็ควรพัฒนาสถานที่นั้นภายในขอบเขตและให้กระทบต่อธรรมชาติน้อยที่สุด เช่น จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว จำกัดกิจกรรมและเวลาของการท่องเที่ยว

5. ความกลมกลืนที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว ต้องเกิดจากความต้องการของนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น และสถานที่ท่องเที่ยว

6. การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต้องไม่ทำลายหลักการของการพัฒนาแบบยั่งยืน

7. องค์กรทางด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว องค์กรในท้องถิ่น และองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมต้องยอมรับในหลักการดังกล่าว และจะต้องปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่แท้จริง

หลังจากแนวคิดในการพัฒนาแบบยั่งยืน และการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ได้ผ่านการพิจารณาจากการประชุมนานาชาติหลายครั้ง ผลจากการประชุมจึงบังคับให้ภาครัฐบาลและภาคเอกชนต้องสนองนโยบายการท่องเที่ยวแบบทางเลือก ประกอบกับผู้บริโภครุ่นใหม่ (Boomer Consumer) มีจิตที่อนุรักษ์ธรรมชาติ รูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวจึงต้องปรับเปลี่ยน

ในปัจจุบันได้มีการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหลายรูปแบบ เช่น การท่องเที่ยวเชิงสังคม-วัฒนธรรม (Social-Cultural Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวทางทะเล (Marine Tourism) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism)

สำหรับการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาศาสตร์ คือการนำศาสตร์พระราชมามาประยุกต์กับการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม รูปแบบการท่องเที่ยวซึ่งจะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องประกอบด้วย 3 มิติ

1. การจัดการสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน (Swarbrooke, 1998: 50-56)
2. การจัดการด้านเศรษฐกิจ ให้เกิดความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ (Goeldner, Riitchie and Mcintosh, 2001: 420-421; and Swarbrooke, 1998: 66)
3. การจัดการด้านสังคม และวัฒนธรรมให้กระทบน้อยที่สุด (Weaver and Oppermann, 2000: 353-355)

การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ไม่ใช่การขายวัฒนธรรมเป็นสินค้า แต่การท่องเที่ยวควรอนุรักษ์วัฒนธรรม ตลอดจนทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น (Dividson, 1994) ให้ดำรงอยู่ต่อไปชั่วลูกหลาน

กิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องเกิดขึ้นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งประกอบด้วยประชาชนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน (Plan) กระทำกิจกรรม (Do) วิเคราะห์ตรวจสอบ (Check) และปรับปรุงทำใหม่ (Act) องค์กรภาครัฐบาลทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นภาคธุรกิจเอกชน กลุ่มองค์กรอิสระ สื่อมวลชน ผู้เชี่ยวชาญ นักท่องเที่ยว และอาสาสมัคร ต้องร่วมกันเสริมสร้างกิจกรรมเพื่อวางเป้าหมายสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียดังกล่าวแล้ว ย่อมทำให้เกิดผลต่อเนื่องดังนี้

1. ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งคนในชุมชน และผู้ประกอบการ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มในผลผลิตที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาในท้องถิ่น

2. ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม การวางแผนและปฏิบัติงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลาย ๆ สาขาวิชาการและหลาย ๆ สาขาอาชีพ ย่อมทำให้เกิด กฎ กติกา หรือข้อตกลงที่กระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ดังนั้น ทรัพยากรดังกล่าวแล้วจึงถูกใช้อย่างประหยัด เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คนส่วนมากที่สุด และสิ้นเปลืองน้อยที่สุด

3. ความยั่งยืนทางด้านสังคม และวัฒนธรรม ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมมีศักยภาพในการรองรับ (Caring Capacity) ถ้าเกินศักยภาพก็จะเกิดการสูญเสียหรือล่มสลาย จุดจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และการสร้างสถานบริการด้านการท่องเที่ยวจึงต้องคำนึงถึงศักยภาพในการรองรับเพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อสังคม และวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมขอบข่ายของการท่องเที่ยวแบบอื่น ๆ หลายรูปแบบ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมุ่งพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ธรรมชาติสร้างและมนุษย์สร้าง) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะประสบผลสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐบาล ภาคเอกชน นักท่องเที่ยว ชุมชนในท้องถิ่น หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาการท่องเที่ยว คือต้องการให้การท่องเที่ยวทุกรูปแบบ เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน แต่ความหวังนี้จะสำเร็จหรือไม่ คำตอบอยู่ที่ทุกคนซึ่งมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

3. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (The Philosophy and Sufficiency Economy)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักเศรษฐกิจพอเพียง (The Sufficiency Economy) เป็นรากศัพท์ใหม่ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2540 และได้มีพระราชดำรัสอย่างต่อเนื่อง ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2540 2541 2542 และ 2543 (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, 2551) หลังจากประสบปัญหาเศรษฐกิจอย่างรุนแรง เพราะดำเนินนโยบายเศรษฐกิจทุนนิยมอย่าง ผิดพลาด

หลักเศรษฐกิจพอเพียงในระยะเวลาดังกล่าวแล้ว เป็นระยะเวลาที่ปรากฏชัดเจน และต่อเนื่อง หลักความพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสครั้งแรกในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 ดังต่อไปนี้

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน” และพระราชดำรัส ณ วโรกาสเดียวกันตอนหนึ่งว่า “...ให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกัน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด...” ต่อมาในพ.ศ. 2540 ได้ทรงขยายความคำว่า “...พอเพียง” หมายถึง “พอมีพอกิน” “...พอมีพอกิน ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง...” (โครงการกปร., 2009)

ยุโรปเริ่มเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเองตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 13 และค่อย ๆ ผ่านยุคพาณิชย์นิยม (Mercantilism) ในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 16-18 แล้วเข้าสู่ยุคทุนนิยมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และ 20

ประเทศไทยถูกบังคับให้เข้าสู่การค้าเสรีในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยสนธิสัญญาเบาว์ริง แต่กว่า จะได้ปรับโครงสร้างทางสังคมโดยการเลิกทาส เลิกไพร่ สร้างปัจจัยพื้นฐานทางการผลิตเพื่อรองรับระบบทุนนิยม ได้ดำเนินการในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ระบบการพัฒนาคนเป็นอุปสรรค สำคัญในการปรับตัวเข้าสู่ระบบใหม่ทั้งด้านทุนนิยม นวัตกรรมที่เกิดจากเทคโนโลยีใหม่และระบบการศึกษา

ปัญหาการทำให้ประเทศทันสมัย (Modernization) ตามแบบตะวันตกทำให้เกิดการปฏิวัติรัฐประหาร ทางการเมือง ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และปัญหาสังคม

ความต้องการของอำนาจรัฐในการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย และคนในส่วนหนึ่งก็ดำเนินรอยตามนโยบายของรัฐ ชุมชนซึ่งเคยมีแรงเกาะเกี่ยวกันเหนียวแน่น เริ่มอ่อนแอ กระแสต้านมีบ้างเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำสังคมเป็น “สมัยใหม่” โดยกระบวนการผลักดันจากภายใน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2553) แต่ก็เบาบาง และถดถอย

ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยทั้งภาคเมืองและชนบท แต่เชื่อเก่าก็ยังคงหลงเหลืออยู่บ้าง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ต้องการทำให้ประเทศเป็น “สมัยใหม่” ภายใต้กระบวนการ ที่ผลักดันจากภายใน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2553)

“ คำว่าพอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ ถ้าใครได้มาอยู่ที่นี้ในศาลา นี้เมื่อไหร่ 20, 24 ปี เมื่อปี 2517 ถึง 2541 นี้ก็ 24 ปีใช้ใหม่ วันนั้นได้พูดว่าเราควรจะทำปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจ พอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกินมาสมัยนี้ซังจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมี นโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้ ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่ามีความพอ มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ก็ความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจ หรือระบบพอเพียง” (สำนักงาน กปร, 2009)

“ เมื่อปีที่แล้วตอนที่พูดพอเพียง แปลในใจ แล้วก็พูดออกมาด้วยว่าจะแปลเป็น Self-Sufficiency (พึ่งตนเอง) ถึงได้บอกว่าพอเพียงแก่ตนเองแต่ความจริงเศรษฐกิจพอเพียงนี้ กว้างขวางกว่า Self-sufficiency คือ Self-Sufficiency นั้นหมายความว่า ผลิตอะไรที่มีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง” (สำนักงาน กปร, 2009)

“แต่พอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คำว่าพอกก็เพียงพอ เพียงนี้ก็พอ ดังนั้นเอง คนเราถ้า พอใจความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิดอันนี้ ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็คืออยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของ

หรรหาก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ “ตามอัตภาพ พุดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง” (สำนักงาน กปร, 2009)

“ฉะนั้นความพอเพียงนี้ก็แปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล” (สำนักงาน กปร, 2009)

หลักเศรษฐกิจพอเพียงมิใช่เสือเกราะเพื่อป้องกันทุนนิยม หรืออาวุธสำหรับต่อต้านการรุกรานฝ่ายใด เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแต่เพียงแนวทางในการประกอบธุรกิจและดำเนินชีวิตที่มีพื้นฐานจากระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ในอดีตที่ยังหลงเหลืออยู่บ้างในชุมชนท่ามกลางกระแสการ พัฒนาประเทศให้ทันสมัยโดยมิได้ยึดรากฐานเดิม และสังคมไทยยังมีเศรษฐกิจ วัฒนธรรม 2 ระบบ คือ เศรษฐกิจ ชุมชน และเศรษฐกิจชาติ (ดูรายละเอียดใน วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, 2549 และฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2548)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ทางสายกลางที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่อง พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยอาศัยเงื่อนไขของความรู้จักคุณธรรมเพื่อนำชีวิตและประเทศชาติไปสู่เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมที่สมดุล มั่นคง ยั่งยืน หรือนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามหลักการของประเทศในเครือสหประชาชาติ ซึ่งได้ประชุมหาข้อตกลงเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาตั้งแต่ พ.ศ. 2515 แล้วค่อย ๆ ตกผลึกเด่นชัดขึ้น ในต้นทศวรรษที่ 2540

เศรษฐกิจพอเพียงหรือระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น อาจมองได้ใน 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิต สินค้า และบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่ อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ ที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด

กล่าวโดยสรุป คือ หันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต หลักการพึ่งตนเอง อาจแยกแยะ โดยยึดหลักสำคัญอยู่ 5 ประการ คือ

1. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติ โดยรวมมีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
2. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรงเป็นอิสระ
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน

4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วเทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่ มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการตามสภาพ แวดล้อมและควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง

5. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามุ่งแต่การเพิ่มรายได้ และไม่มี การมุ่งที่การลดรายจ่ายในภาวะที่ เศรษฐกิจวิกฤตเช่นเวลานี้จึงต้องปรับทิศทางการพัฒนาใหม่ คือต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อน เป็นสำคัญ โดยยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้

ดังพระราชกระแสที่ว่า “หากพวกเราร่วมมือร่วมใจกันทำสัก 1 ใน 4 ประเทศชาติของเรา ก็สามารถรอดพ้นจากวิกฤตได้” (สุนทร กุลวัฒน์วรพงศ์, 2544)

หลักเศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นจากหลักการพื้นฐานของสังคมไทยในอดีต ประยุกต์ให้เข้ากับ หลักการ พัฒนาอย่างยั่งยืนของโลกในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดปลอดภัยของมนุษยชาติ

เงื่อนไขของความรู้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเท่ากันในโลกปัจจุบัน แต่ถ้าขาด คุณธรรมก็เท่ากับใช้ความรู้ กดขี่ ขูดรีด เอารัดเอาเปรียบคดโกงและทำลายสิ่งแวดล้อมของโลก

ดังนั้น ความรู้จึงคู่กับคุณธรรมภายใต้การดำเนินงานโดยยึดทางสายกลาง คือ พอประมาณ สำหรับตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ มีเหตุผลในการคิดการกระทำ การตัดสินใจบนพื้นฐานสติปัญญาและ ข้อมูล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีโดยยึดหลักของศีลธรรมหรือศาสนา

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ศึกษาแล้วเข้าใจง่าย แต่ปฏิบัติ ยากสำหรับบุคคลที่ขาดเงื่อนไขของความรู้คู่คุณธรรมทางสายกลาง และลงมือทำ (ดูรายละเอียดใน เสรี พงศ์พิศ, 2550)

ธุรกิจในปัจจุบันต้องใช้ความรู้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมจึงอยู่รอด แต่ถ้าอยู่รอดระยะยาวต้องใช้ คุณธรรม ประกอบด้วย

4. การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง (Tourism and Sufficiency Economy)

การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง เกิดจากการผสมผสานแนวคิด หรือทฤษฎีในเรื่อง การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ และสังคมชาวนา เมื่อผสมผสาน อย่างกลมกลืนแล้วก็เกิดการตกผลึกในรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง

ความหมายของการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง

การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง (Tourism and Sufficiency Economy) เป็น รูปแบบการท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนรูปแบบอื่น ๆ

การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การท่องเที่ยวที่ยึดหลักการท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืนผสมผสานการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดนี้ เหมาะกับธุรกิจการท่องเที่ยวของสังคมชาวนา (Peasantry) ซึ่งประกอบการเกษตรแบบผสมผสาน จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะของที่พักบนพื้นฐานการก่อสร้างโดยใช้วัสดุและวัฒนธรรมใน

ท้องถิ่นผสมผสานกับเทคโนโลยีที่ทันสมัย ร้านอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพ ร้านขายของที่ระลึก บริการด้านสุขภาพ การจัดงานเที่ยวและบริการ ฯลฯ กิจกรรมที่จัดต้องสอดคล้องกับภูมิปัญญาชาวบ้าน (Local Wisdom) ที่ใช้เทคโนโลยี (Technology) เข้ามาช่วยเพื่อให้เกิดนวัตกรรม (Innovation) ที่ทำให้งานบริการเกิดความพึงพอใจแก่ผู้บริโภค และสอดคล้องกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ประวัติความเป็นมา จากพัฒนาของการท่องเที่ยวไทยในรอบ 50 ปี (พ.ศ. 2553) มีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรม การขยายตัวเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยวสู่ระดับมาตรฐานโลก การท่องเที่ยวให้ผลประโยชน์แก่เมืองมากกว่าชุมชน ทั้ง ๆ ที่ชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม จุดอ่อนอีกอย่างหนึ่ง คือ ชุมชนไม่เข้มแข็งพอที่จะรองรับการขยายตัวทางการท่องเที่ยวสู่ชุมชนอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม นอกจากนี้ชุมชนยังขาดความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวในชุมชนส่วนมากเกิดขึ้น บางฤดูกาลเท่านั้น เช่น ภาคเหนือฤดูหนาว ชายทะเลฤดูร้อน ยกเว้นเมืองใหญ่มีการเดินทางท่องเที่ยวตลอดปี แต่สำหรับชุมชนเล็ก ๆ แล้วเกิดขึ้นเฉพาะฤดูกาล หรือเทศกาลเท่านั้น

ปรากฏการณ์แรก คือ การท่องเที่ยวไม่ได้เกิดขึ้นตลอดปีในชุมชนเล็ก ๆ แต่หนาแน่นแออัดเฉพาะเทศกาลหรือฤดูกาล

ปรากฏการณ์ที่สอง คือ บุคคลภายนอกเข้าไปซื้อปัจจัยการผลิตด้านการเกษตรของชุมชนลงทุนประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว และชุมชนก็เลิกอาชีพการเกษตร หรืออาชีพดั้งเดิมประกอบอาชีพบริการด้านการท่องเที่ยว สังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมเสื่อมสลาย เพราะขาดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ปรากฏการณ์ที่สาม คือ เมื่อนักท่องเที่ยวมาเฉพาะฤดูกาล หรือเทศกาล ธุรกิจเกิดการขาดทุน “สายป่านยาวอยู่ได้ สายป่านสั้นล่มสลาย”

คำถามของสถาบันการศึกษาซึ่งสอนสาขาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว คือ จะช่วยชุมชนเล็ก ๆ อย่างไร นักศึกษามาจากชุมชนซึ่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยว และมีนักท่องเที่ยวบางฤดูกาล ทำไมไม่สร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น พัฒนาวิชาชีพในสาขาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้เกิดการเรียนรู้ทั้งระบบสากล และระบบท้องถิ่น เช่น ให้เรียนรู้ทั้งการบริหารโรงแรมขนาดใหญ่ และการบริการโรงแรมขนาดเล็กในท้องถิ่น เน้นการสอนอาชีพเกี่ยวกับท้องถิ่น เช่น การเกษตรที่สูง การประมงน้ำตื้น การออกแบบของที่ระลึก ฯลฯ ควบคู่กับการเรียนอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนซึ่งต้องประกอบธุรกิจของตนเอง ภายใต้อุปกรณ์การผลิตซึ่งเป็นทั้งจุดแข็งและโอกาสรองรับ เช่น มีที่ดินชายทะเล เขตภูเขา ริมแม่น้ำ ฯลฯ ควบคู่กับการเรียนอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว หลักสูตรการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงระดับปริญญาตรีจึงเกิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2550 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เขตพื้นที่แม่ฮ่องสอน เพราะสอดคล้องกับหลักภูมิสังคมและศรัทธา เชื่อมมั่นในหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าเป็นแนวทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมไปสู่ความยั่งยืน สมดุล พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง

การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผสมผสานกับ แนวพระราชดำริ กระแสพระราชดำริส หลักการทรงงาน และการทดลองปฏิบัติจริงในเรื่องปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่คงเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวที่ทำให้ เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง (ดูรายละเอียดในฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2553: วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์: 2549 และเสรี พงศ์พิศ, 2550)

กิจกรรมการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนประกอบด้วย กิจกรรมการเกษตร แบบผสมผสาน หรือ การเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นอาชีพหลัก สำหรับชุมชนชายทะเล การประมง คือ อาชีพหลัก อาชีพรองซึ่งเกิดขึ้นเฉพาะฤดูกาล หรือการท่องเที่ยว อาจจัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้ ดังนี้

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในสังคมชานา

ความต้องการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมิได้เกิดขึ้นตลอดปี เปลี่ยนแปลง ตามฤดูกาล เทศกาล เศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง ความปลอดภัย ฯลฯ การท่องเที่ยวจึงค่อนข้าง เปรียบบางยืดหยุ่นมาก ระยะเวลาการท่องเที่ยวในเวลารอบปี ในเมืองมีมากกว่าชนบท ซึ่งเกิดขึ้นตาม เทศกาล ฤดูกาล หรือกิจกรรมในระยะสั้น ๆ

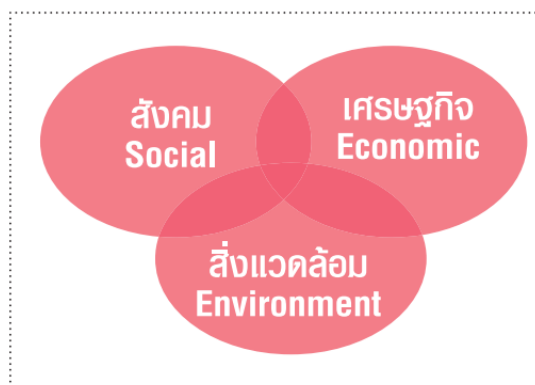
ดังนั้นสังคมชานา จึงควรทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ควบคู่กับการท่องเที่ยวกิจกรรมทางธุรกิจ ที่จัด ได้แก่

- ที่พักขนาดเล็ก
- ร้านอาหาร ร้านเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ
- การนวดสมุนไพร การอบสมุนไพร
- การจัดกิจกรรมเพื่อสุขภาพ
- การขายของที่ระลึก
- การขายผลิตผลด้านการเกษตร
- การจ้ดนำเที่ยว
- การจัดกิจกรรมแสดงทางวัฒนธรรม
- ฯลฯ

การจัดธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนนอกเขตเมือง หรือในสังคมชานา โดยหลักวิชาการแล้ว ต้อง ยึดหลักการต่อไปนี้

- สร้างโดยใช้พื้นฐานสถาปัตยกรรมท้องถิ่น วัสดุในท้องถิ่นให้กลมกลืนกับธรรมชาติ และวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้แก่ท้องถิ่น และป้องกันการรั่วไหลของเงินออก นอกหมู่บ้าน
- สร้างโดยใช้พื้นฐานของวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะเป็นการรื้อฟื้น อนุรักษ์ วัฒนธรรมด้วย และชาวบ้านเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม

- กิจกรรมการท่องเที่ยวต้องส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป้องกันสิ่งแวดล้อม เช่น อากาศ น้ำ เสียง ขยะ ฯลฯ มิให้เน่าเสีย
- กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดีต้องพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคมได้อย่างกลมกลืน “มิใช่เห็นแก่เงิน จนทำลายวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ” เพราะการท่องเที่ยวชนิดนี้ไม่ยั่งยืน บ่อนทำลายลูกหลานในอนาคต

ภาพที่ 2.1 หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

- ชาวบ้านต้องรวมความคิดในการแก้ปัญหาของชุมชนและประสานกับชุมชนอื่นรวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ
- ชาวบ้านต้องจัดการท่องเที่ยว โดยใช้หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จัดการพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่ผสมผสานกับธุรกิจการท่องเที่ยว และใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตและธุรกิจ

การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง โดยการสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจในสังคมชาวนาด้วยการใช้ทฤษฎีใหม่ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นเรือนร่าง และใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสมอง หรือจิตวิญญาณ ก็สามารถนำครอบครัว ระดับชุมชน มุ่งสู่ระดับประเทศพัฒนา ได้อย่างยั่งยืน และเกิดความมั่นคง

หลักการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวชุมชน

ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมอยู่ในชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของ เช่น ศิลปะ ประเพณี พิธีกรรม การดำเนินชีวิต การสร้างบ้านเรือน การแต่งกาย ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ บางอย่างเป็นของรัฐ แต่ชุมชนก็มีส่วนช่วยปกป้องรักษา เช่น ป่าไม้ สภาพป่า ภูเขา ถ้ำ น้ำตก หาดทราย เกาะ ทะเล ฯลฯ ดังนั้นชุมชนควรได้รับผลประโยชน์ จากทรัพยากรการท่องเที่ยวบ้าง ชุมชนจึงมีกำลังใจในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากร

ธุรกิจการท่องเที่ยวของชาวบ้านในชุมชนทำได้หลายอย่างบนพื้นฐานอาชีพเดิมหรือควบคู่ กับการเกษตรทฤษฎีใหม่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องพัฒนา หรือกระตุ้นให้เกิดผลดี 3 อย่าง พร้อม ๆ กัน

การเกษตรทฤษฎีใหม่ มี 3 ระดับ คือ ระดับครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศ เริ่มต้นจากระดับครอบครัวสู่ชุมชนก่อน หลักเบื้องต้นของเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ การแบ่งที่ดินออกเป็น 4 ส่วน สมมติว่าที่ดิน 10 ไร่ แบ่งพื้นที่ทำนา 3 ไร่ (30%) อ่างเก็บน้ำ 3 ไร่ (30%) พืชผักสวนครัว พืชสวน พืชใช้สอย ไม้ดอก สมุนไพร 3 ไร่ (30%) สร้างบ้าน โรงเรียน โรงพยาบาล คอกสัตว์ ฯลฯ 1 ไร่ (10%) การจัดพื้นที่อาจมากกว่านี้ หรือน้อยกว่าก็ได้ การเกษตรทฤษฎีใหม่คือ เรือนร่าง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ จิตใจ และสมอง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้กับการดำเนินชีวิต และธุรกิจของชุมชน และธุรกิจประเทศ (ทุนนิยม) หลักการของเศรษฐกิจพอเพียงในทางเศรษฐศาสตร์เป็นการป้องกันความเสี่ยง ทำให้เกิดจุดคุ้มทุน หรือความพอดีระหว่างสินค้ากับความต้องการซื้อเมื่อเป็นเช่นนี้ ราคาก็เป็นราคายุติธรรมผู้ผลิตได้กำไร

ชาวบ้านทำอะไรไม่นึกถึงผลหลักเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ปลุกถั่วเหลือง ปลุกกระเทียมมากหรือสินค้า (Supply) มาก ความต้องการซื้อ (Demand) มีน้อย ราคาจึงถูก ผลที่สุดก็ขาดทุน หรือไม่ก็นำไปขายแบบ “ปิดถนน” “ประท้วงหน้าศาลากลางจังหวัด”

บทสรุปการจัดธุรกิจท่องเที่ยวสำหรับชุมชน

ในปัจจุบันการท่องเที่ยวได้ขยายตัวเข้าสู่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง และรวดเร็ว ในรอบ 50 ปี ของการท่องเที่ยว ชุมชนชาวนา ชุมชนประมง ชุมชนชาวสวน ฯลฯ ต้องเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เข้าสู่การขยายตัวทางการท่องเที่ยว

คนในชุมชนต้องขายอสังหาริมทรัพย์ ให้แก่คนในเมืองต่างวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาที่ดินในหมู่บ้านประมง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเล ที่นา ที่สวน เชียงป่าเขา เป็นแหล่งท่องเที่ยวเขตภูเขาหรือริมแม่น้ำ ส่งผลต่อการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างไม่เป็นธรรม

ชุมชนควรตั้งรับ ปรับตัวเข้าสู่การท่องเที่ยว แต่การตั้งรับ ปรับตัว ชุมชนควรตระหนักถึงสิ่งต่อไปนี้

- นักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินทางมาเที่ยวในชุมชนของเราตลอดปี มีเฉพาะบางฤดูกาลเท่านั้น การท่องเที่ยวในชุมชนเป็นแต่เพียงอาชีพเสริม
- ชุมชนต้องร่วมกันสร้างกิจกรรม หรือผลผลิตทางการท่องเที่ยวในชุมชนโดยใช้ทรัพยากร แรงงาน ภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรมในชุมชนเป็นพื้นฐาน ชุมชนเราอยู่ในเขตโครงการหลวงน่าจะจัดการท่องเที่ยวร่วมกับโครงการหลวงได้

- เมื่อสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวแล้ว (ที่พัก การนำเที่ยว ของที่ระลึก ฯลฯ) ต้องจัดหาช่องทางการจำหน่าย ต้องโฆษณาผ่านวิทยุ หนังสือพิมพ์ ใบปลิว แผ่นพับ ป้ายประกาศ การประชาสัมพันธ์ ฯลฯ ทั้งในรูปแบบ On line และ Off line

การจัดการตลาดด้านการตลาดผลผลิตในชุมชนควรร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกชุมชน

- ชุมชนต้องสร้างเครือข่ายแนวนอนระหว่างชุมชนกับชุมชน และแนวตั้งระหว่างชุมชนขึ้นสู่ภูมิภาค และประเทศเพื่อประสานการตลาดและแลกเปลี่ยนความรู้
- ชุมชนต้องใช้หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และมองพัฒนาการท่องเที่ยวระยะยาว
- การจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวในชุมชน ต้องยึดหลักพอประมาณ (ไม่ลงทุนมาก ไม่จัดธุรกิจใหญ่โต เพราะนักท่องเที่ยวมีมากเฉพาะ 2 เดือนเท่านั้น เช่น จัดบ้านพัก 2 - 3 หลัง นักท่องเที่ยวเข้ามามาก กางเต็นท์เสริมที่พัก มีเหตุผลในการคิดการตัดสินใจในการแก้ปัญหา และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือ อย่าโลภ อย่าตามคนอื่น ต้องรู้จักประมาณตน ว่าเรามีกำลังความรู้ความสามารถเพียงใด

อย่างไรก็ตาม หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องมีเงื่อนไข ความรู้คู่คุณธรรม จึงจะนำไปสู่ความสำเร็จ อย่างมั่นคง ยั่งยืน

5. โมเดลเศรษฐกิจใหม่ (BCG Economy Model)

BCG Model เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม ที่จะพัฒนาเศรษฐกิจ 3 มิติ ไปพร้อมกัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) ระบบเศรษฐกิจชีวภาพ มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเน้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เชื่อมโยงกับ เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) คำนึงถึงการนำวัสดุต่าง ๆ กลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด และทั้ง 2 เศรษฐกิจนี้ อยู่ภายใต้เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการพัฒนาเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและการรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล ให้เกิดความมั่นคง และยั่งยืนไปพร้อมกัน โดยเปลี่ยนข้อได้เปรียบที่ไทยมีจากความหลากหลายทางชีวภาพ และวัฒนธรรม ให้เป็นความสามารถในการแข่งขันด้วยนวัตกรรม เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจ BCG ที่เติบโต แข่งขันได้ในระดับโลก เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่ยั่งยืน (โมเดลเศรษฐกิจใหม่ BCG, 2563)

โมเดลเศรษฐกิจใหม่ BCG เกิดจากพื้นฐานจุดแข็ง ของภูมิสังคมไทยในด้านภูมิศาสตร์ ประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตแดนแนวป่าฝน (Rain Forest) ซึ่งมีอากาศร้อนชื้น ฝนตกชุกชุม มีแสงแดดตลอด 12 ชั่วโมงต่อวัน ส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) ทรัพยากรชีวภาพจากธรรมชาติ ทั้งสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต เป็นบ่อเกิดปัจจัยของปัจจัย 4 อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เป็นสินค้าส่งออก สร้างความมั่นคงให้กับประเทศมาตั้งแต่โบราณ โดยเฉพาะเครื่องเทศ สมุนไพร ต่อมาก็ไม้สัก ดีบุก และช้าง ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประกอบกับทรัพยากรมนุษย์ทางด้านวิทยาศาสตร์ การแพทย์ และเกษตรกรรม สามารถ

คิดค้นฐานทรัพยากรชีวภาพเดิม สร้างนวัตกรรมที่เกิดคุณค่า และมีมูลค่าตอบสนองความต้องการของตลาดโลก นี่คือนวัตกรรมสำคัญของเศรษฐกิจชีวภาพ

ในด้านสังคม ประเทศไทยเป็นชาติที่มีรากฐานของอารยธรรมที่ผสมผสานมาแต่อดีต จนเกิดอัตลักษณ์ของตัวเอง ความหลากหลายเรื่องสังคม วัฒนธรรม และศิลปะ จึงเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างหนึ่ง ในโมเดลเศรษฐกิจใหม่ ในการสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy)

เนื่องจากทรัพยากรมีจำนวนจำกัด แต่ตอบสนองความต้องการ (Want) อย่างไม่จำกัด จึงต้องใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า โดยการประหยัด อนุรักษ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลผลิตที่มีมูลค่า เพื่อให้เกิดผลผลิตที่มีมูลค่า และคุณค่าใหม่ และขยะเหลือศูนย์ (Zero Waste) ในระบบของเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ภายใต้กระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติ และสังคม ภายใต้เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy)

เศรษฐกิจใหม่ครอบคลุม 6 ด้านสำคัญ โดยมีแนวทางโดยย่อ ดังนี้ (BCG Economy Model คืออะไร, 2563)

1. เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) เน้นการนำความรู้ระดับสูงด้านเทคโนโลยีชีวภาพ และต้นทุนด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ที่ประเทศไทยมีอยู่มากมายเป็นตัวขับเคลื่อน
2. เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เน้นการใช้ประโยชน์จากวัตถุดิบต่าง ๆ ตลอดวัฏจักรชีวิต และการนำวัสดุเหลือทิ้งเดิม มาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ
3. เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ที่เน้นส่งเสริมต่อสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นเป้าหมายสูงสุด
4. เศรษฐกิจอัจฉริยะ (Intelligent Economy) เป็นการนำความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มาอำนวยความสะดวก ช่วยวางแผนและจัดการระบบต่าง ๆ ให้ดีขึ้น
5. เศรษฐกิจร่วมใช้ประโยชน์ (Sharing Economy) เป็นระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่อิงกับการบริการแบบทางเลือกต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกใช้รถโดยสาร และการหาที่พักผ่านแอปพลิเคชัน ที่แต่ละคนสามารถเลือกใช้ประโยชน์ได้ตามความต้องการ ได้อย่างสะดวก และยืดหยุ่นกว่าเดิม
6. เศรษฐกิจผู้สูงอายุ (Silver Economy) ระบบที่นำความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม มาสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่รองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตนเองได้ ใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ และความสุข อีกทั้งเทคโนโลยีเหล่านี้ ยังใช้ได้กับกลุ่มผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาสด้วย

บริบทพื้นที่วิจัย

พื้นที่วิจัยอยู่ในเขตลุ่มน้ำวางตอนบน ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ในเขตรบบนิเวศป่าและภูเขาของต้นน้ำ แม่น้ำวาง 2 สาย คือ ลำห้วยโป่งสมิต ลำห้วยแม่เตียน อันเป็นที่ตั้งบ้านโป่งสมิต หมู่ที่ 8 ลำห้วยแม่เตียน เป็นที่ตั้งบ้านแม่เตียน และบ้านห้วยอีค่าง ลำห้วยโป่งสมิต ไหลลงสู่ลำห้วยแม่เตียนที่บ้านห้วยเข้าลิบ แล้วรวมกันไหลผ่านบ้านห้วยอีค่าง

ส่วนอีกสายหนึ่ง คือ ลำห้วยแม่วาง เกิดจากเทือกเขาสูงในเขตบ้านขุนวาง ไหลผ่านบ้านขุนวาง ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ตามความลาดต่ำของพื้นที่ แล้วบรรจบกับลำน้ำแม่เตียนที่บ้านแม่สะป๊อก เรียกว่า แม่น้ำวาง ไหลผ่านตำบลแม่วินตอนใต้ ตำบลบ้านกาด ตำบลทุ่งปี อำเภอแม่วาง ตำบลทุ่งสะตอก อำเภอสันป่าตอง แล้วบรรจบกับแม่น้ำขานที่ตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสันป่าตอง แล้วไหลลงสู่แม่น้ำปิงที่ตำบลท่าวังพร้าว

พื้นที่วิจัยแบ่งตามลุ่มน้ำคือ ลำห้วยโป่งสมิต ลำห้วยแม่เตียน และกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งมีลักษณะภูมิสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และการประกอบอาชีพเหมือนกัน จึงได้ยึดเอาบ้านโป่งสมิตเป็นหมู่บ้านตัวอย่าง ของบ้านแม่เตียน และบ้านห้วยอีค่าง ส่วนต้นกำเนิดของลำห้วยแม่วาง กลุ่มชาติพันธุ์เป็น ม้ง จึงแยกออกไปเป็นอีกกลุ่มตัวอย่างหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม พื้นที่ของหมู่บ้านดังกล่าวมาแล้ว อยู่ในเขตต้นน้ำ กระบวนการผลิตในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ย่อมกระทบถึงหมู่บ้าน กลางน้ำและ ปลายน้ำ การวิจัยเรื่องนี้จึงตระหนัก และหาวิธีป้องกันผลกระทบดังกล่าวด้วย

บ้านโป่งสมิต

บ้านโป่งสมิต หรือชาวบ้านเรียกว่า บ้านโป่งมิกิ ที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ในเขตบริเวณ เส้นรุ้งที่ 18° 44'31" เหนือ และเส้นแวง 98° 31' 35" ตะวันออกขยายอาณาเขตครอบคลุมทุ่งนา ป่าไม้และ ภูเขา ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ประมาณ 5 กิโลเมตร ขยายอาณาเขตไปทางทิศตะวันออกและ ทิศใต้ ประมาณ 2 กิโลเมตร

สภาพภูมิประเทศของบ้านโป่งสมิต ประกอบด้วย พื้นที่ที่มีความสูงเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง ตั้งแต่ 970 เมตร - 1,300 เมตร ในเขตที่ไร่ นา สวน ในเขตภูเขาและความสูงถึง 1,500 เมตร ในเขตป่าไม้และ ภูเขาระบบนิเวศป่าในเขตบ้านโป่งสมิต ประกอบด้วย ป่าเบญจพรรณ ป่าสนเขา พื้นดินต่ำอุดมสมบูรณ์ปราศจาก กรวด หวาย และลูกรัง จึงเพราะปลูกพืชได้ผลดี ประกอบกับป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ระบบนิเวศป่าเบญจพรรณ และป่าสนเขา ในเขตภูเขาสูงของหมู่บ้านโป่งสมิต จึงเป็นแหล่งที่ทำให้เกิดต้นน้ำลำธารหลายสาย ไหลลงสู่ ห้วยโป่งสมิต และไหลลงสู่ห้วยเตียน อันเป็นสายหลักสายหนึ่งของแม่น้ำวาง

ประชากรในหมู่บ้านโป่งสมิตในปี 2500 มีประมาณ 15 หลังคาเรือน ประชากรมีประมาณ 60 คน พื้นที่ประกอบอาชีพมีเพียงพอแก่การทำมาหากิน ระบบนิเวศป่า มีสัตว์ชุกชุม เป็นแหล่งอาหารของชาวบ้าน (น้อยน้อย ดอยสูงสง่า, สัมภาษณ์) แต่ในปัจจุบัน พ.ศ. 2565 มีประชากร 420 คน จำนวน 96 หลังคาเรือน (อบต.แม่วิน, 2563) พื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรมีปริมาณจำกัด

ครอบครัวละ 2-3 ไร่ หรือบางครอบครัวมีเพียงที่อยู่อาศัย ไม่มีพื้นที่เกษตรกรรม (ณรงค์ฤทธิ์ ชัยเจริญ ตระกูล, ผู้ใหญ่บ้านโป่งสมิต, สัมภาษณ์) ประชาชนในหมู่บ้านโป่งสมิต ทำการผลิตแบบยังชีพ หรือการผลิตเพื่อบริโภค มาตั้งแต่เริ่มต้นสร้างหมู่บ้านต่อมาใน พ.ศ. 2522 โครงการหลวงได้จัดตั้ง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง และสร้างถนนดินลูกรัง ลักษณะการผลิต จึงเริ่มมีการผลิตพืชผัก เพื่อขายโครงการหลวงเกิดขึ้น ส่วนที่เหลือขายจากโครงการหลวง ก็ส่งขายในตลาดเชียงใหม่ เริ่มปลูกดอกไม้ควบคู่กับพืชผัก มาตั้งแต่ พ.ศ. 2530 เป็นการปลูกดอกไม้ เช่น ดอกดาวเรือง เฟื่องส่ง โรงงานอาหารสัตว์ แล้วเปลี่ยนเป็นการปลูกดอกไม้เพื่อความสวยงาม ส่งตลาดเชียงใหม่ และ กรุงเทพฯ มากยิ่งขึ้น นับตั้งแต่ พ.ศ. 2560 – 2565 การปลูกดอกไม้ในหมู่บ้านมีปริมาณมากกว่า การปลูกผักส่งโครงการหลวง จากการศึกษาของผู้วิจัย สรุปว่าในปัจจุบันมีการปลูกผักส่งโครงการ หลวง และส่งขายตลาดอื่น ๆ ร้อยละ 40 แต่การปลูกดอกไม้เพื่อขาย กลับเพิ่มขึ้นร้อยละ 60 เหตุผลเพราะรายได้จากการขายดอกไม้สด ดีกว่ารายได้ปลูกผัก และตลาดของดอกไม้ก็ขยายขึ้น ทั้งในเชียงใหม่ และตลาดในกรุงเทพฯ เกิดพ่อค้าคนกลาง ซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านโป่งสมิต ส่งดอกไม้ขายส่งในตลาดในกรุงเทพฯ

บ้านแม่เตียน

บ้านเตียน หมู่ที่ 18 ตำบลแม่วีน อำเภอม่วง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ กะเหรี่ยง เป็นหมู่บ้านต้นน้ำแม่เตียน มีชาวกะเหรี่ยงอาศัยในเขตลุ่มน้ำแห่งนี้ประมาณ 200 ปีมาแล้ว ในปัจจุบันมีประชากร 678 คน จำนวน 151 ครอบครัว (อบต, แม่วีน, 2563)

ลักษณะภูมิประเทศ ประกอบด้วยระบบนิเวศป่า และภูเขาที่มีที่ราบแคบ ๆ ระหว่างหุบเขา ศูนย์กลางของหมู่บ้านอยู่ที่เส้นรุ้ง 18° 45' 30" เหนือ และเส้นแวงที่ 98° 32' 20" ตะวันออก ความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางเขตหมู่บ้าน ตั้งแต่ 1,050 เมตร – 1,000 เมตร แต่ในเขตภูเขา ซึ่งมีห้วยอมบ้านห้วยเย็น บ้านแม่เตียน เป็นแหล่งสำคัญในการกำเนิดต้นน้ำแม่เตียน ประชาชนในปัจจุบัน มีการประกอบอาชีพ ทำนา ทำไร่ ทำสวน ผลไม้ ปลูกพืชผัก กาแฟ และดอกไม้ เพื่อจำหน่าย แม่เตียนใน มีความสูงตั้งแต่ 1,200 เมตร – 1,400 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง

บ้านห้วยอีค่าง

บ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 1 ตำบลแม่วีน อำเภอม่วง จังหวัดเชียงใหม่ บ้านห้วยอีค่าง เป็นหมู่บ้านโบราณ กลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ เคยตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านนี้มาก่อน สืบเนื่องจากโบราณสถาน เช่น วัดร้าง และ โบราณวัตถุที่ค้นพบ ต่อมา กะเหรี่ยงได้อพยพเข้ามาอยู่ในเขตลำห้วยแห่งนี้ ซึ่งเป็นป่าทึบ และมีชะนี ลิงค่าง สัตว์ป่าอื่น ๆ จึงเรียกชื่อว่า บ้านห้วยอีค่าง จัดตั้งเป็นหมู่ที่ 1 หรือหมู่บ้านแรกของ ตำบลแม่วีน ในปัจจุบันหมู่บ้านห้วยอีค่าง มีลำห้วยแม่เตียน ไหลผ่านพื้นที่การเกษตรของหมู่บ้าน และมีลำเหมืองจากฝายบ้านห้วยอีค่าง และน้ำออกรู หรือตาน้ำไหลออกจากพื้นดินลงสู่ลำธารใน หมู่บ้าน จากแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ดังกล่าวแล้วจึงทำให้ พื้นที่แคบ ๆ เนินภูเขาสามารถทำนา หรือ เพราะปลูกพืชได้ผลดี พืชเศรษฐกิจที่สำคัญคือ ข้าว ผัก และดอกไม้ ชาวบ้านห้วยอีค่างส่วนหนึ่ง ได้เช่า หรือซื้อที่ดินทำกินในเขตหมู่บ้านโป่งสมิต เพราะมีพื้นที่กว้างขวางกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ในละแวก เดียวกัน

บ้านขุนวาง

บ้านขุนวาง หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ ม้ง ชาวบ้านเริ่มตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านแห่งนี้ประมาณ 60 - 70 ปีล่วงมาแล้ว ระบบนิเวศป่าและภูเขา เขตหมู่บ้านขุนวาง เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำแม่วางซ้าย ชุมชนในหมู่บ้านอยู่บริเวณเส้นรุ้งที่ 18° 37' 17" เหนือ และเส้นแวง 98° 31' 9" ตะวันออก ระดับความสูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางในเขตหมู่บ้าน และพื้นที่ทำกินตั้งแต่ 1,253 เมตร ถึง 1,650 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง ในเขตภูเขา และป่าไม้ยอดเขามีความสูงกว่านี้

บ้านขุนวางมีประชากร ในปี พ.ศ. 2563 รวม 997 คน จำนวน 171 ครอบครัวยุ (อบต.แม่วิน, 2563) ก่อน พ.ศ. 2518 ประชาชนในหมู่บ้านขุนวาง ในระบบเศรษฐกิจ ดำเนินการผลิตเพื่อบริโภค มีการปลูกฝิ่นเพื่อขาย ปลูกข้าวโพดเป็นอาหารหมู ปลูกผัก ปลูกข้าว เพื่อกิน ขาดระบบคมนาคม แต่ใน พ.ศ. 2518 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินไปยังบ้านขุนวาง มีพระราชดำริให้โครงการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ชาวบ้านให้ดียิ่งขึ้น ได้เริ่มจัดสร้างถนน ใน พ.ศ. 2518 และส่งเสริมพัฒนา ชาวบ้าน ต่อมาในปี พ.ศ. 2525 จึงได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง ในปัจจุบันชาวบ้าน ได้ปลูกพืชผัก เช่น กะหล่ำปลี ผักกาด ผักสลัด สตรอว์เบอร์รี่ ดอกไม้ เช่น ดาวเรือง เบญจมาศ เพื่อขาย ชาวบ้านได้ปลูกต้นนางพญาเสือโคร่ง ไว้เป็นร่มเงาของต้นไม้ สำหรับไม้ผลเช่นท้อ บ๊วย อะโวคาโด มีบ้างเล็กน้อย

การปลูกสตรอว์เบอร์รี่ ดอกไม้ นางพญาเสือโคร่ง ในฤดูหนาว อากาศเย็น ประกอบกับดอกไม้ ที่สวยงาม สามารถเป็นสิ่งดึงดูดใจในด้านท่องเที่ยว หรือเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูหนาวแต่ทรัพยากรการท่องเที่ยวดังกล่าวแล้ว ยังขาดการส่งเสริม การท่องเที่ยว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เสนอเกี่ยวกับผลประโยชน์ ของสวนดอกไม้ ในด้านเศรษฐกิจก่อให้เกิดรายได้ โดยมองข้ามผลกระทบต่อธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม หรือ การหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ตามหลักการของ BCG และ SDGs. หรือ งานวิจัยบาง เรื่องเน้นเกี่ยวกับการตลาดดอกไม้ แต่ก็มีงานวิจัยบางเรื่องที่เน้นเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิต และ การเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผลงานวิจัยดังกล่าวแล้ว มีดังนี้

Nationtv.tv.(63) ได้เสนอข่าว เทรนเที่ยวทุ่งดอกไม้มาแรง โดยยกตัวอย่างการท่องเที่ยวสวน ดอกไม้ในเขต ตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการให้สัมภาษณ์ น.ส.ศุภรัตน์ เมฆเจริญ เกษตรกรอำเภอแม่วาง และ น.ส.ณิศา มูลทา เจ้าของสวน I Love Flower Farm สรุปได้ว่าในพื้นที่ตำบลเหมืองแก้ว มีเกษตรกรปลูกดอกไม้ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรประมาณ 78 ราย พื้นที่ 203 ไร่ในพื้นที่ 1 ไร่จะมีรายได้ประมาณ 150,000 บาทต่อปี นอกจากนี้ยังมีรายได้ จากค่าผ่านประตู และอื่น ๆ เพิ่มขึ้นอีกประมาณร้อยละ 30 - 50

จากการเก็บสถิตินักท่องเที่ยวบริเวณลานจอดรถของชุมชนในปี พ.ศ. 2562 มีนักท่องเที่ยววันธรรมดาเฉลี่ยวันละ 3,000 - 5,000 คน ส่วนวันหยุดนักชัตฤกษ์ และวันเสาร์,อาทิตย์ มีนักท่องเที่ยวในชุมชนไม่ต่ำกว่าวันละ 10,000 คน มีเงินหมุนเวียนไม่ต่ำกว่า 10 ล้านบาท

ประชาชาติธุรกิจ (2564) ได้สำรวจธุรกิจสวนดอกไม้ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่พบว่า ปัจจุบันมีพื้นที่ที่พัฒนาเป็นทุ่งสวนดอกไม้เพื่อการท่องเที่ยวรวมถึงพื้นที่เอกชน และหน่วยงานภาคการศึกษาไม่น้อยกว่า 30 แห่งกระจายตัวในเขตอำเภอรอบนอก ได้แก่ อำเภอแมริม สันกำแพง สันทราย ฮอด สะเมิง และจอมทอง เป็นต้น และพบว่าส่วนใหญ่จะกระจุกตัวในอำเภอแมริม โดยจะคิดค่าเข้าชมที่ 20-50-70 บาทต่อคน

ในช่วงปลายปี 2563 ธุรกิจดอกไม้ได้เป็นกระแสการท่องเที่ยวที่แรงมาก และอำเภอแมริมถือเป็นพื้นที่ชุมชนที่มีฐานของธุรกิจดอกไม้สูงสุดในพื้นที่เชียงใหม่มากถึง 1,038 ไร่มีเกษตรกร 353 ราย โดยเฉพาะที่ตำบลโป่งแยงและตำบลเหมืองแก้ว มีดอกไม้หลัก คือ กุหลาบ มากาเรซ พีค็อก สร้อยไก่ เบญจมาศ

โดยเฉพาะสวนดอกไม้ที่โด่งดังที่สุดคือ "สวน I Love Flower Farm" ที่เปิดรับนักท่องเที่ยวตั้งแต่ 29 ตุลาคม 2563 - 30 เมษายน 2564 ประเมินการกันว่าในช่วงปลายปี 2563 มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่กว่า 10,000 คนต่อวัน ตามกระแสการแชร์ภาพที่สวยงาม สร้างรายได้ให้เกษตรกรและคนในชุมชนเฉพาะอำเภอแมริมมากถึง 80 - 100 ล้านบาท

รวมถึงกระจายรายได้สู่ Organizer ด้านการแต่งงาน การจัดอีเวนต์ เดินแบบ และช่างถ่ายภาพ เป็นต้น ซึ่งหากรวมมูลค่าทุ่งสวนดอกไม้ทั้งหมดในพื้นที่เชียงใหม่ คาดว่าสร้างเงินหมุนเวียนในชุมชนไม่น้อยกว่า 500 ล้านบาทต่อปี

ปัจจุบันมี Smart farmer ต้นแบบด้านการผลิตไม้ดอกเพื่อการค้าแบบครบวงจร และกลุ่มสมาชิกผลิตไม้ดอกจำหน่าย ร่วมมือกันโดยใช้หลักตลาดนำการผลิต การติดต่อผู้ซื้อหรือ Organizer โดยตรง มีการสั่งซื้อล่วงหน้า จึงสามารถวางแผนการผลิตไม้ดอกเป้าหมายให้แก่ตนเองและสมาชิก

สามารถผลิตไม้ดอกตามความต้องการของผู้ซื้อหรือตลาดต้องการ เกษตรกรสามารถขายผลผลิตได้ตลอดทั้งปี ลดปัญหาด้านราคาสินค้าตกต่ำและสินค้าล้นตลาด และยังสร้างรายได้โดยรวมจากการท่องเที่ยวหลาย 10 ล้านบาทต่อปี

นางสาวณวิสา มุลทา เกษตรกรต้นแบบด้านการผลิตไม้ตัดดอกเพื่อการค้าและการท่องเที่ยว เจ้าของ I Love Flower Farm ตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแมริม กล่าวกับ "ประชาชาติธุรกิจ" ว่า ตำบลเหมืองแก้วมีเกษตรกรปลูกไม้ตัดดอกจำนวน 78 รายมีพื้นที่ปลูกไม้ดอกที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตรจำนวน 203 ไร่

ไม้ตัดดอกที่ปลูกกันมากได้แก่ มาร์กาเร็ต พีค็อก สร้อยไก่ เบญจมาศ ซึ่งถือเป็นอาชีพหลักดั้งเดิมของเกษตรกรในชุมชน โดยดอกไม้ที่ปลูกทั้งหมดจะส่งจำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ส่วนการเปิดสวนให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมเริ่มมาตั้งแต่ราว 2 - 3 ปีที่ผ่านมา

จากกระแสความนิยมของนักท่องเที่ยวส่งผลให้สวนดอกไม้ในพื้นที่ตำบลเหมืองแก้ว กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะช่วงไฮซีซั่น ที่ดอกไม้บานสะพรั่งสวยงาม ในบรรยากาศของฤดูหนาว

ปี 2562 มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมสวนดอกไม้ในพื้นที่ตำบลเหมืองแก้ว หมู่ 3 และหมู่ 4 ราว 10,000 คนต่อวัน รายได้เข้าสู่ชุมชนราว 10 ล้านบาท และปี 2563 ก็อยู่ในระดับ 10,000 คนต่อวันช่วงไฮซีซั่น เฉพาะส่วนของ I love flower farm มียอดจองเข้าชมช่วงไฮซีซั่นราว 2 หมื่นคน ในช่วง 5 เดือนตั้งแต่เดือนตุลาคม 2563"

นางสาวณวิสากล่าวต่อว่า เกษตรกรผู้ปลูกไม้ตัดดอกในพื้นที่ตำบลเหมืองแก้วส่วนใหญ่ เปิดสวนให้นักท่องเที่ยวเข้าชมถือเป็นรายได้เสริม และส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน และเกือบทุกสวนราว 150 - 200 ไร่ ในอำเภอแมริมตำบลเหมืองแก้ว และตำบลโป่งแยง ส่งไม้ตัดดอกมาขายให้ I Love Flower Farm

ซึ่งเป็นผู้รับซื้อไม้ตัดดอกส่งขายทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีตลาดหลักคือกลุ่ม ออแกไนเซอร์ ที่จัดงานอีเวนต์แต่งงาน ทั้งตลาดกัมพูชา เมียนมา และไทย ปัจจุบันได้ขยายเครือข่าย เกษตรกรปลูกไม้ตัดดอกไปใน 4 อำเภอ คือ อำเภอแม่วาง จอมทอง แม่แจ่ม และสะเมิง

โสระยา ร่วมรังษี (2013) ได้วิจัย เรื่องการพัฒนาไม้ดอกของไทยสู่การแข่งขันในตลาด อาเซียน ผลการวิจัยค้นพบว่า ในระยะ 20-30 ปี ที่ผ่านมา ความต้องการไม้ดอกในตลาดโลกมีเพิ่มขึ้น เนื่องจากรูปแบบการใช้ดอกไม้ของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่มักซื้อดอกไม้เฉพาะในช่วงเทศกาล แต่ปัจจุบันมีการซื้อดอกไม้ นอกจากเพื่อฉลองเทศกาลแล้ว ยังซื้อดอกไม้เพื่อตกแต่งบ้านและ สำนักงานเพิ่มมากขึ้น ดอกไม้แปลกหรือหายาก เป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้น

ประเทศไทย จัดเป็นผู้ส่งออกดอกไม้สู่ยุโรป จัดเป็นอันดับ 9 คิดเป็นส่วนแบ่งตลาดประมาณ ร้อยละ 1 ในด้านกลุ่มประเทศในอาเซียน ไทยยังเป็นผู้นำด้านการค้าไม้ดอก มีพื้นที่การผลิตไม้ดอกไม้ประดับ ประมาณ 70,000 ไร่ จัดเป็นอันดับที่ 6 ของโลก ไม้ดอกสำคัญที่มีการผลิตและส่งออกเป็น อันดับหนึ่ง ได้แก่ กล้วยไม้ รองลงมาคือ พืชกลุ่มปทุมมา และกระเจียว

คู่แข่งสำคัญ ของไทยในอาเซียนคือ สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีพื้นที่ ภูมิอากาศ เหมาะสมกับการปลูกไม้ดอกเพื่อส่งออก สำหรับประเทศในกลุ่มอาเซียน ได้แก่ มาเลเซีย เวียดนาม ฟิลิปปินส์ ส่วน กัมพูชา ลาว เมียนมาร์ และอินโดเนเซีย การปลูกไม้ดอกเพื่อค้าขายยังมีน้อย งานวิจัยยังค้นพบว่า การผลิตไม้ดอกของไทยมีศักยภาพสูงกว่าประเทศอื่น ๆ ในกลุ่มสมาชิกอาเซียน แต่การพัฒนาที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐก็ต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ในเรื่องการคุ้มครองพันธุ์พืช ในต่างประเทศ การพัฒนาเรื่อง ระบบการขนส่งและโลจิสติกส์ การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การส่งเสริมการลงทุนธุรกิจ การปลูกไม้ดอก ตลอดจนการสนับสนุน งานวิจัยทางด้านไม้ดอกให้ มากยิ่งขึ้น

ณัฐภา ตีรักษา อารมณ ก้าวละเอียด และ วิทยา เจจาโรจน์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง วิจัยและทดสอบพันธุ์กล้วยไม้ และไม้ดอก ไม้ประดับ ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง (2561) ได้ค้นพบว่าการสำรวจตลาดไม้ดอกไม้ประดับในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง จังหวัดยะลา และอำเภอหาดใหญ่

จังหวัดสงขลา พบว่า ไม้ดอกที่มีปริมาณมากที่สุดในตลาด ได้แก่ เบญจมาศที่มีสีเหลือง และสีขา ส่วนสีอื่น ๆ กลุ่มผู้ค้าจะทำการเปลี่ยนสีได้ โดยใช้ดอกเบญจมาศสีขาวแล้วให้ดูสีที่ต้องการ คิดเป็น 95% ส่วนดอกไม้อื่น ๆ จะสั่งมาบ้าง ในกรณีที่ลูกค้าต้องการให้จัดด้วยดอกไม้อะไร และแหล่งที่สั่งซื้อจะมาจากมาเลเซียเป็นส่วนใหญ่ แต่มีบ้างที่มาจากอำเภอเบตง จังหวัดยะลา ส่วนแหล่งปลูกไม้ดอกที่สำคัญ ได้ทำการสำรวจในจังหวัด ยะลา ตรัง และสตูล พบว่ามีการปลูกใช้ในพื้นที่เป็นส่วนมาก และยังไม่เพียงพอในพื้นที่และมีไม้ดอกอื่น ๆ ที่นำมาจากภาคกลาง และภาคเหนือของประเทศไทย เช่น หน้าวัว, แกลดิโอรัส, เฮลิโคเนีย, แอสเตอร์ เป็นต้น จะนำมาจำหน่ายตามที่มีผู้ซื้อสั่งเท่านั้นคิดเป็น 5% ของดอกไม้ทั้งหมด ช่วงเดือนที่มีการสั่งซื้อดอกไม้มากที่สุดในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง คือ ช่วงเดือนมีนาคม กันยายน และธันวาคม ซึ่งเป็นช่วงที่มีการสำเร็จ การศึกษาของโรงเรียนต่าง ๆ ช่วงรับปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัย และงานประจำจังหวัด ที่จัดขึ้นของแต่ละพื้นที่ การทดสอบพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับ คุณภาพผลผลิตขึ้นกับชนิด และพันธุ์ หน้าวัวสามารถเก็บดอกได้ตลอดทั้งปี เลือกพันธุ์ที่เหมาะสมกับภาคใต้ตอนล่าง คือ พันธุ์เปลวเทียนภูเก็ต, เปลวเทียนลำปาง, HC021 และ HC249 ให้ผลผลิตได้ในช่วง 6 เดือนแรก หลังปลูก และให้ผลผลิตเฉลี่ย 0.5 - 1 ดอก ต่อเดือน ดาหลาพันธุ์บัวแดงใหญ่, ตรัง 1 และบัวชมพู การเจริญเติบโตได้ดี มีการแตกกอเฉลี่ย 10-12 ต้น / กอ เบญจมาศพันธุ์ที่ให้จำนวนดอกต่อต้นสูงสุด คือพันธุ์เหลืองยะลา, ชมพูหวาน และเหลืองขมิ้น มีสีดอก และลักษณะดอกที่ตลาดต้องการเฉลี่ย 14.80 - 20.25 ดอก / ต้น แก่นตะวัน ระยะปลูกที่ให้ผลผลิตดีที่สุดคือ 60 x 50 cm., 50 x 50 cm. และ 30 x 50 cm. เฉลี่ย 0.748 - 0.788 กก. / ต้น ในช่วงปลายฤดูฝน

สุภาภรณ์ เลิศศรี และ พิชัย ทองดีเลิศ ได้วิจัยเรื่องการศึกษปัจจุบันพื้นฐานของผู้ประกอบการธุรกิจไม้ดอกไม้ประดับ ในหมู่บ้านไม้ดอกไม้ประดับ คลอง 15 จังหวัดนครนายก ผลการวิจัยค้นพบว่า เป็นสวนไม้ดอกไม้ประดับขนาดเล็ก พื้นที่ถือครองน้อยกว่า 1 ไร่ เป็นส่วนมาก แรงงานที่ใช้ใน 1 สวน จำนวน 2-3 คน พันธุ์ไม้เป็นพันธุ์ไม้ใบ และไม้ดอก จุดเด่นของการประกอบการ ไม้ดอกไม้ประดับ ตามปัจจัยการตลาด พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) คือมีให้เลือกหลายพันธุ์ มีคุณภาพดี ต้นแข็งแรง ด้านสถานที่ (Place) คือ การคมนาคมสะดวก ตกแต่งร้านสวยงาม สถานที่ กว้างขวาง ด้านราคา (Price) คือ ราคาเหมาะสมราคาถูกกว่าท้องตลาด และด้านการส่งเสริม การตลาด (Promotion) คือ มีบริการการจัดสวนให้ฟรี สำหรับความต้องการความช่วยเหลือจาก ภาครัฐ คือ การลดรายจ่าย เช่นค่าเช่าพื้นที่ ค่าภาษีโรงเรือน ราคาวัตถุดิบ ราคาปุ๋ย ราคาสารเคมี กำจัดวัชพืช และการจัดหาแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ

ศิริระประภา ธนากิจ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง โครงการออกแบบชุดผลิตภัณฑ์ปลูกไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาวขนาดย่อม ภายในที่พักอาศัย ความนิยมปลูกไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาว ไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในประเทศไทย จึงทำให้พืชไม่เจริญเติบโต จากการศึกษาค้นพบว่า กรีนเฮาส์ขนาดย่อมภายในที่พักอาศัยเป็นคำตอบที่ดีภายในงบประมาณที่เหมาะสม สำหรับกลุ่มคนที่ชื่นชอบไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาว ช่วยให้ไม่เพียง แต่ผู้มีประสบการณ์ แต่รวมไปถึงบุคคลทั่วไปที่มีความต้องการหรือสนใจ สามารถปลูกไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาวได้ประสบความสำเร็จมากขึ้น ด้วยการก้าวข้ามข้อจำกัดสำคัญในเรื่องของอุณหภูมิและสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม

การวิจัยเพื่อออกแบบชุดผลิตภัณฑ์ปลูกไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาวนี้ ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติและปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตของไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาวสายพันธุ์ต่างๆ ตลอดจนหลักกลไกและกระบวนการทำงานของการปลูกภายใต้ระบบกรีนเฮาส์สำหรับไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาวทั้งระบบ เพื่อให้เป็นชุดผลิตภัณฑ์ปลูกไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาวที่มีความสวยงาม และมีประสิทธิภาพผู้ใช้เกิดความพึงพอใจ

ผลจากการศึกษาและออกแบบ ทำให้ได้ชุดผลิตภัณฑ์ปลูกไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาวขนาดย่อมภายในที่พักอาศัย ที่สามารถสร้างสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาว ง่ายต่อการควบคุมช่วยเพิ่มความสะดวกให้แก่ผู้ปลูกโดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดภาระการรดน้ำ รวมไปถึงสามารถรักษาทำความสะอาดได้ง่าย และมีรูปแบบที่สวยงามเหมาะสมในการจัดวางในที่พักอาศัย ซึ่งสามารถใช้งานได้จริงและสร้างความพึงพอใจแก่ผู้ใช้งาน

พัชรินทร์ สุภาพันธ์, ดลกร ขวัญคำ และ ภูษณิศา เดชเถิง (2556) ได้วิจัยเรื่อง ความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจการลงทุนในกลุ่มธุรกิจไม้ดอกไม้ประดับต่อการใช้จ่ายหมักไส้เดือนดิน การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจการลงทุนธุรกิจไม้ดอกไม้ประดับ โดยใช้ปุ๋ยหมักไส้เดือนดิน ของศูนย์วิจัย และพัฒนาไส้เดือนดินแม่โจ้ ในพื้นที่กลุ่มตัวอย่าง อำเภอสะเมิง อำเภอสันทราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 60 ครัวเรือน นำมาวิเคราะห์หาความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจการลงทุนของธุรกิจฯ พบว่าการลงทุนผลิต และจำหน่ายไม้ดอกไม้ประดับมีความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจสำหรับการลงทุน เนื่องจากผลตอบแทนที่ได้รับมากกว่าต้นทุน ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่จ่ายออกไป และผลการศึกษาสภาพตลาดเดิม และแนวทางการพัฒนาตลาดใหม่ของธุรกิจฯ พบว่าไม้ดอกไม้ประดับทั้ง 3 ชนิด มีการจำหน่ายอยู่ในรูปดอกไม้สด ซึ่งไม่ได้มีการเพิ่มมูลค่าให้แก่ไม้ดอกไม้ประดับแต่อย่างใด ราคาที่จำหน่ายขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลางในตลาดท้องถิ่นที่รับซื้อแหล่งจำหน่ายส่วนใหญ่อยู่ในตลาดวโรรส อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และตลาดอื่น ๆ ในต่างจังหวัด ได้แก่ ตลาดจังหวัดขอนแก่น ภูเก็ต สุโขทัย และอุดรดิตถ์ และการส่งเสริมการตลาดอยู่ในลักษณะพ่อค้าคนกลาง ที่รับซื้อจะมีบริการในการขนส่งให้ฟรี โดยครัวเรือนเกษตรกรไม่ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการขนส่ง

โครงการชีวิตวิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (2016) ได้ศึกษาเรื่อง การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ โดยยกตัวอย่าง ไม้ดอกไม้ประดับเมืองร้อน ที่เหมาะสมกับการปลูกในประเทศไทย ทุกภูมิภาค และตลาดต้องการ 8 ชนิด ได้แก่ ดาวเรือง มะลิ กุหลาบร้อยมาลัย ดอกกรัก ดอกแก้ว บัวตัดดอก ดอกคัตเตอร์ และ ดอกกล้วยไม้สกุลหวาย การปลูกไม้ดังกล่าวแล้ว ควรลดการใช้สารเคมี แต่เพิ่มการใช้สารอินทรีย์เข้ามาแทนที่ เพราะใช้วัสดุในท้องถิ่น ผลิตได้เอง ราคาในตลาดถูกกว่าสารเคมี ซึ่งทำให้ดอกไม้เจริญงอกงาม และลดต้นทุนในการผลิต การฉีดสารไล่แมลงทุก 2 วัน จนกว่าจะหมดการฉีดจุลินทรีย์น้ำสลับด้วยฮอร์โมนผลไม้ สัปดาห์ละครั้ง

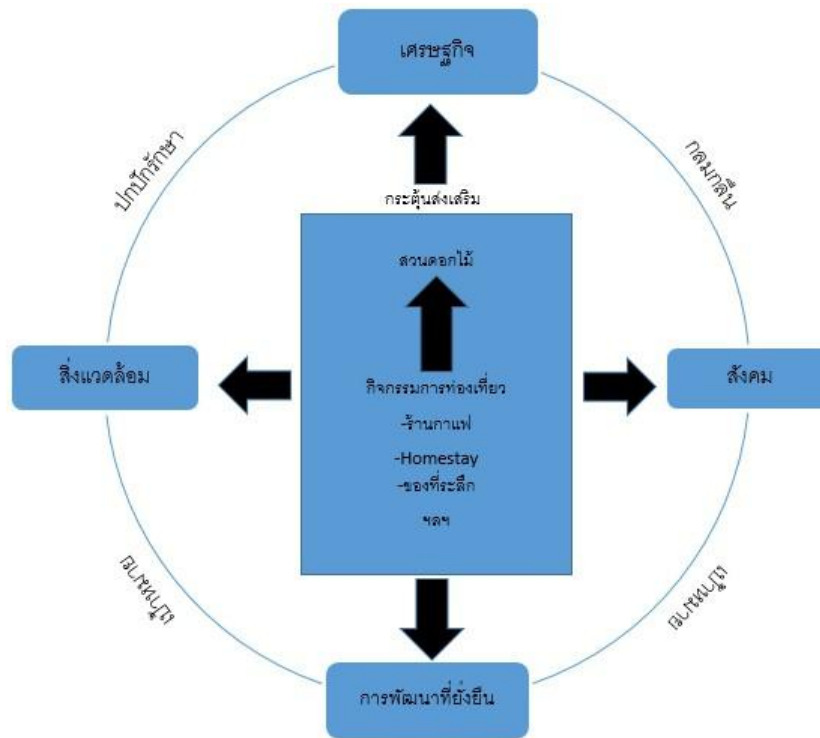
ในด้านผลตอบแทนจากการผลิต ดอกดาวเรือง เริ่มต้นจากการปลูก และเก็บดอกได้ เมื่ออายุ 45-55 วัน เก็บได้นาน 2-3 เดือน ต้นทุนการผลิต ต้นละ 1-1.50 บาท 1 ต้น จำหน่ายได้ 6 ดอก ดอกละ 1-3 บาท หรือ 1 ต้น ขายดอกได้ราคา 6-18 บาท ต่อต้นทุน ต้นละ 1-1.50 บาท

จากงานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการผลิตไม้ดอก ไม้ประดับ ส่วนมาก งานวิชาการเหล่านี้ เน้นการพัฒนาการผลิตให้สอดคล้องกับปริมาณความต้องการของตลาด และเน้นการผลิตเพื่อตอบสนองการตลาด ดังนั้นการผลิตไม้ดอกไม้ประดับ จึงเน้นผลตอบแทน รายได้เพิ่มในทางเศรษฐกิจมากกว่า ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือ การพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่ก็มีงานวิจัยบางเรื่อง ที่เน้นการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ หรือ การผลิตในระบบอินทรีย์แทนระบบเคมี เพื่อลดต้นทุนในการผลิต และจะได้กำไรเพิ่มขึ้น

การผลิตไม้ดอกไม้ประดับ ในปัจจุบัน ควรยึดหลักการของ SDGs BCG บนแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามารองรับ ให้สอดคล้องกับภูมิสังคม ศักยภาพในการรองรับของพื้นที่ ผลกระทบต่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การใช้พื้นฐานทรัพยากรชีวภาพ นำมาสร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่า และคุณค่า เช่น การผลิตดอกไม้เพื่อ อาหาร และเครื่องดื่ม ยารักษาโรค ส่วนที่เหลือจากการจัดจำหน่าย เช่น ดอก ใบ ลำต้น ต้องนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ยาฆ่าแมลง อาหารสัตว์อัดเม็ด หรือ หมัก ดอกไม้สด ควรแปรสภาพเป็นดอกไม้แห้ง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม เมื่อระบบการผลิตไม้ดอกไม้ประดับ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การดำเนินวิถีชีวิต ตลอดจนกิจกรรมเพื่อการบริการ ในการตอบสนองความต้องการของผู้มาเยือนก็เกิดขึ้น ควบคู่กับสวนดอกไม้ ดังนั้นกิจกรรมการจัดสวนดอกไม้ จึงต้องควบคู่กับวิถีชีวิตในชุมชน จึงเกิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หรือการท่องเที่ยวสีเขียวควบคู่กับการปลูกดอกไม้ นี่คือเป้าหมายของงานวิจัยเรื่องนี้

กรอบของการวิจัย

เมื่อตระหนักถึงหลักการ SDGs BCG และหลักเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้สร้างสวนดอกไม้ โดยมีกรอบการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องการสร้างสรรค์สวนดอกไม้ในหุบเขาเพื่อการท่องเที่ยวและการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น (Primary Source) เอกสารชั้นสอง (Secondary Source) ที่เป็นเอกสารเชิงแนวคิด ทฤษฎีของการพัฒนาอย่างยั่งยืน งานวิจัยเกี่ยวกับไม้ดอกไม้ประดับ ข้อมูลจากการสังเกตของผู้วิจัย การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ทั้งสัมภาษณ์คนเดียว และการสัมภาษณ์กลุ่ม เน้นที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เป็นหลัก

1. ขอบเขตของการวิจัย
  - 1.1. ด้านเนื้อหา
  - 1.2. วิธีการวิจัย
  - 1.3. ระยะเวลา
  - 1.4. พื้นที่วิจัย
  - 1.5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. วิธีดำเนินการวิจัย
  - 2.1. แบบของการวิจัย
  - 2.2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
  - 2.3. การรวบรวมข้อมูล
  - 2.4. เครื่องมือในการวิจัย
  - 2.5. การวิเคราะห์ข้อมูล
  - 2.6. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา

1.1. พื้นที่ ประกอบด้วย พื้นที่ลำห้วยแม่วาง ในเขตพื้นที่การเกษตรบ้านขุนวาง หมู่ที่ 12 ประชากรเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และพื้นที่ลำห้วยแม่เตียน โป่งสมิ บ้านแม่เตียน หมู่ที่ 18 บ้านโป่งสมิต หมู่ที่ 8 และบ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 1 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

1.2. เนื้อหา เนื่องจากสภาพภูมิสังคม ได้แบ่งประชากรออกเป็น 2 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ ม้งกับกะเหรี่ยง จึงได้แบ่งพื้นที่วิจัยออกเป็น 2 สถานที่ คือ

บ้านมั่ง ขุนวาง เน้นเนื้อหาการวิจัย ในเรื่องการปลูกไม้ดอก นางพญาเสือโคร่ง ซึ่งเป็นไม้ยืนต้น มีต้นตอเดิมอยู่แล้ว นอกจากนี้ยังศึกษาเรื่อง การปลูกดอกไม้อื่น ๆ การปลูกพืชผัก และวิถีชีวิตในกิจกรรมการปลูกดอกไม้ รวมทั้งการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

บ้านแม่เตียน บ้านโป่งสมิต บ้านห้วยอีค่าง ทั้งสามหมู่บ้านพื้นที่ติดต่อกัน ประชาชนประกอบอาชีพ และทำสวนดอกไม้ในลักษณะเดียวกัน บ้านโป่งสมิต เป็นพื้นที่ตามยาวในหุบเขา มีอาณาเขตกว้างกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ เกิดการแต่งงานระหว่าง 3 หมู่บ้าน จึงเกิดระบบเครือญาติ และทำให้ชาวบ้านห้วยอีค่าง บ้านแม่เตียน เข้ามาใช้พื้นที่ทำกินในบ้านโป่งสมิต แต่สร้างบ้านเรือนอยู่ในหมู่บ้านเดิมของตนเอง

จากความสัมพันธ์เชิงภูมิสังคมดังกล่าวแล้ว จึงเลือกพื้นที่บ้านโป่งสมิต เป็นแปลงทดลองในการวิจัย โดยแปลงดอกไม้ในหุบเขา เป็นแปลงดอกไม้ล้มลุกเป็นหลัก และผสมผสานกับการปลูกผัก ผลไม้ การทำนา และวิถีชีวิตวัฒนธรรม มีใช้ดอกไม้บริสุทธิ์ ให้คุณค่าด้านความงามและมูลค่าเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่เป็นสวนดอกไม้ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และไม่เดลเศรษฐกิจใหม่บนพื้นฐานหลักเศรษฐกิจพอเพียง

2. วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัย ประกอบด้วย

2.1. การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น (Primary Source) และเอกสารชั้นสอง (Secondary Source) เพื่อเป็นแนวคิด พื้นฐานความรู้ในการวิจัย ต้องเข้าใจข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นก่อนลงพื้นที่จริง เพื่อทำงานร่วมกับชาวบ้าน

2.2. การสังเกต (Observation) คณะผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non Participation Observation) อย่างเป็นทางการต่อเนื่อง ตลอดเวลาการวิจัย ต้องเข้าไปร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของพื้นที่วิจัยทุก ๆ สัปดาห์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล และกิจกรรม อันเกิดจากต่างเวลาและบุคคล ผู้วิจัยต้องสังเกตด้วยตัวเองเป็นหลัก ดังนั้นการเข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ในการเรียนรู้ข้อมูล

2.3. การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการสัมภาษณ์รายบุคคล และการสัมภาษณ์แบบกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อแสดงความคิดเห็น ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ต้องเปรียบเทียบกับ การสังเกตด้วยตนเอง จากเอกสาร และหลักฐานอย่างอื่นประกอบด้วย รวมทั้งวิเคราะห์ สถานภาพ และ บทบาทของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งอาจทำให้ข้อมูลเกิดความลำเอียง (Bias) ได้

3. ระยะเวลา

ระยะเวลาในการวิจัย ตั้งแต่ วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2564 – กันยายน พ.ศ. 2565 รวมระยะเวลา 1 ปี

4. พื้นที่วิจัย

บ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ 1 บ้านโป่งสมิต หมู่ที่ 8 บ้านขุนวาง หมู่ที่ 12 บ้านแม่เตียน หมู่ที่ 18 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

5.1. ประชากร ประชากรบ้านห้วยอีค่าง จำนวน 558 คน 117 ครอบครัว บ้านโป่งสมิต จำนวน 919 คน 228 ครอบครัว บ้านแม่เตียน จำนวน 678 คน 151 ครอบครัว และบ้านขุนวาง จำนวน 997 คน 171 ครอบครัว

สำหรับประชากร สิ่งของ ประกอบด้วย สวนดอกไม้นางพญาเสือโคร่ง บ้านขุนวาง รวมทั้งสวนดอกไม้ สวนผัก และสวนสตรอว์เบอร์รี่ในพื้นที่เดียวกัน บ้านแม่เตียน บ้านโป่งสมิต และบ้านห้วยอีค่าง

5.2. กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างประเภทประชาชน ยอมรับได้ในการทำวิจัยร่วมกัน บนพื้นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน โมเดลเศรษฐกิจใหม่ ภายใต้กรอบของเศรษฐกิจพอเพียง จึงเริ่มต้นกลุ่มตัวอย่างจากจุดเล็ก เพื่อขยายไปสู่จุดใหญ่

ในหมู่บ้านขุนวาง เลือกพื้นที่สวนดอกไม้นางพญาเสือโคร่งเป็นหลักและไม้ดอก รวมทั้งพืชผักในพื้นที่เป็นรอง เลือกพื้นที่กลุ่มตัวอย่างได้ 5 ครอบครัว รวมพื้นที่ประมาณ 25 ไร่

ในหมู่บ้านแม่เตียน โป่งสมิต ห้วยอีค่าง เลือกพื้นที่ปลูกไม้ดอกประเภทล้มลุกเป็นหลัก ปลูกข้าว เลี้ยงปลาในแปลงไม้ดอกเป็นรอง ได้พื้นที่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 10 ครอบครัว รวมพื้นที่ประมาณ 30 ไร่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แบบของการวิจัย (Research Design)

แบบของการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยดำเนินการวางแผน (Plan) ลงปฏิบัติ (Do) ตรวจสอบ (Check) และปรับปรุง (Act) ร่วมกับกลุ่มตัวอย่าง

2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินงานการวิจัย มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่วิจัย

2.2. ติดต่อประสานงานกับบุคคลในพื้นที่วิจัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแจ้งโครงการ และดึงผู้สนใจเข้าร่วมโครงการ

2.3. ประชุมชี้แจงโครงการให้กลุ่มตัวอย่างรับทราบ และวางแผนร่วมกันปฏิบัติงาน

2.4. สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

2.5. ติดตามผลจากการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งร่วมกันคิด และส่งเสริมให้ งานวิจัยบรรลุเป้าหมาย

2.6. ผู้วิจัยต้องร่วมกิจกรรมในพื้นที่ให้มากที่สุด เพื่อให้ได้ข้อมูลจากประสบการณ์จริง

2.7. หลังจากรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลแล้ว เสนอรายงานการวิจัย

3. การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์

3.1. ศึกษาเอกสารชั้นต้น (Primary Source) และเอกสารชั้นรอง (Secondary Source) เกี่ยวกับเรื่อง บริบทภูมิสังคมของพื้นที่วิจัย การพัฒนาอย่างยั่งยืน โมเดลเศรษฐกิจใหม่ เศรษฐกิจพอเพียง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสวนดอกไม้

3.2. การสังเกต (Observation) หลังจากการศึกษาเอกสารเบื้องต้นแล้ว จึงลงพื้นที่ในหมู่บ้าน เพื่อการสังเกตเป็นเบื้องต้นก่อน แล้วสัมภาษณ์ การสังเกต จะเริ่มต้นจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ กิจกรรมในการเกษตร และกิจกรรมในชีวิตประจำวัน แล้วจึงสังเกตแบบมีส่วนร่วมด้วยการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำสวนดอกไม้ การทำแปลงผัก การทำนา การร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ

การสังเกตโดยผู้สังเกตรู้ตัวและไม่รู้ตัว (Know or Unknow Observation) การสังเกตโดยผู้ถูกสังเกตรู้ตัวนั้น โดยการเข้าไปร่วมในกิจกรรม เช่น การปลูกดอกไม้ การทำนา การปลูกผัก การสังเกตแบบไม่รู้ตัว คือการไม่เข้าร่วมกิจกรรม เพียงแต่หยุดสังเกต

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม (Participation and Non – Participation Observation) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้สังเกตต้องเข้าไปอยู่ในสถานการณ์เหมือนเป็นสมาชิกคนหนึ่ง ซึ่งต้องทำกิจกรรมร่วมไปกับกลุ่มด้วยการสังเกตแบบนี้ คณะผู้วิจัยกระทำบ้างในบางพื้นที่ซึ่งคุ้นเคยใกล้ชิด สนับสนุน และมีเวลาว่าง สำหรับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม กระทำทุกพื้นที่ การสังเกตทั้งสองรูปแบบได้จดบันทึก ถ่ายภาพ และซักถาม

3.3 การสัมภาษณ์ (Interview) การสัมภาษณ์โดยการสนทนา ซักถาม พร้อม ๆ กับสังเกต บุคลิกภาพ อากัปกริยา พฤติกรรมทางกาย วาจา และการตีความ แปรความหมาย วิเคราะห์ พฤติกรรมที่แสดงออกว่ามีความจริงใจ น่าเชื่อถือได้หรือไม่ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และบริบทเพียงใด การสัมภาษณ์ก็เช่นเดียวกับการสังเกต ต้องกระทำซ้ำ ๆ ในพื้นที่ เวลา บุคคล ที่แตกต่างกัน เพื่อสรุปหาความเชื่อมั่น ที่เที่ยงตรง

ลักษณะการสัมภาษณ์ ในการวิจัยเรื่องนี้ประกอบด้วยลักษณะการสัมภาษณ์ ดังนี้

การสัมภาษณ์แบบมีหรือไม่มีระบบ (Structured or Unstructured Interviews) ในการรวบรวมข้อมูล การวิจัยบางครั้งอาจใช้แบบสัมภาษณ์ชุดเดียวกัน ถามตอบประเด็นต่างๆ เหมือนกันทุกคน เพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้ และความเชื่อมั่นของข้อมูล แต่ไม่มีความหลากหลายในความคิดหรือข้อมูลที่แตกต่างออกไป หรืออาจสัมภาษณ์นอกเหนือจากคำถามที่เตรียมไว้ เพราะบุคคลผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หรือมีประสบการณ์ตรงในกิจกรรมนั้น ๆ

การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Group Interview) การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม ประสบการณ์เดียวกัน ทำให้เกิดการตรวจสอบข้อมูลจากกลุ่มไปพร้อม ๆ กัน ข้อมูลจากกลุ่มได้รับการวิเคราะห์สังเคราะห์ โดยกระบวนการกลุ่ม การสัมภาษณ์แบบกลุ่มจะได้วิธีการแบบเดียวกับการอภิปรายกลุ่มย่อย (Group Discussion)

4. เครื่องมือในการวิจัย (Research Instrument)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

4.1. แบบสังเกตประกอบด้วย แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสังเกตแบบมีระบบ คือ มีการกำหนดหัวข้อที่สังเกตโดยตรง เช่น การทำนา การทำสวนดอกไม้ การปลูกผัก การหัตถกรรม การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การกระทำกิจกรรมร่วมกัน หรืออาจมีกิจกรรมบางอย่าง อาจเข้ามาแทรกซ้อน แต่เกี่ยวข้องกับขอบเขต เนื้อหาของการวิจัยก็สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและมีส่วนร่วม

4.2. แบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย คำถามในประเด็นต่างๆ ซึ่งเตรียมไว้ สัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับขอบเขตของการวิจัย คำถามมีการเตรียมไว้ล่วงหน้าก่อนสัมภาษณ์ แล้ว สัมภาษณ์ตามหัวข้อในประเด็นนั้น ๆ อาจมีการซักถามเพิ่มเติม แต่บางครั้งก็อาจสัมภาษณ์นอกเหนือคำถาม เพราะผู้ถูกสัมภาษณ์มีความรู้ ประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ หรือต้องสังเกต ตรวจสอบบริบทของพื้นที่ และวิเคราะห์ดูว่า ข้อมูลสอดคล้องกับเอกสาร การสังเกต หรือไม่ ถ้าไม่สอดคล้องเพราะเหตุใด บางครั้งการสัมภาษณ์เพื่อหาข้อยุติของคำตอบ อาจต้องมีคำถามอื่นเพิ่มขึ้น นอกเหนือจากที่จัดเตรียมเอาไว้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data)

การวิเคราะห์ข้อมูล การรวบรวมข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูลกระทำพร้อม ๆ กัน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชื่อถือได้ มีความเที่ยงตรง ดังนั้นผู้วิจัยต้องมีความรู้พื้นฐานจากการศึกษาเอกสาร และสำรวจพื้นที่จริงก่อน จึงจะเริ่มการสัมภาษณ์ และเข้าร่วมกิจกรรมการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

การสัมภาษณ์ และสังเกต หลายๆ ครั้งในพื้นที่ต่างกัน เวลาต่างกัน เป็นสิ่งจำเป็นในการตรวจสอบข้อมูลเพื่อหาความเที่ยงตรงในกรณีไม่มีในเอกสาร และสร้างข้อสรุปด้วยผู้วิจัยเอง

การตรวจสอบข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ตรวจสอบว่าข้อมูลนั้นถูกต้อง เทียบตรงหรือไม่ โดยการตรวจสอบด้านเวลา สถานที่ และบุคคลที่ต่างกันข้อมูลจะตรงกันหรือไม่

อีกวิธีหนึ่งคือการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การตรวจสอบข้อมูลด้านเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ ว่าตรงกันหรือไม่ ถ้าไม่ตรงกันเพราะเหตุผลใด

6. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เสนอในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์ มีรูปภาพ แผนภูมิ แผนที่ ตาราง ฯลฯ ประกอบการพรรณนาวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัย หรือวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ทุก ๆ ประการ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การสร้างสรรคสวนดอกไม้ขึ้นอยู่กับภูมิสังคม ที่ตั้ง ที่แตกต่างกัน ข้อตกลงของคนในท้องถิ่น อยู่บนพื้นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน มิใช่ตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายหลัก และทำลายสังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการเสนอรายงานการวิจัยบทนี้ จึงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย 3 ประการ คือ

1. เพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวสวนดอกไม้ในหุบเขา ควบคู่กับกิจกรรมการท่องเที่ยวในสวนดอกไม้
2. เพื่อฟื้นฟู ส่งเสริม กระตุ้นเศรษฐกิจชาวบ้าน
3. เพื่อส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้น ควบคู่กับสวนดอกไม้ และพืชเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

1. เพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวสวนดอกไม้ในหุบเขาควบคู่กับกิจกรรมการท่องเที่ยวในสวนดอกไม้ในหุบเขา

การสร้างแหล่งท่องเที่ยวสวนดอกไม้ในหุบเขาควบคู่กับกิจกรรมการท่องเที่ยวในสวนดอกไม้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 1.1 การจัดสวนดอกนางพญาเสือโคร่ง
- 1.2 การจัดสวนดอกไม้สลัดกับแปลงผัก และการปลูกข้าว

การจัดดังกล่าวอธิบายตามหลักภูมิสังคมได้ดังนี้

1.1 การจัดสวนดอกนางพญาเสือโคร่ง

การจัดสวนดอกนางพญาเสือโคร่ง จัดในเขตพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านขุนวาง หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วีน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ในเขตพื้นที่ความสูงตั้งแต่ 1,400 เมตร - 1,600 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง เขตพิกัด 18.6136 เหนือ และ 98.5087 ตะวันออก ถ้าพิจารณาตามลักษณะภูมิสังคม ภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ค่อนข้างสูง ประกอบด้วยภูเขา จึงมีอากาศหนาวเย็น ต้นนางพญาเสือโคร่งเจริญงอกงามได้เป็นอย่างดี ในด้านสังคมวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เคยทำไร่หมุนเวียน แต่ปัจจุบันเลิกทำไร่หมุนเวียน แต่ยังคงยึดพื้นฐานวัฒนธรรมเดิม คือ การปลูกพืชล้มลุกตามฤดูกาล ดังนั้นในบ้านขุนวาง จึงมีพืชเศรษฐกิจใหม่ ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมเดิม และความต้องการของตลาด คือ ผักต่าง ๆ สตรอว์เบอร์รี่ ดอกไม้ และผลไม้ยืนต้น พืชผลดังกล่าวแล้ว เป็นรายได้หลักตลอดปี จนทำให้ม้งเลิกการปลูกข้าวไร่เพื่อบริโภค หันมาปลูกพืชผลดังกล่าว แล้วเพื่อซื้อข้าวบริโภค ตรงกันข้ามกับกะเหรี่ยง ในเขตพื้นที่แปลงดอกไม้ผสมพืชผัก ยังคงปลูกข้าวบริโภค และปลูกผัก ปลูกดอกไม้เพื่อขาย ซึ่งจะบรรยายในหัวข้อต่อไป

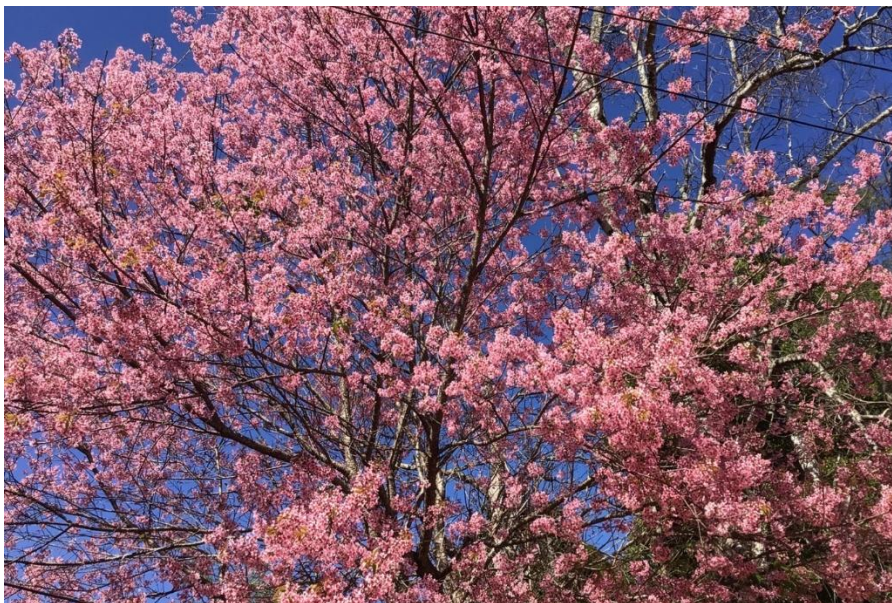
นางพญาเสือโคร่ง เป็นพรรณไม้ดอกเช่นเดียวกับซากุระ (Cherry) นางพญาเสือโคร่ง (Wild Himalayan Cherry) ชื่อวิทยาศาสตร์ Prunus Cerasoides สกุล Prunus วงศ์ Rosaceae สปีชีส์ P. cerasioides มีชื่อเรียกในท้องถิ่นแตกต่างกัน เช่น ซากุระเมืองไทย ซากุระดอย ซากุระหิมาลัย ชมพูภูพิงค์ แส้ลาแหล (กะเหรี่ยง) (cherry) (สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้, 2555)

นางพญาเสือโคร่ง เป็นพรรณไม้ป่าในเขตภูเขาสูงแถบเทือกเขาหิมาลัย ตั้งแต่อินเดีย เมียนมาร์ จีนตอนใต้ ลาว และภาคเหนือของประเทศไทย หรือจังหวัดอื่น ๆ ในเขตภูเขาสูงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นางพญาเสือโคร่ง เป็นพืชผลัดใบในฤดูหนาว เดือนธันวาคม ใบจะร่วงหล่นหมดทั้งต้น ต่อจากนั้นก็แตกช่อดอกสีชมพู บางต้นสีขาว บานสะพรั่งเต็มต้น ในปลายเดือนธันวาคม ถึงต้นเดือนมกราคม ภายใต้ท้องฟ้าสีคราม และอากาศหนาวเย็นในฤดูหนาวประมาณ 2 สัปดาห์ ที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวหลั่งไหล เพื่อไปชมความงามของดอกนางพญาเสือโคร่ง บนยอดดอยในท่ามกลางอากาศหนาวเย็น ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ความงาม ต้นนางพญาเสือโคร่งยามผลิดอกในฤดูหนาวเฉพาะพื้นที่สูงเขตภูเขาสูงภาคเหนือ หลังจากออกดอกเต็มที่ประมาณ 2 สัปดาห์ ดอกก็เริ่มร่วงหล่น ดอกที่ได้รับการผสมเกสรก็กลายเป็นผลต่อไป

ภาพที่ 4.1 ต้นนางพญาเสือโคร่ง

ภาพที่ 4.2 ดอกนางพญาเสือโคร่ง

ผลของนางพญาเสือโคร่ง เป็นผลไม้เกิดจากดอกช่อ ตอนแก่มีสีเขียว เมื่อลูกมีสีแดงคล้ำ ซิมดูมีรสเปรี้ยว ฝาด หวาน เหมาะแก่การผลิตไวน์แดง หรือสกัดสารเพื่อสร้างประโยชน์จากผลของนางพญาเสือโคร่ง

ภาพที่ 4.3 ผลนางพญาเสือโคร่ง

สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว คือ ดอกของต้นนางพญาเสือโคร่ง ซึ่งเริ่มออกดอกตั้งแต่ปลายเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม สำหรับการออกดอกถึงเดือนกุมภาพันธ์ จากประสบการณ์จริงของผู้วิจัย ในการสำรวจนางพญาเสือโคร่งไม่น้อยกว่า 10 ปี ได้พบบ้าง แต่มีจำนวนน้อย ส่วนมากออกดอกบานสะพรั่งจำนวนมากที่สุดตั้งแต่ 20 ธันวาคมถึง 20 มกราคม

ในจังหวัดเชียงใหม่ ต้นนางพญาเสือโคร่งที่มีผู้เข้าชมมาก และเดินทางได้สะดวกไม่ผ่านเส้นทางภูเขาสูงลาดชันมาก ได้แก่ บ้านม้ง ชุนช่างเคี่ยนดอยปุย ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ขุนวาง ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่แม่จอนหลวง ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีดอยอินทนนท์ บ้านม้ง ขุนวาง หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วีน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ฯลฯ

ในงานวิจัยเรื่องนี้ รายงานการวิจัยเฉพาะบ้านม้ง ขุนวาง หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วีน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

กำเนิดสวนนางพญาเสือโคร่งบ้านขุนวาง

สวนนางพญาเสือโคร่งบ้านขุนวาง บ้านขุนวางตั้งอยู่ในเขตเส้นรุ้งที่ 18.6136 เหนือ และเส้นแวงที่ 98.5 087 ตะวันออก ระยะทางห่างจากเชียงใหม่ประมาณ 85 กิโลเมตร เดินทางโดยถนนหมายเลข 1013 สู่ถนนหมายเลข 4016 ระบบนิเวศบ้านขุนวาง ประกอบด้วยป่าไม้ และภูเขาในเขตดอยอินทนนท์ หรือเทือกเขาถนนธงชัย ระดับความสูงของพื้นที่ตั้งแต่ 1,300 เมตร - 1,500 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง ในเขตยอดพื้นที่สูงกว่านี้ มีต้นน้ำสำคัญ 2 สาย คือ แม่วางซ้ายกับแม่วางขวา และมีลำธารเล็ก ๆ อีกหลายสาย ลักษณะพื้นที่ เป็นดิน และโชดหินในเขตภูเขา

กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ได้เริ่มตั้งหลักแหล่งอาศัยในเขตพื้นที่ดังกล่าวแล้ว ไม่น้อยกว่า 100 ปี เพราะปรากฏหลักฐานจากการบอกเล่าสืบต่อกันมาว่า ใน พระราชพิธีฝัง พระศพพระเจ้าอินทวิชยานนท์ (พ.ศ. 2360 – พ.ศ. 2440) เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 7 ชาวม้งได้เข้าร่วมในพิธีฝังพระศพที่ยอดดอยอ่างขาง ซึ่งต่อมาเรียกว่า "ดอยอินทนนท์" (แดง แซ่ย่าง, ปัญญา ช่างขวา และสุริยา เราเท่า, สัมภาษณ์)

พัฒนาการของม้ง ขุนวาง จากการตั้งถิ่นฐานบนดอยขุนวางจากสังคมการผลิตเพื่อยังชีพทำไร่หมุนเวียน ปลูกข้าวเพื่อกิน ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปลูกฝิ่นเพื่อขาย ปลูกฝ้ายเพื่อทอเสื้อผ้า และสังเคราะห์สีจากสารธรรมชาติ ขาดระบบการสื่อสาร การคมนาคม และสาธารณสุข จึงเกิดหมอเมือง หมอพื้นบ้าน รักษาโรคโดยใช้สมุนไพรในท้องถิ่น หรือขอโทษต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่ จึงเกิดพิธีกรรมควบคู่กับการประกอบอาชีพ และการรักษาพยาบาล ในด้านการคมนาคม ต้องใช้การเดินทางม้าต่าง เพื่อบรรทุกสิ่งของ ในการติดต่อกับตัวเมืองต้องใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์ ในการเดินทางติดต่อกับตัวเมืองเชียงใหม่ โดยใช้ม้าต่างและใช้เวลา 2 - 3 วัน ในการติดต่อกับอำเภอใกล้บ้าน (เปา แซ่ย่าง เย็น แซ่ย่าง และหยง แซ่หลี, สัมภาษณ์)

จากสภาพที่ยากไร้ แร้นแค้น กันดาร ขาดการติดต่อกับโลกภายนอก บนพื้นที่ที่ยอดดอยขุนวาง ประมาณ 70 ปีต่อมา ก็เกิดแสงสว่างนำทางไปสู่ความสุข และการพัฒนา เมื่อปี พ.ศ. 2518 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (พ.ศ. 2470 – 2559) ได้เสด็จประพาสเยี่ยมราษฎรบ้านขุนวาง ทรงเห็นความยากลำบากของราษฎร ในเรื่องการขาดถนน การประกอบอาชีพ ชีวิตความเป็นอยู่ การศึกษา และสาธารณสุข จึงได้มีพระราชดำรัสให้สร้างถนน โรงเรียน และโครงการหลวงพระบรมราชานุเคราะห์ และได้ทรงส่งรถก่อสร้างถนน โดยเครื่องปั้นเฮลิคอปเตอร์เข้ามาสร้างถนน ในปี พ.ศ. 2518 (ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง)

จากพระมหากรุณาธิคุณดังกล่าวแล้ว ทำให้มี บ้านขุนวาง ได้พัฒนาด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุข การคมนาคม และด้านอื่น ๆ ค่อย ๆ ดีขึ้นจนถึงปัจจุบัน จากกระท่อมไม้ไผ่ หลังคาใบไม้ เป็นตัวตึก และอาคารถาวร จากเดินเท้า ม้าต่าง รอนแรมหลายวัน กลายเป็นรถยนต์ขับเคลื่อนสี่ล้อ (จอห์น โอโตคาร์, แดง แซ่ย่าง และอุดม สงค์ศิลาวัต, สัมภาษณ์)

ในปัจจุบันบ้านขุนวาง ประชาชนประกอบอาชีพหลัก คือ การปลูกผัก ปลูกดอกไม้ ปลูกไม้ผล เพื่อขายเป็นสินค้า และเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภค นำผลผลิตส่งขายในตลาด ดอกไม้บานาชนิด แปลงผัก และสตอร์วเบอร์รี่ เป็นจุดดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญอย่างหนึ่ง

กำเนิดสวนนางพญาเสือโคร่งบ้านขุนวาง

เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินโดยเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่ง ไปยังหน่วยหลวงอนุรักษ์ต้นน้ำที่ 5 (หน่วยขุนวาง) และเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรพื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ของชาวไทยภูเขา กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นบ่อเกิดทำให้น้ำเสีย พระองค์ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้กรมวิชาการเกษตร ดำเนินการใช้ทุ่งหญ้าแห่งนี้ เป็นสถานที่ทดลอง และขยายพันธุ์พืชสำหรับการเกษตรบนที่สูง เช่น กาแฟ ข้าวไร่ ไม้ผลเมืองหนาว พืชผัก และไม้ดอกไม้ประดับ (ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่, 2022)

เมื่อรับสนองพระบรมราชโองการแล้ว ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ จึงได้เริ่มพัฒนาปลูกพืชเมืองหนาว ในพื้นที่ทดลองของหน่วยงาน และขยายงานสู่หมู่บ้านม้ง ขุนวาง และหมู่บ้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นเครือข่ายรับผิดชอบ นอกจากส่งเสริมการปลูกพืชผักเมืองหนาวแล้ว ยังส่งเสริมการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่า ซึ่งถูกทำลายโดยการปลูกฝิ่น ทำไร่หมุนเวียน และเลี้ยงสัตว์ โดยการส่งเสริมปลูกพืชในท้องถิ่นเขตภูเขาสูง คือ ต้นนางพญาเสือโคร่ง ไว้เพื่อกำบังลม อนุรักษ์ดินและน้ำ การทดลองปลูกต้นนางพญาเสือโคร่ง ได้เริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 ด้วยการแจกต้นกล้าให้ชาวบ้านนำไปปลูก และศูนย์เกษตรหลวงเชียงใหม่ ก็ได้เริ่มปลูกในพื้นที่ เพื่อเป็นแนวกำบังลมด้วยในวันที่ 12 สิงหาคมของทุก ๆ ปี ซึ่งเป็นวันแม่แห่งชาติ ก็ได้เริ่มชักชวนชาวบ้าน ปลูกต้นนางพญาเสือโคร่งสองข้างถนน จากเขตที่ตั้งหมู่บ้าน ถึงพื้นที่ไร่ สวน บ้านม้งขุนวาง ระยะทางยาวประมาณ 2 กิโลเมตร ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2528 – พ.ศ. 2532 (เม่า แซ่ลี, วะเปา แซ่ลี และสุรียา เราเท่า, สัมภาษณ์)

ต้นกล้านางพญาเสือโคร่งที่ปลูกใหม่ เจริญงอกงามในฤดูฝน แต่ก็ล้มตายในฤดูร้อน จึงมีการปลูกใหม่ซ่อมแซมอีก หลังจากปลูกติดต่อกันมา 4 ปี และไม่ได้ผล จึงยกเลิกการปลูกต้นนางพญาเสือโคร่ง (จักรพันธ์ แซ่ย่าง และธวัชชัย สุตินมูล, สัมภาษณ์)

ต้นนางพญาเสือโคร่งที่ปลูกสองฟากทางถนน ซึ่งอยู่ห่างไกลพื้นที่สวน หรือบ้านของชาวบ้าน ก็ล้มตายดังกล่าวแล้ว แต่บริเวณพื้นที่หน้าสวน หน้าบ้าน ชาวบ้านได้ดูแลรักษา จนต้นนางพญาเสือโคร่ง เจริญเติบโต และอยู่รอดถึงปัจจุบัน (นุ แซ่หลี, เพ็ญศิริสงค์ลาวัตและวะเปา แซ่ลี, สัมภาษณ์)

ในปัจจุบัน พ.ศ. 2565 ตลอดระยะทาง 3 กิโลเมตรจากหมู่บ้านสองฟากถนน 4016 จากทิศเหนือ สูทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีจำนวนต้นนางพญาเสือโคร่งตามจำนวนการตรวจนับ ของผู้วิจัย มีจำนวน 239 ต้น ออกดอกสีชมพูบานสะพรั่งทุก ๆ ปี ในปลายเดือนธันวาคมถึงกลางเดือนมกราคมของทุก ๆ ปี

อย่างไรก็ตามบริเวณพื้นที่สองฟากถนน ที่ปลูกต้นนางพญาเสือโคร่ง ในปัจจุบันควรพัฒนาให้เป็นจุดน่าสนใจทางการท่องเที่ยวดีกว่านี้ เช่น

1. ควรปรับปรุงภูมิทัศน์ สองข้างทางตัดต้นไม้อื่น ๆ ซึ่งขึ้นปกคลุม ปิดบังต้นนางพญาเสือโคร่ง

2. ควรปลูกเพิ่มเติมระหว่างต้นที่ตาย เพราะถูกไฟไหม้ ตัดโค่น หรือเหตุอย่างอื่น และปลูกเว้นระยะห่างเท่า ๆ กัน ให้เป็นทิวแถวสองฟากถนน เพื่อความร่มรื่น ส่งเสริมการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่า และการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของชาวบ้าน

3. ปลูกป่านางพญาเสือโคร่งในใจคน หมายความว่า ต้องปลูกจิตสำนึกให้ชาวบ้านและผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งผู้กำหนดนโยบาย คือ เจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐ ให้เห็นความสำคัญของต้นนางพญาเสือโคร่ง ทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจ และความมั่นคงทางสังคมของชาวบ้าน เพราะชาวบ้านส่วนหนึ่งมองเห็นคุณค่าของต้นนางพญาเสือโคร่ง จึงได้ปลูกสร้างสวนนางพญาเสือโคร่งในพื้นที่ส่วนบุคคล

ข้อเสนอแนะดังกล่าวแล้ว ควรนำมาคิดปรับปรุง ทบทวน เพื่อพัฒนาให้สวนนางพญาเสือโคร่งสองข้างทางเป็นสถานที่น่าประทับใจบนพื้นฐานความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

สวนนางพญาเสือโคร่งในพื้นที่ส่วนบุคคล

หลังจากได้ส่งเสริมการปลูกต้นนางพญาเสือโคร่ง ในเขตพื้นที่ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ และริมถนนในเขตหมู่บ้านแม่วางดังกล่าวแล้ว นายประชา เราเท่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จึงได้ทดลองปลูกในพื้นที่สวนของตนเอง ซึ่งเป็นโคตหิน ดินเป็นกรวด และลูกรัง เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ บ้าง ได้เริ่มปลูกตั้งแต่ พ.ศ. 2528 - 2530 โดยไม่ได้คิดแสวงหาผลประโยชน์จากต้นนางพญาเสือโคร่ง นอกจากเกิดร่มเงา และอนุรักษ์ดิน (สุรียา เราเท่า, 2556)

ประมาณปี พ.ศ. 2535 ต้นนางพญาเสือโคร่ง เริ่มออกดอกสวยงาม แต่ยังไม่เกิดประโยชน์ ทางด้านการท่องเที่ยว เพื่อนบ้านใกล้เคียงจึงได้เริ่มทดลองปลูกในพื้นที่ ซึ่งเป็นโคกหิน ดินกรวด และ ลูกจริง ปลูกพืชผักไม่ได้ผล จึงปลูกต้นนางพญาเสือโคร่ง ซึ่งเจริญเติบโตได้ดี ในปี พ.ศ. 2547 นายวะเปา แซ่ลี จึงเริ่มทดลองปลูก 4 ต้นและปีต่อ ๆ มาก็ปลูกเพิ่มขึ้น ในปัจจุบันมีจำนวนทั้งหมด 100 ต้น (วะเปา แซ่ลี และเม่า แซ่ลี, 2564)

การปลูกต้นนางพญาเสือโคร่ง ในพื้นที่สวนของบุคคล ได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2547 - 2550 ในปัจจุบันสวนนางพญาเสือโคร่ง เจริญเติบโตออกดอกสะพรั่งทุก ๆ ปี จำนวน เจ้าของพื้นที่เอกชนรายใหญ่ ที่ปลูกต้นนางพญาเสือโคร่ง และจัดสวนเพื่อการท่องเที่ยวมีจำนวน 7 ราย รวมพื้นที่ 39 ไร่ จำนวนต้นนางพญาเสือโคร่งประมาณ 57 ต้น สำหรับสองข้างถนนจำนวน 239 ต้น รวมทั้งหมด 846 ต้น แสดงดังตารางดังนี้

ตารางที่ 4.1 จำนวนพื้นที่และจำนวนต้นนางพญาเสือโคร่งในเขตบ้านขุนวาง

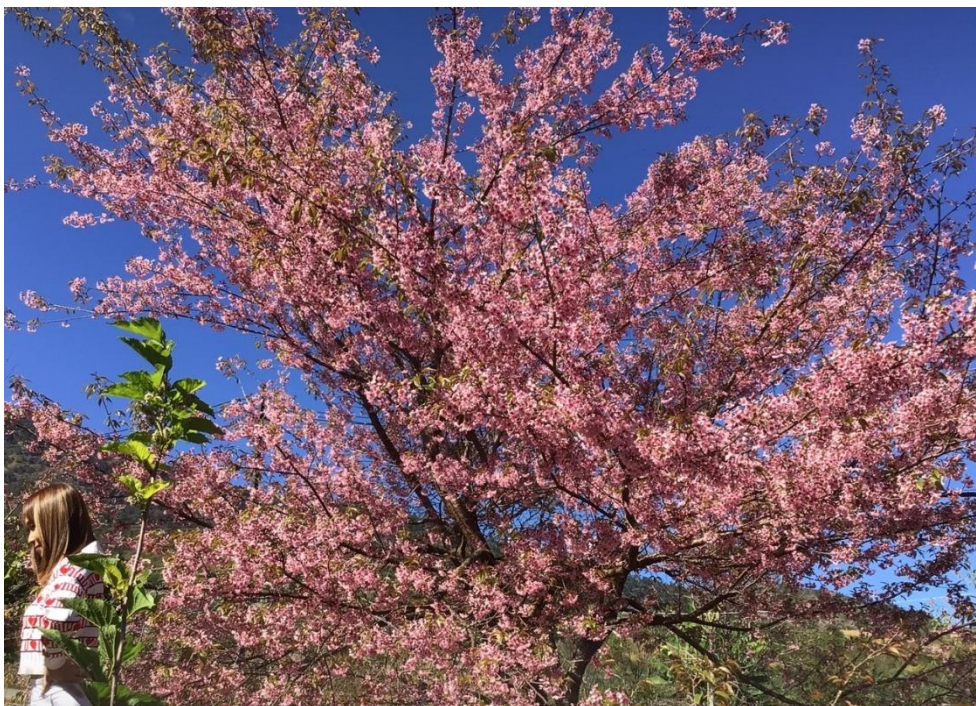
อันดับ	สวน	พื้นที่(ไร่)	จำนวนต้น
1	สวนนายเปาแซ่ย่าง	4	270
2	สวนนายเปา แซ่ลี	5	100
3	ไร่ชาอินทนนท์	7	80
4	ผาซากุระ	5	77
5	สวนโปโปปิงปิง	5	50
6	ไร่ดอยผาแง่ม	7	20
7	บ้านพักกรมทาง	3	10
8	สองข้างถนน	16	239
รวม		52	846

ที่มา: จากการสำรวจเก็บข้อมูลในพื้นที่ โดยผู้วิจัยและชาวบ้าน ในระหว่างเดือน มิถุนายน - ธันวาคม พ.ศ. 2564

การเริ่มต้นปลูกต้นนางพญาเสือโคร่ง ครั้งแรกก็ได้หวังผลประโยชน์ทางด้านธุรกิจ ที่เกิดจากการท่องเที่ยว เพียงแต่ปลูกเพื่อเป็นแนวรั้ว เกิดร่มเงา กำบังลม อนุรักษ์ดิน เพราะปลูกพืชอย่างอื่นไม่ได้ผล จึงไม่ต้องการให้พื้นที่ รกร้าง ว่างเปล่า แต่หลังจากต้นนางพญาเสือโคร่งออกดอกสวยงาม ในฤดูหนาว ซึ่งเป็นฤดูการท่องเที่ยวของภาคเหนือ มีการพัฒนาถนนสาย 4016 ระยะทาง 32

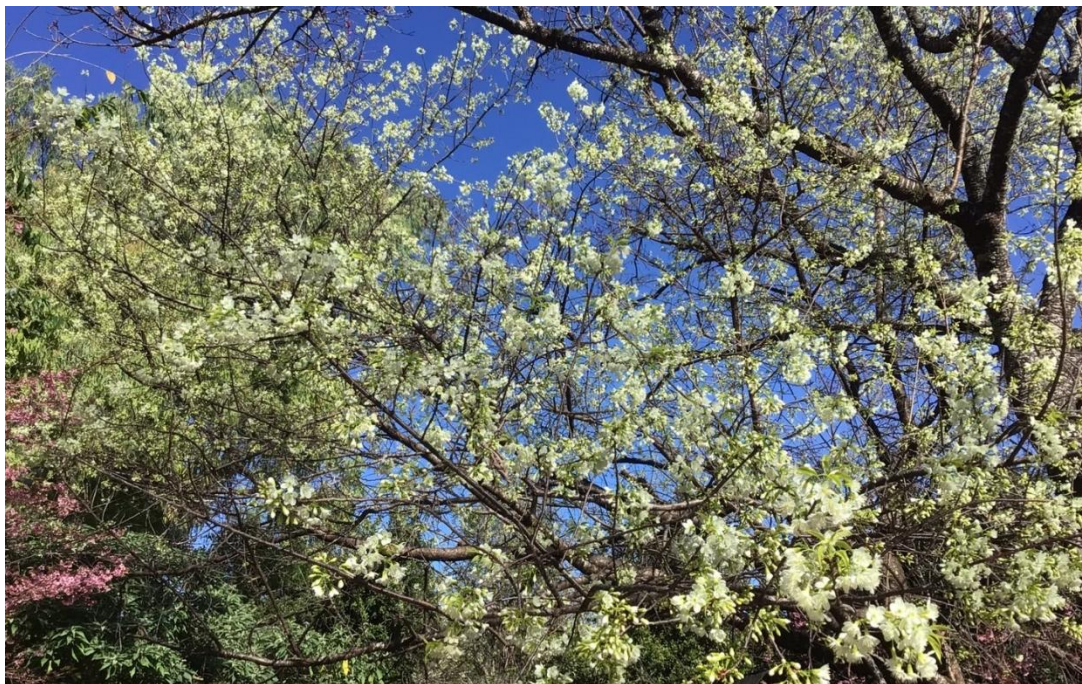
กิโลเมตร จากบ้านห้วยตอง เชื่อมต่อกับถนน 1009 เส้นทางจอมทอง ดอยอินทนนท์ ทำให้เกิดเส้นทางชมธรรมชาติ ที่ยานพาหนะผ่านสะดวกและสวยงาม ดังนั้นบ้านขุนวาง ซึ่งมีระยะทาง 16 กิโลเมตร เชื่อมระหว่างกลางจึงเป็นจุดผ่านที่สำคัญของนักเดินทาง

ประมาณปี พ.ศ. 2547 ได้เกิด Facebook และการสื่อสารรูปแบบอื่น ๆ ทำให้ภาพถ่ายของดอกนางพญาเสือโคร่งที่บ้านขุนวาง และศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ เป็นที่รู้จักกันกว้างขวางแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 4.4 ดอกนางพญาเสือโคร่งบ้านขุนวาง

กระแสการชื่นชอบ และหลงใหลดอกนางพญาเสือโคร่ง ได้มีชื่อเสียงโด่งดังมากที่สุดเมื่อ ณเดช คูกิมิยะ และนิษฐา จิรยั่งยืน แสดงละครโทรทัศน์เรื่อง ตามรักคืนใจ และถ่ายทำฉากรักหวานซึ้ง ที่เกษตรหลวงเชียงใหม่(ขุนวาง) ในยามดอกนางพญาเสือโคร่งบานสะพรั่งแล้วเริ่มเผยแพร่ออกอากาศตอนแรกเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2558 - 25 มกราคม พ.ศ. 2559 (ตามใจคืนรัก, มปป) หลังจากโทรทัศน์ได้เผยแพร่ภาพ แล้วทำให้กระแสนิยมดอกนางพญาเสือโคร่งเพิ่มอีกเท่าทวีคูณ หลังจากปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา และลดลงเมื่อเกิดโรคโควิด 19 ใน ปีพ.ศ. 2562 ในประเทศจีน และกระทบถึงการท่องเที่ยวสวนดอกนางพญาเสือโคร่ง ปี พ.ศ. 2563 ถึง 2564 แต่ปี พ.ศ. 2565 มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นแต่ไม่มากเท่ากับปี พ.ศ. 2560 – 2562

ภาพที่ 4.5 ดอกนางพญาเสือโคร่งที่ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่

รายได้จัดดอกนางพญาเสือโคร่ง ระหว่างกลางเดือนธันวาคมถึงปลายเดือนมกราคม ในเขตพื้นที่ศูนย์เกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) เป็นของชาวบ้านขุนวาง รายได้เกิดจากการสร้างร้านค้า จำนวน 40 ร้าน เพื่อขายผัก ผลไม้ ดอกไม้ ซึ่งปลูกในบ้านขุนวาง ในช่วงฤดูการดอกนางพญาเสือโคร่งบานประมาณ 40 วัน ได้รายได้ประมาณ 4,000,000 บาท ค่าเช่ารถยนต์ รถจักรยานยนต์ วันละ 600-700 คัน 40 วันเป็นเงิน 540,000 บาท สำหรับรายได้ที่เกิดจากสวนดอกนางพญาเสือโคร่งในหมู่บ้าน ค่าผ่านประตูคนละ 20 บาท ได้วันละประมาณ 4,000 - 5,000 บาทต่อพื้นที่ 1 แปลง ในรอบ 1 ปี ประมาณ 30 วัน มีรายได้เฉพาะสวนดอกนางพญาเสือโคร่ง ประมาณ 60,000 - 70,000 บาท (เจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่, 2565) หรือบางปีได้มากกว่านั้น ทั้งนี้ไม่คิดรวมถึง การขายผลิตผลทางการเกษตร เช่น ผัก ดอกไม้ ผลไม้ ในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตอร์เบอร์รี่ เป็นผลไม้ที่สร้างรายได้ดีที่สุดในพื้นที่ให้แก่ชาวบ้านในฤดูกาลท่องเที่ยว

สำหรับรายได้จากสวนนางพญาเสือโคร่งในพื้นที่หมู่บ้านขุนวางยังไม่ได้เก็บค่าธรรมเนียมแยกประเภทต่าง ๆ เช่นเดียวกับศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ รายได้จากการเก็บค่าธรรมเนียมบางประเภท เช่น การฝากรถ การขายสินค้า เป็นการบริหารของคณะกรรมการชาวบ้านหมู่บ้านขุนวาง ดังนั้นชาวบ้านขุนวางจึงมีผลประโยชน์ที่เกิดจากสวนนางพญาเสือโคร่งทุก ๆ ปี

สวนนางพญาเสือโคร่งขุนวาง สร้างรายได้ให้แก่เจ้าของสวนในระยะเกิดโรคโควิด 19 ลดน้อยลง จากการสอบถามรายได้จากเจ้าของสวนนางพญาเสือโคร่ง ในเขตหมู่บ้านขุนวางระหว่างปี พ.ศ. 2559 ถึง 2560 รวม 7 สถานที่เป็นจำนวนเงินปีละ 780,000 บาทถึง 800,000 บาท

แต่หลังจากเกิดโรคโควิด 19 ระบาด ประกอบกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านมั่งขุนวาง ไม่สนับสนุนการท่องเที่ยว ต้องการส่งเสริมการเกษตรอย่างเดียว จึงทำให้สวนนางพญาเสือโคร่ง ปิดบริการ 3 แห่ง หรือบางแห่งก็เปิดบริการไม่ครบทุกด้าน เช่น ไม่บริการที่พักแรม หรือปิดการบริการ ทำให้รายได้ในระหว่างปีพ.ศ. 2564 ถึง 2565 ลดลงเหลือเพียงปีละ 190,000 บาทถึง 200,000 บาท แต่ชาวบ้านก็จะดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อไปภายใต้ความขัดแย้งระหว่างหน่วยราชการกับชาวบ้าน

กิจกรรมการท่องเที่ยวในสวนนางพญาเสือโคร่ง

กิจกรรมการท่องเที่ยวในสวนนางพญาเสือโคร่ง ควรจัดกิจกรรมเพื่อเสริมรายได้ และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. ควรจัดเก็บค่าผ่านประตู เพื่อนำรายได้ส่วนหนึ่งมาพัฒนาสวนนางพญาเสือโคร่ง และเรื่องสุขภาพภิบาล เช่น ห้องน้ำที่สะอาด การจัดเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกขยะแต่ละประเภท ขยะเปียก หรือขยะย่อยสลาย ประมาณร้อยละ 60 ควรนำไปทำปุ๋ย หรือแยกเศษอาหารที่สะอาด เป็นอาหารของไก่ เป็ด หมู หรือสัตว์เลี้ยงอื่น ๆ แต่ต้องผ่านการต้ม เพื่อฆ่าเชื้อโรค ขยะเปียกบางอย่าง ควรนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์ มูลสัตว์นอกจากนำไปทำปุ๋ยแล้ว ยังสามารถนำไปหมักในถังหมักแล้วแปรรูป เป็นแก๊สเชื้อเพลิง

ภาพที่ 4.6 การจัดเก็บขยะแบบแยกขยะ

2. ควรจัดที่พักแรม เช่น บ้านพักหลังเล็ก ๆ หรือเป็นที่พัก เพราะนักท่องเที่ยวบางคนต้องการพักผ่อนสัมผัสบรรยากาศในพื้นที่ แต่ไม่ควรหนาแน่นจนเกินไปควรกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าที่พักแรมในแต่ละวัน

ภาพที่ 4.7 การกางเต็นท์ในสวนดอกไม้

3. ควรนำผลผลิตในท้องถิ่น เช่น ผัก ผลไม้ ดอกไม้ จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดรายได้ دیگریหนึ่ง

4. ควรจัดร้านอาหาร และเครื่องดื่ม โดยใช้ผลผลิตจากท้องถิ่นเป็นหลัก ในการประกอบอาหาร และเครื่องดื่ม

5. ควรจะทำคู่มือการท่องเที่ยวในสวนนางพญาเสือโคร่งบ้านขุนวาง เพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว และเพื่อการส่งเสริมการตลาด ในด้านการโฆษณา และการประชาสัมพันธ์ ทั้งรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์

6. ควรจัดตั้งชมรม หรือสหกรณ์บ้านขุนวาง เพื่อผลิตผลทางการเกษตรอื่น ๆ ซึ่งเป็นรายได้หลักของหมู่บ้าน เพื่อสร้างความมั่นคง ยั่งยืน ทางด้านเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม

7. ควรหาทางขจัดความขัดแย้ง ด้วยความอ่อนน้อม ประนีประนอม ระหว่างนโยบายของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการจัดการป่าในเขตพื้นที่หมู่บ้านม้งขุนวาง ให้ชาวบ้านมีโอกาสสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อเสริมรายได้ตามฤดูกาล และชาวบ้านต้องจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน

8. แนวทางการพัฒนาต่อไป ต้องวิจัยผล และเมล็ดของนางพญาเสือโคร่ง ว่ามีคุณค่าทางอาหารและยาอย่างไร ตลอดจนเปลือก ใบ ราก และส่วนอื่น ๆ ของลำต้น เพื่อสร้างมูลค่าและคุณค่าในนวัตกรรมที่เกิดจากสวนนางพญาเสือโคร่ง และได้รับเงินของนางพญาเสือโคร่งสามารถปลูกกาแฟได้ จากพันธุ์ไม้ป่าที่ไร้คุณค่า เมื่อนำมาปลูกเพื่อกำบังลม อนุรักษ์ระบบนิเวศป่าตามแนว

พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพัฒนาบ้านขุนวาง ให้รอดพ้นจากความกันดาร แร้นแค้น มีการคมนาคม การสื่อสารที่สะดวก มีส่วนส่งเสริมให้เกิดการปลูกป่า ปลูกต้นนางพญาเสือโคร่งมาตั้งแต่ พ.ศ. 2528 และขยายมากขึ้น การผลิตช่อดอกบานสะพรั่งในฤดูหนาว ซึ่งเป็นฤดูกาลท่องเที่ยวของภาคเหนือ จึงเป็นตัวเร่งให้เกิดกระแสความนิยมมากขึ้น ประกอบกับการสื่อสารแบบไร้พรมแดนในโลกปัจจุบัน และสื่อมวลชน จึงเป็นตัวเร่งให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวชมดอกนางพญาเสือโคร่ง เกิดขึ้นหลายเท่าทวีคูณ

นอกจากความสวยงามแล้ว ควรศึกษาวิจัยเพื่อใช้ประโยชน์จากทุกส่วนของต้นนางพญาเสือโคร่ง ในด้านตัวอย่างอาหาร และนอกจากนี้ควรปลูกกาแฟ ใต้ต้นนางพญาเสือโคร่ง หรือพืชที่ต้องการร่มเงาอื่น ๆ

1.2 การจัดสวนดอกไม้สลับกับแปลงผักและการปลูกข้าว

บ้านแม่เตียน บ้านโป่งสมิต และบ้านห้วยอีค่าง ประชากรเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง มีสภาพภูมิสังคมแบบเดียวกันคือ มีการปลูกข้าวเพื่อบริโภค ในพื้นที่ราบหุบเขาในฤดูฝน (มิถุนายน - ตุลาคม) และปลูกดอกไม้พืชผัก เพื่อขายในฤดูหนาวและฤดูร้อน (พฤศจิกายน - พฤษภาคม) ในปัจจุบันในฤดูฝน หรือฤดูกาลทำนา อาจใช้พื้นที่ทำไร่หมุนเวียนในอดีต ซึ่งปัจจุบันได้เลิกอาชีพทำไร่หมุนเวียน เพื่อปลูกดอกไม้และพืชผักเมืองหนาวทดแทน เพราะผลตอบแทนสูงกว่า และระบบการตลาดค่อนข้างสะดวกสบาย เพราะมีศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง รับซื้อพืชผักเมืองหนาวในหมู่บ้าน และสามารถส่งขายตลาดในเชียงใหม่ได้สะดวก สำหรับดอกไม้ มีพ่อค้าคนกลางในหมู่บ้านรับซื้อ แล้วส่งขายตลาดเชียงใหม่ และทั่วประเทศไทย

ภาพที่ 4.8 พ่อค้าคนกลางรับซื้อดอกไม้ในหมู่บ้าน

การผลิตพืชผักเมืองหนาว และดอกไม้ โดยมีการตลาดรองรับดังกล่าวแล้ว จึงทำให้ชาวบ้าน ทั้ง 3 หมู่บ้าน ปลูกไม้ดอก และพืชผักเมืองหนาว เพื่อขายเป็นอาชีพหลัก ส่วนข้าวปลูกเพื่อบริโภค

ภาพที่ 4.9 การปลูกข้าวเพื่อบริโภค

ผู้วิจัยได้ลงทุนสนับสนุน ให้ชาวบ้านปลูกดอกไม้แปลงใหญ่เพื่อการท่องเที่ยวทั้ง 3 หมู่บ้าน แต่ชาวบ้านไม่เห็นด้วย อ่างเหตุผลดังต่อไปนี้ (กลุ่มชาวบ้านแม่เตียน, โป่งสมิต และห้วยอีค่าง, สัมภาษณ์)

1. พื้นที่การเพาะปลูกมีจำกัด เฉลี่ยละครอบครัวละ 2-5 ไร่ แต่จำนวน 2-3 ไร่ มีมากที่สุด และพื้นที่ในฤดูฝน ต้องปลูกข้าวเพื่อบริโภค จึงไม่สามารถปลูกไม้ดอกแปลงใหญ่ได้
2. การรวมตัวของชาวบ้านปลูกแปลงขนาดใหญ่ขนาดมากกว่า 10 ไร่ ไม่สามารถทำได้เพราะ มีสาเหตุหลายประการ

2.1 ถ้าปลูกจำนวนมากเกินไป เกิดปัญหาดอกไม้ล้นตลาด เพราะพ่อค้าคนกลางใน หมู่บ้านรับซื้อให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด เพื่อไม่ให้ราคาตกต่ำแล้วขาดทุน ดังนั้นชาวบ้าน จึงปลูกดอกไม้ครอบครัวละ 2 งานถึง 1 ไร่เป็นจำนวนมากที่สุด ไม่มีชาวบ้านคนใดปลูก 2 - 3 ไร่ ยกเว้นพ่อค้าคนกลางในหมู่บ้าน

2.2 ชาวบ้านเคยทดลองปลูกแปลงดอกไม้จำนวน 5 - 10 ไร่มาก่อน เพื่อดึงดูดใจทางด้านการท่องเที่ยวแต่ไม่มีนักท่องเที่ยว เพราะเส้นทางสายบ้านกาด - แม่แฮ (ถนน 4016 และถนน 4053) ไม่ใช่เส้นทางผ่านของนักท่องเที่ยวหรือผู้สัญจร เพราะเส้นทางนี้สิ้นสุดที่หมู่บ้านเล็ก ๆ ในเขตอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

จากการประชุมกลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม และรายบุคคล รวมทั้งการสังเกตในพื้นที่จริงเห็นด้วยกับชาวบ้านที่ไม่เห็นด้วยกับการสร้างแปลงดอกไม้ขนาดใหญ่ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนี้

1. แปลงดอกไม้ขนาดใหญ่ในหุบเขาไม่สอดคล้องกับระบบนิเวศ เกิดการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความสวยงามของดอกไม้ และสีสน ซึ่งออกแบบอย่างสวยงาม น่าประทับใจ ส่งผลให้ผู้มาเยือน และนักท่องเที่ยวเกิดความไม่พอใจ แต่พืชภัยของสวนดอกไม้ก็ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในเขตหุบเขา กล่าวคือ

1.1 ดอกไม้ที่ปลูกในปัจจุบัน ทั้งที่ราบและหุบเขา ใช้สารเคมีบำรุงรักษา เช่น ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าเชื้อรา ยาแก้รากเน่า ใบเน่า ยาเร่งบำรุงใบและดอก ยาบำรุงก้านดอกให้แข็งแรง นอกจากนี้ยังใช้ยาฆ่าหญ้าฉีดพ่น การใช้ปุ๋ยเคมีมากกว่าปุ๋ยอินทรีย์ ทำให้สารพิษตกค้าง สะสม ปะปนในแหล่งน้ำ อันเป็นต้นน้ำลำธาร ใช้บริโภคทำประปาภูเขา และใช้ในชีวิตประจำวัน ปุ๋ยเคมีทำให้ดินแข็ง ขาดความร่วนซุย (พร ขมิคนาจร, พอดี จันทรวนาช, สมัคร ดอยสูงสง่า และหน่อแอรี่ พุงเมืองทอง, สัมภาษณ์)

ผลกระทบดังกล่าวแล้ว ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพแก่เกษตรกร การลงทุนสูงแล้วได้ผลตอบแทนไม่คุ้มค่า การปลูกแปลงดอกไม้ขนาดใหญ่ ต้องใช้ยาและปุ๋ยเคมีอย่างมาก เมื่อนำผลผลิตที่เหลือจำหน่าย แปรสภาพเป็นอาหารสัตว์ หรือปุ๋ยอินทรีย์ ก็มีอันตราย ไม่ปลอดภัยแก่ผู้ใช้งาน (จำรูญศรี หอมมะลิป่า, สมัคร ดอยสูงสง่า และหน่อแอรี่ พุงเมืองทอง, สัมภาษณ์)

1.2 พื้นที่ส่วนบริการมีจำกัด และขนาดถนนมาตรฐานเชื่อมต่อระหว่างตัวเมืองกับหมู่บ้าน พื้นที่บริการ หรือพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้านมีจำกัด พื้นที่ส่วนรวม ได้แก่ สนามเด็กเล่นขนาด 2 - 3 งาน หรือลานของสำนักสงฆ์ โบสถ์คริสต์ ก็มีพื้นที่เล็กน้อย ไม่ถึง 1 งาน ถนนเข้าหมู่บ้านกว้าง 3 เมตร - 5 เมตร ไม่สามารถจอดรถข้างทางได้ (กมลวรรณ ปะกาวาที, เจ๊ะแฉง ธารธัมสาร, พิชัยลาวะ และอนงค์ นีรุณา, สัมภาษณ์)

ถนนเชื่อมระหว่างตัวเมืองกับหมู่บ้าน คือ ถนนสายห้วยตอง - แม่แฮ (ถนน 4053) มีความกว้างประมาณ 6 เมตร บางตอนไม่มีไหล่ทาง

2. ขาดการวางระบบที่ต่อเนื่อง ครบวงจร หมายความว่า การส่งเสริมให้ชาวบ้านสร้างสวนดอกไม้ในหุบเขาขนาดใหญ่เพื่อการท่องเที่ยว ต้องมีการร่วมมือกันของผู้มีส่วนได้เสีย ของภาครัฐ ภาคเอกชน และชาวบ้าน ภาครัฐมีทั้งฝ่ายผลิต คือ กระทรวงการเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงการกีฬาและการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ฯลฯ และภาคเอกชน เช่น หน่วยธุรกิจนำเที่ยว มีคฤหาสน์ หน่วยธุรกิจขนส่ง สื่อมวลชน ฯลฯ และชาวบ้านต้องมีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นขั้นตอน ดังนี้ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) (วชิรวัตร งามละม่อม, 2559)

ก่อนผู้วิจัยทำวิจัยเรื่องนี้ ยังไม่มีหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชน ได้วางแนวคิดพื้นฐานในการสร้างสวนดอกไม้อย่างยั่งยืนให้แก่ชาวบ้าน เพียงแต่ส่งเสริมในการปลูกจำหน่ายเพื่อหารายได้

แปลงดอกไม้ในหุบเขาที่เหมาะสมสอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากข้อจำกัดและเหตุผลต่าง ๆ หลังจากได้เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสังเคราะห์ข้อมูล ร่วมกับชาวบ้าน โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม สัมภาษณ์แบบเจาะจง สัมภาษณ์รายบุคคล การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพราะผู้วิจัยใกล้ชิดชาวบ้าน ใช้ชีวิตร่วมทำกิจกรรมเรื่องการทำนา ปลูกดอกไม้ และแปลงผักร่วมกับชาวบ้าน รวมทั้งการศึกษาเอกสาร จึงกำหนดแปลงดอกไม้ในหุบเขา มีลักษณะดังนี้

1. การปลูกดอกไม้สลับแปลงผัก

การปลูกดอกไม้ในฤดูหนาว และฤดูร้อน เขตพื้นที่สูง ระหว่างเดือนพฤศจิกายน – พฤษภาคม ชาวบ้านควรปลูกดอกไม้หลาย ๆ ชนิด ตามความต้องการของตลาดและประสบการณ์ของตนเอง เช่น ดอกพืค็อก (Peacock) ดอกไม้ชนิดนี้ มีสามสี คือ สีขาว สีชมพู และสีม่วง ดอกสร้อยทอง (Goldenrod) ดอกสีเหลือง ดอกยิปโซ (Gypsophila) สีขาวและสีม่วง ดอกดาวเรือง (Marigold) ดอกสีเหลือง

ดอกไม้ 4 ชนิด ดังกล่าวแล้ว นิยมปลูกเพื่อจำหน่ายกันมากในหมู่บ้านแม่เตียน บ้านโป่งสมิต และบ้านห้วยอีค่าง ปริมาณการปลูกครอบครัวละ 2 งาน – 1 ไร่ เพื่อให้เพียงพอกับการรับซื้อของพ่อค้าคนกลางในหมู่บ้าน (ชัยรัฐ แคนกนก, ชาคริต กิตติศรีสกุล และพร มิภพนจร, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ควรปลูกแปลงผักในฤดูหนาวสลับแปลงกับดอกไม้ เพื่อให้เกิดสีสันสวยงาม และเกิดรายได้ทั้งดอกไม้และแปลงผัก การปลูกดอกไม้ในแต่ละร่องควรปลูกสลับสี เช่น ปลูกดอกพืค็อก สีขาว สีม่วง ดาวเรืองสีเหลือง ผักสีเขียว ผักสีม่วง เป็นต้น ตามตัวอย่างภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.10 การปลูkdอกไม้ผสมผสานกับแปลงผัก

ภาพที่ 4.11 การปลูkdอกไม้สลบกับแปลงผัก

ในการปลูกดอกสร้อยทอง ดอกเบญจมาศ ดอกไม้ดังกล่าวแล้ว ต้องการรับแสงแดด หรือแสงสว่าง เพื่อเร่งการเจริญเติบโต ดังนั้นจึงต้องมีแสงไฟฟ้าในตอนกลางคืน ดอกไม้ดังกล่าวแล้ว ต้องปลูกแยกแปลงออกไป จะปลูกสลับแถวไม่ได้ เพราะทำให้เพิ่มต้นทุนในการผลิตเรื่องกระแสไฟฟ้า แปลงเบญจมาศ และสร้อยทอง จึงต้องปลูกแยกต่างหาก

ภาพที่ 4.12 แปลงดอกสร้อยทอง

2. การปลูกดอกไม้ควบคู่กับการปลูกข้าว

การปลูกดอกไม้ในฤดูฝน ระหว่างเดือนมิถุนายน - ตุลาคม ต้องปลูกควบคู่กับการทำนา พื้นที่นาซึ่งเคยปลูกดอกไม้ ปลูกผัก ในฤดูหนาวและฤดูร้อน ชาวบ้านจะเปลี่ยนมาปลูกข้าว ในนา ในฤดูฝน อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านใน 3 หมู่บ้าน และการสังเกตด้วยตนเอง ติดต่อกันตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2563 - 2565 รวม 3 ปี ปรากฏว่าชาวบ้านเริ่มปลูกผัก ดอกไม้ ในแปลงนาเพิ่มขึ้น แต่ถ้าพิจารณาในภาพรวมแล้ว ประมาณไม่เกินร้อยละ 15 พื้นที่นาส่วนใหญ่ยังปลูกข้าวเพื่อบริโภค

ภาพที่ 4.13 การปลูกผัก หรือดอกไม้ในที่นา ในฤดูกาลทำนา (ฤดูฝน)

ในฤดูการทำนา หรือฤดูฝน ชาวบ้านใช้ที่นาปลูกข้าวเป็นหลัก ส่วนที่เนินหรือที่ดอนก่อน พ.ศ. 2550 (กลุ่มเกษตรกรแม่เตียน, โป่งสมิต และห้วยอีค่าง, สัมภาษณ์) ชาวบ้านทำอะไร แต่ปัจจุบันได้เลิกทำอะไร แล้วปลูกดอกไม้ หรือผัก เพราะมีรายได้ดีกว่า แต่เกษตรกรบางรายก็เปลี่ยนพื้นที่ไร่หมุนเวียน ทำการเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกพืชยืนต้น ผัก ดอกไม้ ผลไม้ เลี้ยงหมู ไก่ วัว และปลา (สมัคร ดอยสูงสง่า, พร ขมิคนาจร, พอดิ จันทรวนาชู และจำรูญศรี หอมมะลิป่า, สัมภาษณ์)

การปลูกดอกไม้ในฤดูฝน หรือฤดูกาลทำนา ควรปลูกดอกไม้ควบคู่กับผักในพื้นที่ดอน หรือพื้นที่สูง ซึ่งเคยเป็นไร่หมุนเวียน ส่วนพื้นที่นา ควรทำนาปลูกข้าวเพื่อบริโภคเป็นหลัก หรือจำหน่ายบ้าง การปลูกผักและดอกไม้ ควรปลูกสลับแปลง เพื่อให้เกิดสีสรร และความสวยงาม ดังนั้นในฤดูฝน พื้นที่สูงจึงปลูกดอกไม้ และผัก พื้นที่นา ปลูกข้าว ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 4.14 พื้นที่สูงปลูกดอกไม้และผัก

ภาพที่ 4.15 พื้นที่นา (ที่ลุ่ม) ปลูกข้าว

กิจกรรมการท่องเที่ยวในสวนดอกไม้

เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยว อยู่บนพื้นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงควรจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ให้เกิดการเรียนรู้จากฐานความรู้ในชุมชน ทั้งด้าน ธรรมชาติ และวัฒนธรรม ซึ่งผสมผสานกันอย่างไม่แยกส่วน ระหว่างกิจกรรมในการประกอบอาชีพ กับความคิด ความเชื่อ ซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรม หรือพิธีกรรมต่าง ๆ เช่นการปลูกดอกไม้ ข้าว และพืชผักอื่น ๆ ต้องใช้น้ำ

การท่องเที่ยวต้องอธิบายให้นักท่องเที่ยวทราบว่า น้ำในแปลงดอกไม้ มาจากน้ำตก หรือฝายกั้นน้ำ แล้วส่งน้ำมาทางลำเหมือง เพื่อเข้าสู่พื้นที่การเกษตร ชาวกะเหรี่ยงเชื่อตามคำสอนว่า " ใช้น้ำต้องรักษาน้ำ ใช้น้ำต้องรักษาป่า " หรือ "อ้อที่เก๋อต่อที่ เอาะก่อ เก๋อต่อก่อ" การใช้น้ำต้องแบ่งปันระหว่างหมู่บ้านต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ดังนั้นการกั้นฝาย จึงใช้วัสดุในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ก้อนหิน หรือไม้ในท้องถิ่น แต่ต้องกั้นน้ำ ให้น้ำผ่านไปยังหมู่บ้านล่างได้

การอนุรักษ์สัตว์น้ำ บริเวณหลังฝาย ซึ่งมีน้ำเอ่อล้น กะเหรี่ยงเชื่อว่าบริเวณนี้มีผีน้ำ หรือ นที รักษาไว้และไม่ควรจับสัตว์น้ำในเขตของผีน้ำ (จํารูญสี หอมมะลิป่า, ปุแสะ เจริญสุขบุญสง, ท่อตุ ปะกอวาที และน้อยน้อย ดอยสูงสง่า, สัมภาษณ์) จากความเชื่อดังกล่าวแล้ว จึงทำให้เกิดการอนุรักษ์สัตว์น้ำ

ภาพที่ 4.16 ฝ่ายกั้นน้ำ

ความเชื่อเกี่ยวกับข้าว ข้าว กะเหรี่ยงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญของชีวิต ข้าว สำคัญกว่าเงิน ตามคำสั่งสอนที่สืบทอดกันมา (จอณี โอดิธา, จิมอร์ คนรักธรรมชาติ, ตินิ กำนันธรรม, ปุลู บุญลือ และ หน่อแอริ ทุ่งเมืองทอง, สัมภาษณ์) การปลูกข้าว ต้องปลูกข้าวเชื้อ 7 กอ ในแปลงไร่แปลงนา ก่อนแล้วจึงขยายพื้นที่ปลูกต่อไป การเก็บเกี่ยวข้าว ก็ต้องเก็บเกี่ยวในพื้นที่ 7 กอ ก่อน จึงเก็บในพื้นที่อื่น ๆ นอกพื้นที่ข้าวเชื้อ 7 กอ ข้าวจะมีนกขวัญข้าว หรือโอบิคะ ปกป้องรักษาข้าวคล้ายแม่โพสพ (กลุ่มเกษตรกรห้วยอีค่าง และโป่งสมิต, สัมภาษณ์)

ตัวอย่างการอธิบายแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวแล้วจะส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจดี ระหว่างผู้มาเยือนกับเจ้าของบ้าน

2. การจัดบริการด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้การกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น การจัดกิจกรรมในด้านที่พัก อาหารเครื่องดื่ม ของที่ระลึก การแสดงด้านศิลปวัฒนธรรม การนำเที่ยว ไร่บริการนักท่องเที่ยว การสร้างกิจกรรมในบริการในเรื่องดังกล่าวแล้ว ควรสอดคล้องกับพื้นฐาน ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่น อาหารและเครื่องดื่ม ควรใช้วัสดุในท้องถิ่น เช่น ปลา หรือสัตว์ปีก ที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้ พืชผักในธรรมชาติ และท้องถิ่น เช่น ผักกูด ผักสลัด เครื่องดื่ม ควรผลิตจากพืชไม้ดอกซึ่งปลูกในท้องถิ่น เช่น แก้วฮวย สตรอว์เบอร์รี่ ชา หรือกาแฟ

กิจกรรมฝ้ายทอมือ และย้อมสีผ้าฝ้าย เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง ที่ชาวบ้านมีความชำนาญ ควรสาธิตให้นักท่องเที่ยวชม ตั้งแต่การปั่นฝ้าย การย้อมสีผ้าจากดอกไม้ และพืชในท้องถิ่น การทอผ้า การปักลายผ้า และความหมายของสีลวดลายของเสื้อผ้า ที่สื่อความหมายที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรมของชาวบ้าน

ภาพที่ 4.17 การย้อมผ้าฝ้ายสีธรรมชาติ

การบริการด้านการท่องเที่ยว ตั้งแต่ที่พัก อาหาร เครื่องดื่ม ของที่ระลึก การนำเที่ยว และบริการอื่นๆ ต้องมีเรื่องเล่าของบริการดังกล่าวแล้ว เพื่อให้การบริการด้านการท่องเที่ยวน่าสนใจ และประทับใจมากยิ่งขึ้น

3. การนำเที่ยวสวนดอกไม้ นอกจากจัดสถานที่ให้นักท่องเที่ยวถ่ายรูป จัดดอกไม้ เมล็ดพันธุ์ ต้นกล้า เพื่อจำหน่ายแล้ว ควรให้นักท่องเที่ยวมีส่วนในการเก็บตัดดอกไม้ การคัดแยก ดอกไม้เพื่อการจัดจำหน่าย ในบางครอบครัวที่มีการแปรรูป ทำดอกไม้แห้งหรือใบไม้แห้ง ก็ควรให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรม เพื่อให้เกิดประสบการณ์ใหม่ และใกล้ชิดกับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดมิตรไมตรีต่อกันระยะยาว เกิดความประทับใจ ในการแนะนำ ชักชวน ให้นักท่องเที่ยว กลุ่มใหม่ หรือกลุ่มเก่ากลับมาเยือนอีก เป็นการผลิตซ้ำในผลผลิตสถานที่เดิม แต่กิจกรรมอาจ เปลี่ยนไป

ภาพที่ 4.18 การผลิตดอกไม้ ไม้แห้ง

กิจกรรมการท่องเที่ยวในสวนดอกไม้ ทั้งสองพื้นที่ คือ สวนนางพญาเสือโคร่ง และสวนดอกไม้ผสมแปลงผัก และการปลูกข้าว ต้องเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน กล่าวคือนอกจากทำให้เกิดรายได้ หลีกเลี้ยงการท่องเที่ยวแบบมวลชน ซึ่งก่อให้เกิดมลพิษแก่สิ่งแวดล้อม ลดการใช้สารเคมี ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ควรเน้นแปลงดอกไม้แบบเกษตรอินทรีย์ ผลผลิตที่เหลือ จากการจัดจำหน่ายและบริการ ควรนำมาแปรรูป เป็นปุ๋ย เป็นอาหารสัตว์ หรือเป็นเชื้อเพลิง ด้วยการนำมาแปรรูปใหม่ โดยใช้หลักเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เพื่อให้เกิดเศษวัสดุน้อยที่สุด หรือของเสียเหลือศูนย์ (Zero Waste)

2. ฟันฟู ส่งเสริม กระตุ้นเศรษฐกิจชาวบ้าน

การฟันฟู ส่งเสริม เศรษฐกิจชาวบ้าน ด้วยการใชสวนดอกไม้ เป็นสื่อในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ให้แก่หมู่บ้านสามารถทำได้ตลอดปี ถ้าจัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การปลูกดอกไม้ และพืชเศรษฐกิจอื่นผสมผสานกับดอกไม้ การปลูกพืชเศรษฐกิจ ประเภทผลไม้ ผักเมืองหนาว และการปลูกข้าว พืชดังกล่าวแล้ว ชาวบ้านเพาะปลูกในหมู่บ้าน และส่งขายตลาดนับตั้งแต่ พ.ศ. 2525 เมื่อเกิดโครงการหลวงเข้ามาส่งเสริมในหมู่บ้านในระยะเวลาดังกล่าว ระหว่าง พ.ศ. 2521 - 2525 และเป็นสาเหตุสำคัญ ทำให้ชาวบ้านเลิกการปลูกฝิ่น ทำไร่หมุนเวียน เปลี่ยนระบบการผลิตเพื่อยังชีพ หรือการผลิตเพื่อบริโภค เป็นการผลิตเพื่อขาย และการผลิตเพื่อการตลาดเป็นเป้าหมายหลัก ยกเว้นการปลูกข้าว และเลี้ยงหมู เป็ด ไก่ เพื่อการบริโภค และพิธีกรรม สำหรับการปลูกดอกไม้ และผักเมืองหนาวปลูกเพื่อขายอย่างเดียว

การฟื้นฟู ส่งเสริม เศรษฐกิจชาวบ้าน ในบ้านม้ง ชุนวาง ที่มีสวนดอกนางพญาเสือโคร่งเป็น จุดขายเพียงปีละ 1 ครั้ง ประมาณกลางเดือนธันวาคมถึงกลางเดือนมกราคม ในฤดูหนาวของทุก ๆ ปี

การส่งเสริมเศรษฐกิจ อาจทำได้ในฤดูการท่องเที่ยว โดยการสร้างที่พักแรมถาวร แบบโฮมสเตย์ (Home Stay) ในพื้นที่ และบริการนำเที่ยว อาหาร เครื่องดื่ม ของที่ระลึก การเข้าร่วมกิจกรรมกับชาวบ้าน หรือสร้างที่พักชั่วคราว แบบกางเต็นท์ เฉพาะฤดูกาล ทั้งนี้เพราะในเขตพื้นที่สูง บ้านชุนวาง ตั้งแต่ 1,300 เมตร - 1,600 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง อากาศหนาวเย็น ตั้งแต่เดือนตุลาคม - กุมภาพันธ์ ของทุก ๆ ปี อากาศหนาวเย็น ในเขตภูเขา เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ในการนำนักท่องเที่ยวมาพักแรมในหมู่บ้าน นอกจากนี้ ควรจัด กิจกรรมนักท่องเที่ยว เดินป่า หรือเดินทางด้วยยานพาหนะ เยี่ยมชมพื้นที่ใกล้เคียง หรือปรากฏการณ์ ธรรมชาติที่แปลกตา เช่น น้ำค้างแข็งในเขตพื้นที่สูง

การเลี้ยงไก่ ในสวนนางพญาเสือโคร่ง นอกฤดูกาลท่องเที่ยวปีละ 10 เดือน ยกเว้นเดือน ธันวาคม - มกราคมของทุกปี ก็เป็นกิจกรรมเสริมรายได้เป็นอย่างดี การเลี้ยงไก่สาว แบบปล่อยรวมฝูง ล้อมรั้วได้ต้นนางพญาเสือโคร่ง ไก่สาวอายุ 4 - 5 เดือน เริ่มออกไข่อายุ 6 - 7 เดือน ระยะเวลาออกไข่ ประมาณ 16 - 18 เดือน (การเลี้ยงไก่ไข่สาว, 2021) ระยะเวลาการเลี้ยงทั้งหมด 12 - 13 เดือน ซึ่งครอบคลุมระยะเวลาการออกดอกของต้นนางพญาเสือโคร่ง 1 รุ่น ซึ่งต้องย้ายไก่ไข่เลี้ยงในพื้นที่อื่น ประมาณ 2 เดือนต่อ 1 รุ่น เพราะเป็นระยะเวลาเตรียมสวน และจัดสวนนางพญาเสือโคร่ง เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว

การเลี้ยงไก่ โดยใช้อาหารซึ่งผลิตเอง เช่น ข้าวเปลือก รำข้าว ข้าวโพด เศษอาหาร และดอกดาวเรือง นอกจากนี้มีอาหารในท้องถิ่น เช่น แหนแดงในหนองน้ำ มาเป็นอาหารอย่างดีของ สัตว์เลี้ยงประเภทสัตว์ปีก และปลา

การสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลนางพญาเสือโคร่ง ผลของนางพญาเสือโคร่ง เกิดจากดอกช่อ ออกผลจำนวนมาก สามารถนำผลมาเพาะพันธุ์ เพื่อส่งเสริมการปลูกต้นนางพญาเสือโคร่ง ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ขยายพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น ผลนางพญาเสือโคร่ง มีรสเปรี้ยว ฝาด และหวานเล็กน้อย มีผลสีแดง เหมาะแก่การผลิตไวน์แดง แต่ต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน ของรัฐ เพื่อพัฒนาคุณภาพของไวน์ และสร้างอาชีพใหม่ ให้กับชาวบ้าน

ภาพที่ 4.19 ผลนางพญาเสือโคร่ง

การฟื้นฟู ส่งเสริม เศรษฐกิจชาวบ้าน ในเขตบ้านแม่เตียน โป่งสมิต และห้วยอีค่าง ซึ่งมีการปลูกดอกไม้ ในแปลงขนาด 2 งาน - 4 งาน หรือ 1 ไร่ แล้วปลูกผัก ผลไม้ ข้าว ตลอดปี กิจกรรมการท่องเที่ยว ชมแปลงดอกไม้ และพืชผักในหุบเขา ของหมู่บ้านดังกล่าวแล้ว สามารถเที่ยวชมได้ตลอดปี เพราะมีการปลูกดอกไม้ ผัก และข้าว ตามความลาดเอียง และนาขั้นบันได ของพื้นที่ มีลักษณะภูมิประเทศที่น่าประทับใจ ประกอบกับมีกิจกรรมเรื่องราวทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีประกอบด้วย ก็ยิ่งทำให้น่าประทับใจมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 4.20 สวนดอกไม้ตามความลาดเอียงของภูเขา

ภาพที่ 4.21 ที่นาในพื้นที่บ้านโป่งสมิต

การแปรรูปผัก ดอกไม้ ใบไม้ ที่เหลือจากการจัดบรรจุหีบห่อ เพื่อส่งไปจำหน่าย เศษวัสดุเหล่านี้ ควรนำไปเป็นอาหารวัว ควาย หมู เป็ด ไก่ ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงในหมู่บ้าน เศษวัสดุที่เหลืออีกก็นำไปทำปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อลดต้นทุน ในการปลูกผักและดอกไม้ หรือจัดจำหน่ายเป็นปุ๋ยอินทรีย์

การวิ่งเทรล (Trail Running)

การวิ่งเทรล หรือการเดินชมภูมิประเทศระยะทางไม่เกิน 20 กิโลเมตร เป็นการวิ่งเทรลระยะสั้น ๆ เพื่อมุ่งเน้นการออกกำลังกายสำหรับคนทุกวัย และการเที่ยวชมทุ่งนาสวนดอกไม้ แปลงผักในเขตภูเขาและเลียบน้ำตก โขดหิน ลำธาร ในระบบนิเวศป่าภูเขา เส้นทางการเดินทางเริ่มต้นที่บ้านห้วยอีค่าง ผ่านทุ่งนา แปลงดอกไม้ ฝาย และลำธารโขดหิน เข้าสู่บ้านห้วยข้าวลีบ บ้านโป่งสมิต และบ้านแม่เตียน เส้นทางวิ่งเทรล สามารถจัดที่บ้านขุนวางแยกออกไปอีกเส้นทางหนึ่งก็ได้ แต่เส้นทาง 2 เส้นทางไกลกันมากไม่สามารถเชื่อมต่อกันได้

การจัดทำดอกไม้แห้ง

การปลูกดอกไม้ ทั้งสวนดอกไม้บ้านขุนวาง และสวนดอกไม้บ้านแม่เตียน โป่งสมิต และห้วยอีค่าง นอกจากผลิตดอกไม้สดขายในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดอื่น ๆ ในประเทศไทยแล้วยังสามารถนำดอกไม้ หรือใบไม้ มาแปรรูปเป็นดอกไม้แห้ง ย้อมสีธรรมชาติให้สวยงามได้อีกด้วย ดอกไม้แห้งสามารถเก็บไว้ได้นาน สามารถส่งขายได้ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ นับเป็นการส่งเสริมอาชีพของชาวบ้านในหมู่บ้านอีกอย่างหนึ่ง ในปัจจุบันได้มีการผลิตดอกไม้แห้งบรรจุกล่องกระดาษ เพื่อส่งขายในประเทศไทยที่บ้านแม่เตียน นับว่าเป็นธุรกิจที่ทำรายได้ดีอย่างหนึ่ง และเป็นที่ต้องการของตลาด

ภาพที่ 4.22 การผลิตดอกไม้แห้งที่บ้านแม่เตียน

การส่งเสริมโครงการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ ในปี พ.ศ. 2563 - 2565 ได้จัดทำโครงการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ โดยส่งเสริมให้ชาวกะเหรี่ยง ในเขตลุ่มน้ำแม่เตียน บ้านแม่เตียน บ้านโป่งสมิต บ้านห้วยอีค่าง, บ้านห้วยข้าวลีบ และบ้านห้วยตอง ได้ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง การเกษตรทฤษฎีใหม่ การผลิตเพื่อกิน เพื่อใช้ ผลผลิตที่เหลือนำไปขายเพื่อหารายได้ และส่งเสริมการประหยัด ได้ทดลองโครงการเลี้ยงปลาในบ่อบริโภค โดยใช้วัสดุในธรรมชาติ เช่น แหนแดง พืชน้ำ และวัสดุเหลือจัดจำหน่าย เช่น ผัก ผลผลิตจากข้าว ได้แก่ รำ ฟางข้าว จะใช้ทำอาหารปลากินพืชทดแทนการซื้ออาหารสำเร็จรูป โครงการเลี้ยงปลา ได้รับความนิยมนจากชาวบ้าน ทำให้เกิดการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ และแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารโปรตีนในการบริโภค โครงการดังกล่าวสอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในการยุคความยากจน ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงด้านอาหาร ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

การฟื้นฟู ส่งเสริม เศรษฐกิจของชาวบ้าน มีใช้กระทำเฉพาะส่งเสริมการปลูกดอกไม้เพื่อขาย และเพื่อการท่องเที่ยวอย่างเดียว กิจกรรมของโครงการ ไม่ทำลายวิถีชีวิต และการผลิตแบบเดิม จึงส่งเสริมอนุรักษ์การปลูกข้าว พืชสวน ผัก การเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคและพิธีกรรม ควบคู่กับสวนดอกไม้ขนาดเล็ก เพื่อให้เกิดศักยภาพในการรองรับได้ของพื้นที่ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งรักษาสังคม และวัฒนธรรมเดิมไว้ได้

ดังนั้นการฟื้นฟู ส่งเสริม เศรษฐกิจของชาวบ้าน จึงกระทำควบคู่กับการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ให้ผสมผสานดำเนินไปได้อย่างกลมกลืน ไม่ใช่เกิดสวนดอกไม้ขนาดใหญ่ในหุบเขา แล้วทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม เกินขอบเขตของศักยภาพในการรองรับ

3. เพื่อส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้นควบคู่กับสวนดอกไม้และพืชเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การทำสวนดอกไม้ในเขตหุบเขา เพื่อเป้าหมายหลัก ให้เกิดการพัฒนายั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และโมเดลเศรษฐกิจใหม่ นอกจากการจัดสวนดอกไม้บนพื้นฐานของศักยภาพในการรองรับได้ และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ ให้ผลผลิต หรืออุปทาน (Supply) พอดีกับอุปสงค์ (Demand) คือ ความต้องการในการซื้อ เพื่อไม่ให้ผลผลิตล้นตลาด เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจ กระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือองค์ประกอบอื่น ๆ ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ยังต้องตระหนัก และดำเนินตามแนวทางของโมเดลเศรษฐกิจใหม่ ดังนั้นการผลิตไม้ดอก จึงต้องกระทำควบคู่กับการปลูกข้าว ปลูกผัก ปลูกผลไม้ การเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภค เหลือจัดจำหน่าย และการปลูกป่า หรือไม้ยืนต้น เพื่อประโยชน์ในการใช้สอยในชุมชน

การปลูกไม้ยืนต้น เพื่อกิน เพื่อใช้ เพื่อขาย และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามแนวพระราชดำริการปลูกป่า 3 อย่างเพื่อประโยชน์ 4 อย่าง คือ เพื่อกิน เพื่อใช้สอย เพื่อขาย และเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ไม้ยืนต้นที่ปลูก เป็นไม้ที่ถูกต้องตามกฎหมาย และเกิดประโยชน์ต่อชุมชนอาจจะแบ่งได้ดังนี้

1. ปลูกไม้ยืนต้นตามพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562 ในพระราชบัญญัติดังกล่าวแล้ว ประชาชนสามารถปลูกไม้ยืนต้น ในที่ดินของตนเอง มีกรรมสิทธิ์จำนวน 112 ชนิด และรายชื่อไม้หายาก 13 ชนิด ที่อนุญาตให้เอกชน ปลูก - ตัดได้ และในจำนวนนี้มีไม้ 58 ชนิด ที่ใช้ค้าประกันเงินกู้กับสถาบันการเงินได้ (ประกาศราชกิจจานุเบกษาอนุญาตปลูกตัดไม้หวงห้าม 158 ชนิดและไม้หายาก 13 ชนิด, 2562)

ถ้าพิจารณาไม้ชนิดต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับภูมิประเทศ และสภาพความสูงในระดับ 900-1,600 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง หรือสูงกว่านั้น ควรส่งเสริมปลูกพืชที่มีอยู่แล้ว ในท้องถิ่น และสามารถให้ประโยชน์ในด้านใช้สอย เช่น สร้างบ้านเรือน เครื่องใช้ต่าง ๆ ไม้เหล่านี้มีอยู่ในท้องถิ่นแล้ว ได้แก่ ก่อ สุน จำปา อบเชย กฤษณา นางพญาเสือโคร่ง. ไม้ สะเดาเทียม ฯลฯ ไม้ดังกล่าวแล้ว สามารถอนุรักษ์ ปลูกเพิ่มจากเดิม เมื่อมีขนาดโตเต็มที่ก็สามารถนำมาสร้างบ้านเรือน หรือจัดจำหน่ายในลักษณะไม้สมุนไพร ได้ เช่น อบเชย กฤษณา

นอกจากนี้ควรปลูกไม้อื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อประโยชน์ในด้านการใช้สอย และใช้ค่าประกันเงินกู้กับสถาบันการเงิน เช่น สัก มะค่าโมง ชิงชัน กันเกรา หลุมพอ ตะเคียนทอง พะยูง ยมหิน นางพญาเสือโคร่ง จำปี ประดู่แดง ฝาง มะขาม ฯลฯ

การปลูกไม้ยืนต้นดังกล่าวแล้ว นอกจากเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ยังช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ ในด้านอาหาร ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย และเครื่องนุ่งห่มแก่มนุษย์ สอดคล้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. การปลูกไม้ยืนต้นในท้องถิ่นตามพื้นที่เดิม ในเขตระบบนิเวศป่า บ้านขุนวาง แม่เตียน โป่งสมิต และห้วยอีค่าง. มีไม้ประจำถิ่นเดิมอยู่แล้ว ได้แก่ สน ก่อ จำปี สะเดาเทียม นางพญาเสือโคร่ง และไม้เนื้อแข็งอื่น ๆ ซึ่งสามารถสร้างที่อยู่อาศัยได้

ในปัจจุบันชาวบ้านได้ตัดต้นไม้เหล่านี้ เพื่อใช้ก่อสร้างที่อยู่อาศัย ทำให้จำนวนพันธุ์ไม้ ในป่าธรรมชาติลดน้อยลง จึงควรปลูกป่าเพิ่มเติม ใน ปี พ.ศ. 2565 ในเขตป่าต้นน้ำบ้านโป่งสมิต ได้มีการปลูกต้นไม้หลายชนิด เช่น นางพญาเสือโคร่ง สน ก่อ สัก ชิงชัน และไม้ยืนต้นอื่น ๆ (ณรงค์ฤทธิ์ ชัยเจริญกุล, ทิเมะ อนุรักษ์ประณี และเพ็ญเพ็ชร ประกอวาทิ, สัมภาษณ์)

3. การปลูกไม้ผล และไม้ดอกสวยงาม ในเขตพื้นที่สวนผลไม้ การแบ่งพื้นที่เพาะปลูก ชาวบ้านจะแบ่งได้ 3 ระดับ คือ ที่ราบลุ่ม ทำนา ที่ดอน ปลูกผัก ดอกไม้ หรือข้าวไร่ตามฤดูกาล พื้นที่สูง ปลูกผลไม้ ส่วนมากเป็นพืชเมืองหนาว เช่น พลับ สาลี่ อะโวคาโด ท้อ แมคคาเดเมีย การปลูกไม้ผลดังกล่าวแล้ว ก่อให้เกิดความชุ่มชื้น และไอน้ำในอากาศ ช่วยระบบนิเวศป่าดิบเขา ทำให้เกิดฝนตกมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ต้นไม้ยังช่วยป้องกันการกัดเซาะ การพังทลายของดิน ช่วยให้เกิดปุ๋ยแก่ดินและพืช โดยธรรมชาติรอบ ๆ สวนผลไม้ ควรปลูกนางพญาเสือโคร่งเป็นแนวรั้ว เป็นพื้นที่กำบังลม เพราะให้ดอกที่สวยงามในฤดูหนาว

ใต้ต้นไม้ของพืชสวน ควรปลูกกาแพ เป็นพืชชั้นล่าง เพราะกาแพต้องการร่มเงา เพื่อป้องกันแสงแดดที่ร้อนจัด ดังนั้นควรจัดสวนกาแพไว้ในสวนผลไม้ และใต้ต้นนางพญาเสือโคร่ง เพราะเกิดการพึ่งพิงกันในด้านสภาพแวดล้อม และส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของชาวบ้าน และการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 4.23 การปลูกกาแพในสวนผลไม้

การปลูกพืชเศรษฐกิจ

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของบ้านขุนวาง แม่เตียน โป่งสมิต และห้วยอีค่าง มีลักษณะเหมือนกัน คือ พืชผลภายใต้การส่งเสริมของโครงการหลวงที่สำคัญ ได้แก่ ผลไม้ ผักเมืองหนาว ดอกไม้ และ กาแพ ทั้ง 4 หมู่บ้านได้ปลูกพืชเศรษฐกิจเป็นรายได้หลักทุกหมู่บ้าน นับตั้งแต่เริ่มจัดตั้งโครงการหลวง ตั้งแต่ พ.ศ. 2517 และเพิ่มจำนวนมากขึ้นหลังจาก พ.ศ. 2525 เมื่อการพัฒนาระบบแหล่งน้ำ ถนน และการขนส่งดีขึ้นกว่าเดิม และมีถนนลาดยางใช้ได้ตลอดฤดูกาลเข้าถึงหมู่บ้าน

ในปัจจุบันหมู่บ้านมีระบบการผลิตควบคู่ 2 ระบบ กล่าวคือ ทุกครอบครัวมีระบบการผลิตเพื่อบริโภค และระบบการผลิตเพื่อขาย ระบบการผลิตเพื่อบริโภค ได้แก่ การปลูกข้าว ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ เก็บหาของป่า เพื่อบริโภคเป็นเป้าหมายหลัก ส่วนระบบการผลิตเพื่อขาย คือ การปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ผลไม้ ผัก ดอกไม้เมืองหนาว และกาแพ

การผลิตเพื่อขาย ผักเมืองหนาวส่งขายโครงการหลวงตามพันธสัญญา ผลผลิตที่เหลือส่งขายให้พ่อค้าคนกลางในตลาดเชียงใหม่

ดอกไม้ ขายผ่านพ่อค้าคนกลางในหมู่บ้าน ต่อจากนั้นพ่อค้าคนกลางรวบรวมขายส่งต่อพ่อค้าในตลาดเชียงใหม่ และขายส่งในตลาดจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทย ทุก ๆ หมู่บ้านมีพ่อค้าคนกลางในหมู่บ้านรับซื้อดอกไม้ จึงทำให้การผลิตดอกไม้ สะดวกต่อการซื้อขายมากกว่าพืชอื่น ๆ แต่ชาวบ้านและพ่อค้าคนกลางก็ร่วมกันจำกัดปริมาณการผลิตให้พอเพียงกับความต้องการในการซื้อ ดังนั้นจึงไม่มีเหตุการณ์ผลผลิตดอกไม้ล้นตลาด ยกเว้นบางเดือนในปี พ.ศ. 2563 ซึ่งเกิดโรคโควิด 19 พ่อค้าไม่รับซื้อดอกไม้ ดอกไม้จึงขายไม่ได้เป็นอาหารของวัว ควาย และผลิตปุ๋ย (แชะลือ ดอยสูงสง่า, น้อย น้อย ดอยสูงสง่า, สุภา คนรักธรรมชาติ และแอะพอ วสันต์สุขใจ, สัมภาษณ์)

กาแฟ กาแฟปลูกน้อยกว่าผัก และดอกไม้ เพราะขาดพ่อค้าคนกลางในหมู่บ้าน และไม่มี การแปรรูปกาแฟในหมู่บ้าน การเก็บผลผลิตกาแฟ ต้องส่งผลผลิต คือ เมล็ดกาแฟจำหน่ายในโรงงาน รับซื้อกาแฟ เพื่อแปรรูปที่ห่างไกลจากหมู่บ้าน จึงไม่ได้ความสะดวกเหมือนผลผลิตอื่น ๆ ควรแก้ไข ควรสร้างโรงงานแปรรูปกาแฟ และสร้างแบรนด์กาแฟของตนเอง

ไม้ผลเมืองหนาว ได้แก่ อะโวคาโด ท้อ พลับ สาลี่ แมคคาเดเมีย สตรอว์เบอร์รี่ ผลไม้เมืองหนาวดังกล่าวแล้ว อะโวคาโด และสตรอว์เบอร์รี่นิยมปลูกมากที่สุด เพราะสะดวกในการจำหน่าย ไม่ต้องแปรรูป หรือป้อนแก๊ส เช่น พลับ หรือดอง เช่น บัวลอย ผลไม้ 2 ชนิดขายสด ๆ ให้แก่พ่อค้าคนกลาง หรือส่งขายในตลาดเชียงใหม่

การปลูกพืชเศรษฐกิจ ทำให้เกิดรายได้หมุนเวียนตลอดปี ยกตัวอย่างได้ ดังนี้

1. รายได้จากดอกนางพญาเสือโคร่ง ในฤดูกาลออกดอกของต้นนางพญาเสือโคร่ง เฉพาะที่บ้านขุนวางในระยะ 15 วันของปลายปี พ.ศ. 2559 ถึงต้นปี 2560 มีรายได้จำนวน 780,000 บาท - 800,000 บาท สำหรับพื้นที่ศูนย์เกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) มีรายได้ประมาณ 4,000,000 บาท รวม 2 สถานที่ หมู่บ้านม้งขุนวาง มีรายได้จากสวนดอกนางพญาเสือโคร่ง ปีละประมาณ 5 ล้านบาท นี่คืรายได้ของพืชที่ปลูกครั้งแรก เพื่อป้องกันลมการกัดเซาะของดิน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. รายได้จากการปลูกดอกไม้ รายได้จากการปลูกดอกไม้เฉพาะดอกพีค็อก 1ไร่ การลงทุน และราคาขาย ได้ผลกำไรโดยไม่ได้หักค่าแรงงานในครอบครัว และค่าเสื่อมทุนของโรงเรือน เครื่องใช้ เป็นดังตารางที่ 4.2 ดังนี้

ตารางที่ 4.2 แสดงการลงทุนและรายได้จากการปลูกดอกไม้

ดอกไม้ (1 ไร่)	ต้นทุน	จำนวนเงิน (บาท)	ราคาขาย (บาท)	กำไร (บาท)
ดอกพืค็อก	- ปุ๋ย - ยา - ปรับดิน	3,000 2,000 1,000 รวม 6,000	20,000 - 30,000	14,000 – 24,000 : 1 ไร่ 1 ปีปลูก 3 ครั้ง กำไรปีละ 42,000 – 72,000 บาท
ดอกสร้อยทอง	- ปุ๋ย - ยา - ปรับดิน - ไฟฟ้า	1,250 600 1,000 2,000 รวม 4,850	20,000 - 30,000	15,150 – 25,150 กำไรปีละ 45,450 – 75,450 บาท
ดอกยิปโซปลูก ในโรงเรือน 8x30 เมตร	- ยา - ปุ๋ย	2,000 3,000 รวม 5,000	20,000	20,000 บาท เวลา 1 ปี ปลูก 2 ครั้ง กำไรปีละ 40,000 บาท

ที่มา: จากการสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรบ้านแม่เตียน บ้านโป่งสมิต บ้านห้วยอีค่าง รวม 30 คน

สำหรับการปลูกผัก 2 ชนิดคือผักสลัดและผักกาดขาวพื้นที่ 1 ไร่ตามตารางที่ 4.3 ดังนี้

ตารางที่ 4.3 แสดงการลงทุนและรายได้จากการปลูกผัก

ผัก (1 ไร่)	ต้นทุน	จำนวนเงิน (บาท)	ราคาขาย (บาท)	กำไร (บาท)
ผักกาดขาว	- ปรับดิน - จ้างปลูก - ดายหญ้า - ปุ๋ย - ยา	2,500 1,000 1,000 1,600 3,500 รวม 96,000	27,000 - 30,000	17,400 – 20,400 เวลา 1 ปี ได้กำไร 52,200 – 60,000 บาท
ผักสลัด	- ปรับดิน - จ้างปลูก - ถอนหญ้า - ปุ๋ย - ยา - กล้าสลัด	700 1,000 1,000 350 1,850 1,400 รวม 4,850	20,000 - 30,000	13,700 – 23,700 เวลา 1 ปี ปลูก 2 ครั้ง ได้กำไร 27,400 – 47,400 บาท

ที่มา: สัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรบ้านขุนวางบ้านแม่เตียนบ้านโป่งสมิตบ้านห้วยอีค่างจำนวน 35 คน

*กำไร ไม่หักค่าแรงงานในครอบครัวและค่าเสื่อมทุน

การปลูกพืชเศรษฐกิจในหมู่บ้าน เมื่อพิจารณาจากการพัฒนาอย่างยั่งยืน จะเน้นผลตอบแทนเชิงรายได้อย่างเดียวไม่ได้ ต้องตระหนักถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืน โมเดลเศรษฐกิจใหม่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดการสมดุล ระหว่างการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปด้วย

การส่งเสริมระบบการผลิตเพื่อบริโภค หรือระบบการผลิตแบบเลี้ยงตัวเอง เช่น การปลูกข้าว ผัก ผลไม้ เลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภค เพื่อพิธีกรรม และจำหน่ายผลผลิตที่เกิดจากความต้องการบริโภคภายในหมู่บ้าน จึงเป็นการลดรายจ่ายแต่เพิ่มรายได้ เพราะลดการซื้อสิ่งของอุปโภคบริโภค น้อยลง จึงสามารถประหยัดเงินตราได้

การปลูกดอกไม้ ปลูกผัก และผลไม้ เพื่อขายเป็นการสร้างรายได้ ให้แก่หมู่บ้านใน สังคมของการแลกเปลี่ยนในปัจจุบัน แต่การผลิตต้องตระหนักถึงความพอประมาณ ระหว่างความต้องการซื้อ กับปริมาณผลผลิตออกสู่ตลาด รวมทั้งนำผลผลิตที่คัดออก แปรรูป เป็นอาหารสัตว์ ปุ๋ย น้ำหมักชีวภาพ ย้อมสีธรรมชาติ ในหัตถกรรมสิ่งทอของหมู่บ้าน ดังอธิบายมาแล้ว สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิด การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ที่เกิดจากการผลิตซ้ำแปรรูป และนำมาใช้ใหม่ จนขยะเหลือศูนย์ (Zero Waste)

การปลูกไม้ยืนต้น และไม้เศรษฐกิจ เพื่อกิน เพื่อใช้สอย เพื่อขาย และอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ตามหลักคำสอนของศาสตร์พระราชา ร่วมกับปลูกผัก ผลไม้ และดอกไม้ ในระบบการผลิตเพื่อขาย และการทำนา ปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ การผลิตสิ่งทอ เพื่อใช้เอง ในระบบการผลิตเพื่อบริโภค ส่งผลให้เกิดการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ กิจกรรมใน 2 ระบบ เศรษฐกิจดังกล่าวมาแล้ว คือการส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้นควบคู่กับสวนดอกไม้ และพืชเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บทที่ 5

บทสรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์สวนดอกไม้ในหุบเขา เพื่อการท่องเที่ยวและการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวสวนดอกไม้ในหุบเขา ควบคู่กับกิจกรรมการท่องเที่ยวในสวนดอกไม้ เพื่อฟื้นฟู ส่งเสริม กระตุ้นเศรษฐกิจชาวบ้าน เพื่อส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้น ควบคู่กับสวนดอกไม้ และพืชเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน แบบของการวิจัย เป็นแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในหมู่บ้านขุนวาง บ้านโป่งสมิต บ้านห้วยเตียนและบ้านห้วยอีค่าง รวม 4 หมู่บ้าน ประชากร 3,152 คน จำนวน 667 ครัวเรือน เลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเฉพาะ กลุ่มเกษตรกรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 40 คน จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบร่วมมือวางแผน ร่วมทำ ร่วมประเมินผล และวิธีการแก้ไข ได้ผลการวิจัยดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ผลของการวิจัย เกิดจากการปฏิบัติงานร่วมกัน ระหว่างนักวิจัย และชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง และบุคคลภายนอกผู้เกี่ยวข้อง เช่น บุคลากรของรัฐ พ่อค้ารับซื้อผลผลิตผลงานวิจัย ต้องตอบสนองการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม หรือหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ 17 ข้อ มิได้มุ่งสร้างสวนดอกไม้ในหุบเขาในพื้นที่กว้างใหญ่ เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว การขาดศักยภาพในการรองรับของระบบนิเวศ และการคมนาคม ทำให้ชาวบ้านไม่เกิดความเชื่อมั่นในการลงทุนในแปลงดอกไม้ขนาดใหญ่อย่างเดียว เพราะอาจไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม ในการใช้ยาฆ่าแมลง และสารเคมี ในพื้นที่เขตต้นน้ำ ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว การสร้างสรรค์สวนดอกไม้ในหุบเขาบนพื้นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงมีลักษณะดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวสวนดอกไม้ในหุบเขาควบคู่กับกิจกรรมการท่องเที่ยวในสวนดอกไม้

การจัดสร้างแหล่งท่องเที่ยวสวนดอกไม้ในหุบเขาโดยยึดหลักภูมิสังคมจัดแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การจัดสวนดอกนางพญาเสือโคร่ง

การจัดสวนดอกนางพญาเสือโคร่ง ในหมู่บ้านขุนวาง หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ในเขตพื้นที่ระดับความสูง 1,400 เมตร - 1,600 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง เขตพิกัด 18.6136 เหนือ และ 98.5 087 ตะวันออก ได้เริ่มดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มาตั้งแต่ พ.ศ. 2528 ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ ได้แจกต้นกล้านางพญาเสือโคร่ง ให้ชาวบ้านนำไปปลูกในสวน เพื่อเป็นแนวกำบังลม อนุรักษ์ดินและน้ำ

นอกจากนี้ ในฤดูฝนของวันที่ 12 สิงหาคมของทุก ๆ ปี ซึ่งเป็นวันแม่แห่งชาติ ก็ได้ชักชวนชาวบ้าน ปลุกต้นนางพญาเสือโคร่งสองฟากถนน จากเขตหมู่บ้าน ไปถึงพื้นที่ไร่ สวน

ต้นกล้านางพญาเสือโคร่ง เมื่ออายุได้ 5 ปี ก็เริ่มออกดอก และดอกหนาแน่นมากขึ้น เมื่ออายุต้นกล้าเพิ่มขึ้น ความสวยงามของดอกนางพญาเสือโคร่ง การปลูก การดูแลรักษา ลงทุน และเสียเวลาน้อยกว่าพืชอื่น ๆ ประกอบกับนักท่องเที่ยว ได้รู้จักดอกนางพญาเสือโคร่งมากขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นในระหว่าง ปี พ.ศ. 2547 - 2550 ชาวบ้านจึงได้ปลุกต้นนางพญาเสือโคร่งเพิ่มขึ้น

จากการวิจัยพบว่า ใน พ.ศ. 2565 มีผู้ปลุกนางพญาเสือโคร่งในพื้นที่สวน 7 ราย ในพื้นที่ 30 ไร่ รวมจำนวน 507 ต้น และสองฟากถนนบ้านขุนวางจำนวน 239 ต้น รวมทั้งหมด 846 ต้น สร้างรายได้ให้แก่กลุ่มผู้ปลุกนางพญาเสือโคร่ง ในระยะเวลาดอกนางพญาเสือโคร่ง ประมาณ 15 - 20 วัน (ปลายธันวาคม - ต้นมกราคม) ประมาณปีละ 780,000- 800,000 บาท ในระหว่าง พ.ศ. 2559 - 2560 และลดลงเหลือเพียงปีละ 190,000 บาท - 200,000 บาท ในระยะ เกิดโรคระบาดโควิด 19 พ.ศ. 2564 - 2565

สำหรับพื้นที่ศูนย์เกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) ซึ่งเป็นสถานที่ราชการ ที่มีต้นนางพญาเสือโคร่งมากที่สุด ศูนย์เกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) ได้มอบหมายให้ชาวบ้านมัง ขุนวาง จัดกิจกรรมฝากรถ ขายผลไม้ ดอกไม้ ฝัก และของที่ระลึก มีร้านค้าทั้งหมด 40 ร้าน ระยะเวลาในการจำหน่ายประมาณ 40 วัน แต่ประชาชนมาเที่ยวชมมากที่สุด ในระยะเวลา ดอกนางพญาเสือโคร่งบานประมาณ 15 - 20 วัน สามารถสร้างรายได้ให้ชาวบ้านปีละ 4,000,000 บาท กระจายสู่วงจรเศรษฐกิจแบบต่อเนื่อง ทั้งด้านการเกษตร การท่องเที่ยว และการบริการ

2. การจัดสวนดอกไม้สลับกับแปลงผักและการปลูกข้าว

บ้านแม่เตียน บ้านโป่งสมิต และบ้านห้วยอีค่าง ประชากรเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง มีสภาพภูมิสังคมแบบเดียวกัน คือ การปลูกข้าวเพื่อบริโภค ในพื้นที่นา และปลูกดอกไม้ ฝัก ผลไม้ เพื่อขาย ในฤดูหนาว และฤดูร้อน (พฤศจิกายน - พฤษภาคม) ในฤดูฝน ระหว่างเดือน มิถุนายน - ตุลาคม ของทุกปี ซึ่งเป็นฤดูกาลทำนา ทั้งแบบที่ราบ และนาขั้นบันได ในเขตพื้นที่สูง ก็ปลูกดอกไม้ ปลูกผัก และไม้ผลพร้อม ๆ กับฤดูกาลทำนา แหล่งท่องเที่ยวในหุบเขาจึงมีนาข้าว ผสมแปลงผักดอกไม้ และไม้ผล สำหรับฤดูร้อน และฤดูหนาว ซึ่งว่างเว้นจากการทำนา แปลงนาและ เนินเขา ก็ปลูกดอกไม้ ฝัก สลับกันไปตามศักยภาพในการรองรับของพื้นที่ และความต้องการของ ตลาด แต่ปลูกให้สวยงามด้วยการสลับสีของพันธุ์ไม้ดอก และพืชผัก

กิจกรรมการท่องเที่ยวในสวนดอกไม้ กิจกรรมที่ควรจัดมีดังนี้

2.1 ที่พักชั่วคราวในฤดูกาล หรือที่พักแบบโฮมสเตย์ ซึ่งเป็นที่พักถาวร ในฤดูกาลดอกไม้บาน ในฤดูหนาว อากาศหนาวเย็น อาจจะมีเต็นท์บริการ พร้อมห้องน้ำ และการรักษา ความสะอาด สำหรับที่พักแบบโฮมสเตย์ เป็นที่พักถาวรตลอดปี การพักแบบโฮมสเตย์อยู่ร่วมกับ

เจ้าของบ้าน นับเป็นกิจกรรมในการศึกษา ต่อยอด อนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวบ้าน นักท่องเที่ยว เกิดประสบการณ์ใหม่ที่มีคุณค่า การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในหมู่บ้านหรือพื้นที่ใกล้เคียง เป็นกิจกรรมที่ควรจัด เพราะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทั้งเจ้าของบ้าน และนักท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายรวมถึง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 การจัดการอาหาร และเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ การจัดการอาหาร และเครื่องดื่ม โดยใช้ผลผลิตในท้องถิ่น เป็นการดึงดูดจรรยาไม่ให้นักท่องเที่ยวไหลออกภายนอกหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้าน เกิดการพัฒนาอาชีพการเกษตร การท่องเที่ยว การหัตถกรรม เช่น สิ่งทอ จักสาน ฯลฯ นอกจากเกิด การสร้างงานสร้างรายได้แล้ว ยังส่งผลต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

2.3 การสร้างของที่ระลึก ของที่ระลึกที่เกิดจากผลผลิตในท้องถิ่น แรงงาน ฝีมือในท้องถิ่น เป็นสิ่งที่มีคุณค่า ก่อให้เกิดการผลิตซ้ำ และพัฒนาด้านวัฒนธรรม เกิดรายได้ นอกจากนี้ควรจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม ในการสร้างของที่ระลึกควบคู่กับการนำชมสินค้า

2.4 การจัดมุมถ่ายภาพ และมีป้ายบอกสถานที่ พิกัด ข้อมูลการติดต่อ สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับการสื่อสารแบบออนไลน์ ของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน ถ้าจัดสถานที่ ภาพมุมที่ดี นักท่องเที่ยวก็โฆษณา ประชาสัมพันธ์ ให้แก่เจ้าของสวนดอกไม้ โดยประหยัดเงินลงทุน

2.5 การจัดการตลาดแบบออนไลน์ และออฟไลน์ ควรส่งเสริมควบคู่กันไป การตลาดแบบออนไลน์ในบางกรณี เช่น สร้าง Facebook YouTube Website Tiktok ฯลฯ สามารถจัดสร้างด้วยบุคคลในองค์กร หรือจ้างหน่วยงานภายนอก แต่ก็ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า กับการลงทุน

สวนดอกไม้ในหุบเขา ไม่ต้องสร้างแรงดึงดูดใจ โดยการใช้พื้นที่ใหญ่โต เหมือนต่างประเทศ แต่ภายใต้ข้อจำกัดของศักยภาพของพื้นที่ ถ้าสร้างแปลงดอกไม้ผสมผสาน ด้วยนาข้าว แปลงผักนานาชนิด ผลไม้ แล้วบริการโดยยึดหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ก็หลากหลายตามภูมิสังคม การเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนา อย่างยั่งยืน และโมเดลเศรษฐกิจแบบใหม่ โดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเน้นให้เห็นแบบอย่างที่ดี และคัดเลือกนักท่องเที่ยว กลุ่มผู้สนใจ ทั้งนี้เพราะรายได้ที่เกิดขึ้น ควรสอดคล้องกับการอนุรักษ์ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อย่าสร้างเป้าหมายการท่องเที่ยวเพื่อรายได้อย่างเดียว เพราะในระยะยาว การท่องเที่ยวที่มุ่งเป้าแต่ปริมาณนักท่องเที่ยว จำนวนเงินตรา จะทำลายสิ่งแวดล้อม และมรดก ทางสังคมวัฒนธรรมให้วอดวาย

2. การฟื้นฟู ส่งเสริม เศรษฐกิจของชาวบ้าน

การฟื้นฟู ส่งเสริม เศรษฐกิจของชาวบ้าน อาชีพหลักของชาวบ้าน คือ การทำนา ทำสวน เพื่อปลูกผลไม้ ผัก ดอกไม้ เพื่อจัดจำหน่าย กิจกรรมดังกล่าวสามารถสร้างรายได้ตลอดปี อย่างไรก็ตามให้ชาวบ้านปลูกดอกไม้เป็นพืชเชิงเดี่ยว เพราะมีความเสี่ยงสูงด้านการตลาด ไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตบนพื้นที่สูง ส่งผลเสียต่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการฟื้นฟู ส่งเสริม เศรษฐกิจของชาวบ้าน ควรจัดกิจกรรมดังนี้

1. การสร้างที่พักแรมถาวรแบบโฮมสเตย์ ที่พักแรมเป็นศูนย์รวมของกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ด้านการนำเที่ยว การอาหาร เครื่องดื่ม ของที่ระลึก กิจกรรมในการประกอบอาชีพ การส่งเสริม ฟื้นฟู วัฒนธรรม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักในโฮมสเตย์ เจ้าของบ้านสามารถสร้างกิจกรรมที่ดี มีคุณค่า ให้แก่นักท่องเที่ยวได้ ทั้งด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรม การเข้าร่วมกิจกรรม หรือพิธีกรรมด้านวัฒนธรรม รวมทั้งการสร้างรายได้ จากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

2. การเลี้ยงไก่ เลี้ยงเป็ด หรือสัตว์เลี้ยงอื่น ๆ ในสวนนางพญาเสือโคร่งประมาณ 10 เดือนต่อ 1 ปี คือ เลือกระยะเวลาที่นางพญาเสือโคร่งยังไม่ผลิดอกไม้ ก็เป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้เสริมอย่างหนึ่ง การเลี้ยงปลาสัตว์น้ำอื่น ๆ ในทุ่งนา หรือขุดบ่อปลาเล็ก ๆ ไว้เลี้ยงสัตว์น้ำ ก็เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง ทำให้ชาวบ้านมีอาหารที่เพียงพอ และแปรรูปสัตว์เลี้ยงเหล่านี้ เป็นอาหารแก่นักท่องเที่ยวได้ สำหรับการเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ เป็ด หมู เพื่อการบริโภค เพื่อพิธีกรรม โดยใช้วัสดุในท้องถิ่น เป็นกิจกรรมการอาชีพที่ชาวบ้านกระทำอยู่แล้ว

3. การแปรรูปผลผลิตเป็นสินค้าสำเร็จรูป ก็เป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้เป็นอย่างหนึ่ง เช่น การแปรรูปผักเป็นผักดอง แปรรูปดอกไม้สดเป็นดอกไม้แห้ง การผลิตอาหารในท้องถิ่นบรรจุกระป๋อง และการผลิตเครื่องดื่มสมุนไพร

4. การวิ่งเทรล การวิ่ง หรือเดินระยะไกล ผ่านภูมิประเทศกันดาร ระหว่างหมู่บ้าน เพื่อศึกษาธรรมชาติภูมิประเทศ วัฒนธรรม และระบบนิเวศ ที่แตกต่างกัน เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่น่าประทับใจ และสามารถจัดได้

5. การส่งเสริมโครงการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยส่งเสริมให้ชาวบ้านผลิตหลาย ๆ อย่าง เพียงพอในการพึ่งตนเอง ได้มีกิน มีใช้ หรือขาย และแบ่งปัน การส่งเสริมกิจกรรมเหล่านี้ เช่น การทำสวนครัว เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลาในพืชด้วยแหนแดง ฟางข้าว เพื่อลดต้นทุน การผลิตยาสมุนไพร จากพืชสมุนไพรในท้องถิ่น การปลูกพืช 3 อย่างเพื่อประโยชน์ 4 อย่าง การส่งเสริมการทำนา เพื่อผลิตอาหารหลัก กิจกรรมดังกล่าว ทำให้รายจ่ายลดลง เพราะสามารถผลิตได้เองในหมู่บ้าน เงินไม่รั่วไหลออกนอกหมู่บ้าน เกิดการสะสมเงินทุนผ่านธนาคารหมู่บ้าน เพื่อใช้กู้ยืมในการลงทุน ขยายทุนในการผลิต โครงการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ คือ ลดรายจ่ายก่อน แล้วรายได้ก็จะส่งเพิ่มขึ้น

3. เพื่อส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้นควบคู่กับสวนดอกไม้และพืชเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้น ควบคู่กับสวนดอกไม้ และพืชเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน อาจกระทำได้หลายประการ ดังนี้

1. ปลูกไม้ยืนต้นตามพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562 ในพระราชบัญญัติดังกล่าว ประชาชนสามารถปลูกไม้ยืนต้นในที่ดิน ที่ตนเองถือกรรมสิทธิ์ได้ จำนวน 112 ชนิด ไม้หายาก 13 ชนิด ในจำนวนดังกล่าวแล้ว มีไม้ 58 ชนิด สามารถใช้ค่าประกันเงินกู้กับสถาบันการเงินได้ ไม้ที่ควรปลูก ได้แก่ ไม้สัก ไม้แดง ไม้ชิงชัน ไม้ตะเคียนทอง ไม้ก้านเกรา ไม้พะยุง ไม้มะค่าโมง ไม้จำปี ไม้หลุมพ้อ ฯลฯ ไม้ในท้องถิ่น ได้แก่ ไม้นางพญาเสือโคร่ง ไม้ก่อ ไม้สน ไม้สะเดาเทียม ไม้อบเชย ไม้กฤษณา ไม้ฝาง ไม้ไผ่ ไม้มะขาม ฯลฯ

ไม้ยืนต้นดังกล่าว ทำให้เกิดปัจจัยสี่ คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เกิดการพอกิน พอใช้ พอขาย ส่งผลต่อความมั่นคงของชุมชน

2. การปลูกพืช 3 ระดับ กล่าวคือ ที่ราบลุ่มทำนา ที่ดอนปลูกผักดอกไม้ ผลไม้ หรือข้าวไร่ตามฤดูกาล พื้นที่สูงปลูกผลไม้ เช่น พลับ สาลี่ อะโวคาโด ท้อ แมคคาเดเมีย ใต้ต้นไม้ผลเกิดร่มเงา อาจปลูกพืชตระกูลขิง ข่า หรือพืชตระกูลลำต้นใต้ดิน รอบ ๆ สวนดอกไม้ ปลูกนางพญาเสือโคร่ง เป็นแนวรั้วเพื่อเป็นพื้นที่กำบังลม และให้ดอกสวยงาม

ได้ร่มเงาของต้นไม้ นอกจากปลูกพืชลำต้นใต้ดินแล้ว ควรปลูกกาแฟ แล้วแปรรูปกาแฟเป็นผลผลิตในหมู่บ้าน นอกจากนี้อาจปลูกต้นกฤษณา อบเชย เป็นพืชเศรษฐกิจควบคู่กับพืชอื่น ๆ

การส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้น ส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่าเขเตยอดเขา ที่เป็นบ่อเกิดของต้นน้ำลำธาร เช่น แม้วาง แม่เตียน ห้วยโป่งสมิต ห้วยอีค่าง ซึ่งเป็นต้นน้ำสาขาของแม่น้ำปิง พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ไม้ดอก ผักเมืองหนาว ผลไม้เมืองหนาว กาแฟ และนางพญาเสือโคร่ง รายได้จากการปลูกดอกพื้คือก ปีละ 42,000 บาท - 72,000 บาท ต่อ 1 ไร่ และดอกสร้อยทองปีละ 45,000 บาท - 75,450 บาท ต่อ 1 ไร่ สำหรับการปลูกผักสลัดปีละ 27,400 บาท - 47,400 บาท ต่อ 1 ไร่ ผักกาดขาวปีละ 52,200 บาท - 60,000 บาท ต่อ 1 ไร่ นอกจากนี้ยังมีไม้ดอก และผักอื่น ๆ อีก

การปลูกไม้ยืนต้น ทำให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืน ในด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การปลูกพืชเศรษฐกิจ โดยใช้หลักโมเดลเศรษฐกิจใหม่ ควบคู่กับการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หรือการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง ย่อมส่งผลดีต่อท้องถิ่น ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม หรือสอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ

ดังนั้นการสร้างสวนดอกไม้ในหุบเขาแบบผสมผสาน ทั้งด้านการปลูกดอกไม้ การทำนา การปลูกผัก การปลูกผลไม้ การปลูกไม้ยืนต้น ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในรูปแบบใหม่

ที่มุ่งเน้นความยั่งยืน ควบคู่กับรายได้ที่กลมกลืนอย่างลงตัว แต่การสร้างการยอมรับในระบบความคิดใหม่ อาจต้องใช้เวลาในภาครัฐบาล ภาคเอกชน รวมทั้งนักท่องเที่ยว แต่ผู้ประกอบการในพื้นที่สรุปว่าเหมาะสมแล้ว

อภิปรายผลการวิจัย

ผลของการวิจัยค้นพบว่า ชาวบ้านทั้ง 4 หมู่บ้าน คือ บ้านขุนวาง บ้านแม่เตียน บ้านโป่งสมิต บ้านห้วยอีค่าง ยังมีโครงสร้างเศรษฐกิจในระบบการผลิต 2 ระบบ ควบคู่กัน คือ ระบบการผลิตเพื่อบริโภค ได้แก่ การทำนา เลี้ยงไก่ เป็ด หมู ปลูกพืชผักสวนครัว เพื่อบริโภค และปลูกดอกไม้ ผักเมืองหนาว ผลไม้เมืองหนาว และวัว ควาย เพื่อขาย ในหมู่บ้านกะเหรี่ยง จะปรากฏระบบการผลิต 2 ระบบ ที่ควบคู่มากกว่าหมู่บ้านม้ง จากระบบการผลิตดังกล่าวแล้ว จึงเกี่ยวโยงกับผลค้นพบจากการวิจัย กล่าวคือ

การสร้างสวนดอกไม้ในหุบเขา ควบคู่กับกิจกรรมการท่องเที่ยว สวนดอกไม้ ผลการวิจัยค้นพบว่า ในหมู่บ้านม้ง ขุนวาง การสร้างสวนดอกนางพญาเสือโคร่งเพื่อการท่องเที่ยว ร่วมกับการปลูกผัก ปลูกดอกไม้ และผลไม้ เป็นอาชีพหลัก ในการดำรงชีวิต แต่ในหมู่บ้านกะเหรี่ยง บ้านแม่เตียน บ้านโป่งสมิต และบ้านห้วยอีค่าง ชาวบ้านปลูกข้าว ปลูกดอกไม้ ปลูกผัก และผลไม้ ชาวบ้านเคยลงทุนปลูกแปลงดอกไม้ขนาดใหญ่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะไม่มีนักท่องเที่ยว และไม่ใช้เส้นทางผ่านของการท่องเที่ยว การสรุปบทเรียนดังกล่าวแล้ว จึงทำให้ชาวบ้านปลูกผัก ดอกไม้ และผลไม้ ผสมผสานมากกว่าการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เพราะมีความเสี่ยงต่อการขาดทุนสูง กิจกรรมการท่องเที่ยว ไม่ใช่อาชีพหลัก หรือรายได้หลักของชาวบ้าน กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริม ที่ทำให้รายได้เพิ่มขึ้น เกิดการเรียนรู้ ศึกษา ต่อยอดในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เกิดความเข้าใจดีระหว่างคนพื้นที่สูง และคนพื้นที่ราบ

นอกจากการปลูกข้าว ปลูกผัก ปลูกดอกไม้ ผลไม้ และกาแฟแล้ว ควรปลูกไม้ยืนต้นเพื่อประโยชน์ในการใช้บริโภค ใช้สอย เช่น ทำบ้านเรือน และขายเป็นสินค้า ไม้ยืนต้นทำให้เกิดระบบนิเวศป่าที่สมบูรณ์ เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นบ่อเกิดของต้นน้ำลำธาร

ผลของงานวิจัยอาจสวนทางกับกระแสการตลาด หรือหน่วยราชการ ที่ส่งเสริมการปลูกดอกไม้เพื่อเศรษฐกิจอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบ ที่เกิดจากการใช้ยาปราบศัตรูพืชยาฆ่าหญ้า และการใช้ปุ๋ยเคมี ตลอดจนการแปรรูปวัสดุเหลือใช้ ให้กับมาหมุนเวียนใช้ประโยชน์ได้ใหม่ จนเศษวัสดุเหลือศูนย์ สวนดอกไม้ส่วนใหญ่ ยกตัวอย่างเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่ มุ่งเน้นเป้าหมายของเงินตรา มากกว่าผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ สืบสาน วัฒนธรรมจากการสำรวจธุรกิจทุ่งสวนดอกไม้ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ (ประชาชาติธุรกิจ, 2564) มีทุ่งสวนดอกไม้เพื่อการท่องเที่ยวไม่น้อยกว่า 30 พื้นที่ ในเขตตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ใน ปี พ.ศ. 2562 สร้างรายได้ให้ชุมชนประมาณ 10 ล้านบาท

งานวิจัยส่วนมาก เน้นส่งเสริมการปลูกดอกไม้เพื่อการค้าในประเทศ และการส่งออก ต่างประเทศ เพื่อมุ่งเป้าพัฒนาด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว สำหรับงานที่ส่งเสริมการปลูกดอกไม้ โดยตระหนักถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น โครงการชีวิตวิถีเพื่อการพัฒนายั่งยืน (2016) ความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ การลงทุนในกลุ่มธุรกิจไม้ดอกไม้ประดับ ต่อการใช้ปุ๋ยหมักไส้เดือนดิน (2556)

การเสนองานวิจัย สวนดอกไม้ในหุบเขารูปแบบการผสมผสาน ระหว่างพื้นที่นา สวนผัก สวนดอกไม้ สวนผลไม้ และไม้ยืนต้น จึงเป็นรูปแบบที่สอดคล้อง กับแนวคิด หรือทฤษฎี การพัฒนายั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และโมเดลเศรษฐกิจใหม่ การพัฒนายั่งยืนของสหประชาชาติ เป็นแผนแม่บทหลัก ซึ่งแผนงานพัฒนา หรือหลักการอื่น ๆ ต้องสอดคล้องกับแผนแม่บทดังกล่าวแล้ว จึงเสนอแนะว่า การจัดแปลงดอกไม้ในหุบเขาแบบผสมผสานดังกล่าวแล้ว สอดคล้องกับเป้าหมาย ของการพัฒนายั่งยืน ดังนี้

1. ยุติความยากจน ผลของการวิจัยการทำสวนดอกไม้แบบผสมผสาน ทำให้ ชาวบ้านมีรายได้ตลอดปี จากการขายดอกไม้ ผักเมืองหนาว ผลไม้เมืองหนาว มีข้าวบริโภค ปลูกผัก เลี้ยงไก่ เป็ด หมู และปลา ไว้บริโภคในครัวเรือน เป็นการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้

2. ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร และยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน ทั้งนี้เพราะระบบการผลิต 2 ระบบ คือ การผลิตเพื่อบริโภค ทำให้มีอาหารพอเพียง และระบบการผลิตเพื่อขาย สร้างรายได้หมุนเวียนตลอดปี ป้องกันสินค้า ล้นตลาด ส่งผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

3. สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพที่ดี และส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคน ในทุกวัย

4. สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพ อย่างครอบคลุม และเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5. บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศ และให้อำนาจของผู้หญิง และเด็กหญิงทุกคน

การยุติความยากจนตามข้อ 1 และยุติความหิวโหยตามข้อ 2 ก็ส่งผลกระทบต่อ ถึงหลักประกันการมีสุขภาพที่ดี เพราะมีอาหารเพียงพอ ตลอดจนข้อ 4 โอกาสที่จะได้รับการศึกษา และการประกอบอาชีพอย่างเท่าเทียมกัน ของชายและหญิง ในข้อ 5 และข้อ 8 เรื่องการส่งเสริม การเติบโตทางเศรษฐกิจ ที่ต่อเนื่องครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ และมีผลิตภัณท์ และการมีงานที่สมควรสำหรับทุกคน ซึ่งจะเป็นพื้นฐานไปสู่ข้อ 9 คือ สร้างโครงสร้างพื้นฐาน ที่มีความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม

พื้นฐานของเศรษฐกิจชีวภาพ Bio Economy ในเรื่องการปลูกดอกไม้ ปลูกผัก ปลูกผลไม้ และไม้ยืนต้น สามารถนำผลผลิตเหล่านี้ มาต่อยอดสร้างนวัตกรรม เช่น ยารักษาโรค อาหาร เครื่องดื่ม และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ หลักการดังกล่าว สนับสนุนข้อ 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ มีความครอบคลุมปลอดภัย มีภูมิต้านทาน และยั่งยืนและข้อ 12 สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิต และการบริโภคที่ยั่งยืน

การสร้างสวนดอกไม้ด้วยวิธีการผสมผสานดังกล่าว และใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โมเดลธุรกิจใหม่ หรือแนวคิดข้ออื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ย่อมส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ในข้อ 13 ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วน เพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และผลกระทบที่เกิดขึ้น ข้อ 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ข้อ 15 ปกป้อง ป่าพู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อกับการกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดิน และพื้นสภาพดิน และหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

เมื่อดำเนินการต่าง ๆ ตามเป้าหมายทุกข้อดังกล่าวมาแล้ว ผลที่สุดก็จะบรรลุผลตามเป้าหมายข้อ 10 ลดความไม่เสมอภาคภายในประเทศ และระหว่างประเทศ สำหรับ ข้อ 10 ยังมีอุปสรรคอีกหลายประการ ในการบรรลุตามเป้าหมาย เรื่องความเสมอภาค แต่ก็ส่งผลถึงเป้าหมายข้อ 16 ส่งเสริมสังคมที่มีความสงบสุขและครอบคลุม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบและครอบคลุมในทุกระดับ และข้อ 17 เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงาน และฟื้นฟูส่วนความร่วมมือระดับโลก เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การเริ่มต้นสร้างสรรคสวนดอกไม้ในหุบเขา อาจเป็นจุดเล็ก ๆ ที่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่สวนทางกับกระแสเศรษฐกิจหลัก ที่ส่งเสริมสวนดอกไม้เพื่อธุรกิจมากกว่าตระหนักถึงผลเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม แต่ค้นพบและเสนองานวิจัยรูปแบบนี้ ก็เป็นทางเลือกหนึ่งที่รักษโลก และนำโลกไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการวิจัย ส่งเสริม ให้มีการเพาะพันธุ์ และปลูกต้นนางพญาเสือโคร่ง ในเขตยอดดอยที่สูงกว่า 1,500 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง ให้มากยิ่งขึ้น เพราะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว และอนุรักษ์ระบบนิเวศป่า เป็นพืชที่ไม่ต้องดูแลมาก

2. ควรส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้น ในเขตพื้นที่ส่วนบุคคล และพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เพราะไม้ยืนต้นถูกตัด โคน ทำลาย ด้วยระบบการขยายพื้นที่เพาะปลูก ตลอดระยะเวลาประมาณ

100 ปี ในการตั้งหลักแหล่งของประชาชนบนพื้นที่สูงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น จึงควรจัดการปลูกทดแทน เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศป่า

3. ควรแปรรูปดอกไม้ ผัก ผลไม้ เป็นผลผลิตที่เก็บไว้ได้ยาวนาน คงทน การเปลี่ยนการเกษตร เป็นระบบอุตสาหกรรมการเกษตร ควรกระทำควบคู่กันในหมู่บ้าน รัฐบาลควรสนับสนุน ส่งเสริม ให้ชาวบ้านเป็นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมการเกษตร

4. การแปรรูปผลผลิตที่เหลือจำหน่าย ผลผลิตที่คัดออก กลับมาสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยการทำอาหารสัตว์ ทำปุ๋ย สิ่งทอ วัสดุไม้อัด พลังงานความร้อน พลังงานไฟฟ้า หรือนวัตกรรมอื่น ๆ ควรส่งเสริมอย่างยิ่งตามหลักการของโมเดลเศรษฐกิจใหม่

5. การส่งเสริม แก๊โซ่ จุดอ่อนของชาวบ้าน ด้านการตลาด เช่น การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการตลาด รวมทั้งเทคโนโลยีในการบรรจุผลิตภัณฑ์ และการส่งเสริมการจัดจำหน่าย แบบออนไลน์

6. ต้องสร้างกระบวนการให้ชาวบ้านพึ่งตนเองได้ มิใช่พึ่งพาแต่พ่อค้าคนกลาง หรือสังคมเมือง ชาวบ้านไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ทั้งด้านงบประมาณ และเทคโนโลยี ดังนั้นหน่วยงานของรัฐ ควรเข้ามาช่วยส่งเสริม พัฒนาร่วมกับชาวบ้าน

7. ควรมีการวิจัย ผลเสียหายของสวนดอกไม้ขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวบ้าน ผลงานวิจัยในปัจจุบัน ส่วนมากแสดงแต่ผลดีของสวนดอกไม้ทางด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว

8. ควรกำหนดพื้นที่ให้เหมาะสมกับการสร้างสวนดอกไม้ ตามหลักภูมิสังคม การเข้าถึงพื้นที่ และศักยภาพในการรองรับ เพื่อป้องกันผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

9. ควรสร้างรสนิยมการท่องเที่ยวแบบชื่นชมธรรมชาติ วัฒนธรรมแบบง่าย ๆ มิได้สร้างสรรค์ ดัดแปลง มากเกินไป ให้เป็นแบบวิถีชีวิตธรรมดา และธรรมชาติมากที่สุด ความน่าสนใจ อยู่ที่กิจกรรมในการจัดนำเที่ยวของเจ้าของบ้าน เริ่มต้นจากนักท่องเที่ยวกลุ่มสนใจเฉพาะอย่างก่อน แล้วค่อย ๆ ขยายออกไป เพราะการท่องเที่ยวในชนบท มีเฉพาะฤดูกาล และเทศกาลตามพิธีกรรม แต่อาชีพการเกษตรแบบผสมผสาน มีกิจกรรมตลอดปี และเป็นรายได้หลัก ของครอบครัว

อย่างไรก็ตามถ้า จะเปลี่ยนอาชีพหลักด้านการเกษตร เป็นอุตสาหกรรมการเกษตร ก็ควรเริ่มต้นจากหมู่บ้าน เพื่อสร้างหมู่บ้าน ให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งพึ่งตนเองได้

บรรณานุกรม

- โครงการชีววิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน กฟผ. (2016). *การปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ*. สืบค้นจาก www.chovavithee.egat.co.th
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2553). *การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย 249 หน้า.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2564). *หลักการทรงงานเพื่อคนยากไร้ด้วยโอกาส*. ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์, 212 หน้า.
- _____. (2548). *คู่มือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่. 228 หน้า.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ และถนัด บุญชัย. (2561). *การเสด็จประพาสต้นสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน*. ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์, 155 หน้า.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. วรพล วัฒนเหลืออรุณ และกริช สอั้งทอง. (2564). *รูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงลุ่มแม่น้ำวางตอนบน*. ทูลสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563, 191 หน้า.
- ณัฐภา ตีรักษา, อารมณ แก้วละเอียด, วิทยา เจาะจาร์จอน์ ชญานุช ตริพันธ์ และโนรี สมะมะแอ. (2561). สืบค้นจาก www.doa.go.th
- ตามรักคินใจ. (ม.ป.ป.). *ตามรักคินใจ*. สืบค้นจาก www.th.m.wikipedia.org.
- พัชรินทร์ สุภาพันธ์, ดลกร ขวัญคำ และภูษณิศดา เดชเถกิง. (2556). *ความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ การลงทุนในกลุ่มธุรกิจไม้ดอกไม้ประดับต่อการใช้จ่ายหมักไส้เดือนดิน*. สืบค้นจาก www.https://erp.mju.ac.th/researchDetailPublic.aspx?rid=2127.
- พืชผักคุณภาพและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง. (2564). สืบค้นจาก www.hradi.or.th.
- ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จากการใช้ยากำจัดศัตรูพืช. (2015). สืบค้นจาก www.he01.TCI.thaijo.org/index.php/EAUHYSci*article/view3148.
- มูลนิธิโครงการหลวง. (2555). *ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง*. สืบค้นจาก www.Royalprojectthailand.com
- โมเดลเศรษฐกิจใหม่ BCG. (2563). สืบค้นจาก www.nstda.or.th

- วชิรจักร งามละม่อม. (2559). *ทฤษฎีการมีส่วนร่วม*. สืบค้นจาก [www.learning of public.blogspot.com](http://www.learningofpublic.blogspot.com)
- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. (2549). *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: แสงดาว, 271 หน้า.
- ศิระประภา ธนากิจ. (2557). *โครงการออกแบบชุดผลิตภัณฑ์ปลูกไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาวขนาดย่อมภายในที่พักอาศัย*. สืบค้นจาก www.thapra.lib.su.ac.th
- ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่. (2022). *ความเป็นมา*. สืบค้นจาก www.doa.go.th
- สุนทร กุลพัฒน์วารพงศ์. (2544). *ตามรอยพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง-ทฤษฎีใหม่*. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก, 188 หน้า.
- สุภาภรณ์ เลิศศิริ และพิชัย ทองดีเลิศ. (2555). *การศึกษาปัจจัยพื้นฐานของผู้ประกอบการธุรกิจไม้ดอกไม้ประดับในหมู่บ้านไม้ดอกไม้ประดับคลอง 15 จังหวัดนครนายก*. สืบค้นจาก www.acdc.kmutt.ac.th
- เสรี พงศ์พิศ. (2550). *เศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: พลังปัญญา, 135 หน้า.
- โสระยา รามรังสี. (2556). *การพัฒนาไม้ดอกของไทยสู่การแข่งขันในตลาดอาเซียน*. สืบค้นจาก www.researchgate.net
- สำนักงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช). (ม.ป.ป.). สืบค้นจาก www.nstda.or.th
- สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้. (2555). *นางพญาเสือโคร่ง*. สืบค้นจาก www.forprdd.forest.go.th
- BCG. *Economy Model คืออะไร*. (2563). สืบค้นจาก www.nstda.or.th
- Brinkmann, Robert. (2016). *Introduction to Sustainability*. 2 ed. Wiley Blackwell.
- Carson, Rachel. (1962). *Silent Spring*. Boston: A Mariner Book, 198 Page.
- Cook, Ray A, Yale, Laura J. and Marqua, Joseph J. (2002). *Tourism: The Business of Travel 2nd Ed*. New York: Prentice Hall, 450 page.
- Cooper and Hall. (2008). *Contemporary Tourism: An International Approach*. สืบค้นจาก www.researchgate.net>publication.
- Davidson, Rob. (1994). *Tourism*. 2 ed Singapore: Longman Group Limited. 206 Page.
- Fennell.D.A. (1999). *Ecotourism and Introduction*. London: routledge.

- Goeldner, Charles R., Ritchie, Brent S.R. and McIntosh Robert W. (2000). *Tourism Principles, Practices, Philosophy*. 8 ed. New York: John Wiley Sons, Inc.
- Holden, Andrew. (2000). *Environment and Tourism*. London: Routledge.
- Kinnaird, V. and Hall, D. (1994). *Tourism: A Gender Analysis*. New York: John Wiley and Sons. 218 Page.
- Middleton, Victor T.C., Fyall, Alan, Morgan, Michal and Ranchhod , Ashok. (2009). *Marketing in Travel and Tourism*. Tennessee: BTH. 493 Page.
- NationaTV. TV. (2563). *เทรนด์เที่ยวท่องดอกไม้มาแรง*. สืบค้นจาก www.nationtv.tv.
- Our common Future. (2013). *Bruntland Report 1987*. สืบค้นจาก [www.Sustainable development.un.org](http://www.Sustainabledevelopment.un.org)
- Page, Stephen and Dowling, Ross K. (2002) *Ecotourism*. Harlow: Rentice Hall. 338 Page
- Sharpley, Richard. (2006). *Ecotourism: A Consumption Perspective*. สืบค้นจาก [www.researchgate.net>publication>249](http://www.researchgate.net/publication/249).
- Sharpley, Richard and Telfer, David J. (2015). *Tourism and Development Concept and Issues. 2 ed* Briston: Channel View Puplication, 546 Page.
- Swarbrooke, J. (1998). *Sustainable Tourism Management*. New York: CABI, 371 Page.
- Tarback, Edward J. and Lutgens, Frederick K. (2003). *Foundation of Earth Science*. 3 ed New Jersey Premtice Hall. 375 Page.
- Thebald, William. (1994). *Global Tourism: The Next Decade*. London: Butterworth – Heinemann, 406 Page.
- Weaver, David. (2006). *Sustainable Tourism*. Oxford: ELSEVER, 240 Page.

สัมภาษณ์

กมลวรรณ ประกาวาที บ้านเลขที่ 146/1 หมู่ที่ 8 บ้านโป่งสมิต ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง
จังหวัดเชียงใหม่

จอนิ โอโตเซวาร์ บ้านเลขที่ 21 หมู่ที่ 4 บ้านหนองเต่า ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

จักรพันธ์ แซ่ย่าง บ้านเลขที่ 113 หมู่ที่ 12 บ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

จิมอร์ คนรักธรรมชาติ บ้านเลขที่ 61/1 หมู่ที่ 8 บ้านโป่งสมิต ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง
จังหวัดเชียงใหม่

จำรูญศรี หอมมะลิปา บ้านเลขที่ 67 หมู่ที่ 8 บ้านห้วยข้าวสับ ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัด
เชียงใหม่

เจ๊แฉง ธารธัมสาร บ้านเลขที่ 47/1 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัด
เชียงใหม่

ชัยพร คาหาการ บ้านเลขที่ 43/2 หมู่ที่ 8 บ้านโป่งสมิต ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ชัยรัฐ แคกนก บ้านเลขที่ 130 หมู่ที่ 8 บ้านโป่งสมิต ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ชาคริต กิตติศรีสกุล บ้านเลขที่ 71 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

แซะลือ ดอยสูงสง่า บ้านเลขที่ 132 หมู่ที่ 8 บ้านโป่งสมิต ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ณรงค์ฤทธิ์ ชัยเจริญกุล บ้านเลขที่ 76 หมู่ที่ 8 บ้านโป่งสมิต ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัด
เชียงใหม่

ดาวเรือง เล่าย่าง บ้านเลขที่ 69 หมู่ที่ 18 บ้านแม่เตียน ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

แดง แซ่ย่าง บ้านเลขที่ 1/2 หมู่ที่ 12 บ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ตินิ กำนันธรรม บ้านเลขที่ 145 หมู่ที่ 8 บ้านโป่งสมิต ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ท่อดู ประกาวาที บ้านเลขที่ 146/1 หมู่ที่ 8 บ้านโป่งสมิต ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ทิเมะ อนุรักษ์ประเพณี บ้านเลขที่ 146 หมู่ที่ 8 บ้านโป่งสมิต ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัด
เชียงใหม่

ธวัชชัย สุติมูล บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 12 บ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

นิจร แซ่ล่อ บ้านเลขที่ 2/1 หมู่ที่ 12 บ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ปัญญา ช่างขวา บ้านเลขที่ 2/2 หมู่ที่ 12 บ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ปลุ บุญลือ บ้านเลขที่ 3 สวนเศรษฐกิจพอเพียง หมู่ที่ 10 บ้านห้วยตอง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ปุ๋ แส เจริญสุขบุญส่ง บ้านเลขที่ 20 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

เปา แซ่ย่าง บ้านเลขที่ 109 หมู่ที่ 12 บ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

พร ขมิคนาจร บ้านเลขที่ 68 หมู่ที่ 18 บ้านแม่เตียน ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

พอดิ จันทรวนาขุ บ้านเลขที่ 103 หมู่ที่ 18 บ้านแม่เตียน ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

พิชัย ลาวะ บ้านเลขที่ 7 หมู่ที่ 18 บ้านแม่เตียน ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

พิสมัย ดอกไม้สวย บ้านเลขที่ 2/1 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

เพ็ญเพ็ชร ปะกอวาที บ้านเลขที่ 146/1 หมู่ที่ 8 บ้านโป่งสมิต ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

เม่า แซ่ลี บ้านเลขที่ 21/2 หมู่ที่ 12 บ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

เย็น แซ่ย่าง บ้านเลขที่ 21 หมู่ที่ 12 บ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

วรวิทย์ ยิ่งสินสมิตร บ้านเลขที่ 143/3 หมู่ที่ 8 บ้านโป่งสมิต ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

วัชรินทร์ เจริญสุขบุญยิ่ง บ้านเลขที่ 72/1 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

วะเปา แซ่ลี บ้านเลขที่ 21/2 หมู่ที่ 12 บ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

วิศิษฐ เล่ายาง บ้านเลขที่ 15/3 หมู่ที่ 18 บ้านแม่เตียน ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

สมัคร ดอยสูงสง่า บ้านเลขที่ 132 หมู่ที่ 8 บ้านโป่งสมิต ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

สุนทร จีโภชนะชัย บ้านเลขที่ 23 หมู่ที่ 13 บ้านม่อนยะ ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

สุภา คนรักธรรมชาติ บ้านเลขที่ 61/1 หมู่ที่ 8 บ้านโป่งสมิต ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

สุรียา เราเท่า บ้านเลขที่ 25/1 หมู่ที่ 12 บ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

หยง แซ่หลี บ้านเลขที่ 14 หมู่ที่ 12 บ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

หน่อเอริ ทุ่งเมืองทอง บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

อนงค์ นีรรณา บ้านเลขที่ 95/1 หมู่ที่ 18 บ้านแม่เตียน ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
อารีย์ ขนบจรรยา บ้านเลขที่ 14 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
อุดม สงค์ศิลาวิติ บ้านเลขที่ 21/1 หมู่ที่ 12 บ้านขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
แอะพอ วสันต์สุขใจ บ้านเลขที่ 13 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายชูลิทธิ์ ชูชาติ
วัน เดือน ปีเกิด	5 พฤษภาคม 2486
หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เลขที่ 202 ถนนช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โทรศัพท์ (053) 885869 มือถือ 081 6727897

ตำแหน่งและประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2561- ปัจจุบัน	ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชารักษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
พ.ศ. 2561- ปัจจุบัน	ผู้ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่เครือข่ายลุ่มน้ำวาง ตามแนวพระราชดำริ
พ.ศ. 2546-ปัจจุบัน	ข้าราชการบำนาญ และอาจารย์พิเศษจ้างรายปี
พ.ศ. 2546-2515	ข้าราชการวิทยาลัยครูเชียงใหม่ และสถาบันราชภัฏเชียงใหม่

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2523	การศึกษามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2514	การศึกษามหาบัณฑิต สาขามัธยมศึกษา วิชาเอกประวัติศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร

ทุนการวิจัยที่ได้รับ

พ.ศ. 2563	ทุนอุดหนุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปีงบประมาณ 2563 สนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.)
พ.ศ. 2561	กองทุนมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปีงบประมาณ 2560
พ.ศ. 2553	ทุนอุดหนุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปีงบประมาณ 2552
พ.ศ. 2551	ทุนอุดหนุนการวิจัยองค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ปีงบประมาณ 2551

ประวัติผู้วิจัย (ต่อ)

- พ.ศ. 2550   ทุนอุดหนุนการวิจัยองค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน
ปีงบประมาณ 2550
- พ.ศ. 2548   ทุนอุดหนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ปีงบประมาณ 2548
- พ.ศ. 2545   ทุนอุดหนุนการวิจัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปีงบประมาณ
2545
- พ.ศ. 2544   ทุนอุดหนุนการวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
ปีงบประมาณ 2544
- พ.ศ. 2541   ทุนอุดหนุนการวิจัยประเภทกำหนดเรื่อง สำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ ปีงบประมาณ 2541
- พ.ศ. 2540   ทุนอุดหนุนการวิจัยทางวัฒนธรรมประจำปี พ.ศ. 2537 สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2540
- พ.ศ. 2539   ทุนอุดหนุนการวิจัยโครงการศึกษาประเทศเพื่อนบ้าน สำนักงานสภา
สถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ 2539
- พ.ศ. 2536   ทุนอุดหนุนการวิจัยศูนย์สังคมพัฒนา สภาคณาจารย์แห่งประเทศไทย
ปีงบประมาณ 2536
- พ.ศ. 2532   ทุนอุดหนุนการวิจัย มูลนิธิเจมส์ เอช ดับเบิลยู ทอมป์สัน
ปีงบประมาณ 2532
- พ.ศ. 2529   ทุนอุดหนุนการวิจัย มูลนิธิเจมส์ เอช ดับเบิลยู ทอมป์สัน
ปีงบประมาณ 2529
- พ.ศ. 2526   ทุนอุดหนุนการวิจัย UNESCO 2526 ปีงบประมาณ 2526
- พ.ศ. 2524   ทุนอุดหนุนการวิจัย กรมการฝึกหัดครู ปีงบประมาณ 2524

ประวัติผู้วิจัย (ต่อ)

ประสบการณ์งานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

- พ.ศ. 2564 การสร้างสรรค์สวนดอกไม้ในหุบเขาเพื่อการท่องเที่ยวและการพัฒนาอย่างยั่งยืน. ทุนอุดหนุนสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (สกสว) ประจำปีงบประมาณ 2565. (กำลังอยู่ในขั้นตอนการดำเนินโครงการ)
- พ.ศ. 2564 รูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงลุ่มแม่น้ำวางตอนบน. ทุนอุดหนุนสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ 2563. 191 หน้า. (บทความทางวิชาการ ส่งวารสารการวิจัยของ CMRU กำลังรอการตีพิมพ์)
- พ.ศ. 2564 หลักการทรงงานเพื่อคนยากไร้ ด้อยโอกาส ทุนอุดหนุนการทำวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น งบประมาณแผ่นดินปี 2564 – มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ปี 2564. 132 หน้า.
- พ.ศ. 2563 รูปแบบการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงลุ่มแม่น้ำวางตอนบน. ทุนอุดหนุนสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ 2563.
- พ.ศ. 2562 การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์และจัดสรรน้ำทางการเกษตรในพื้นที่นอกเขตชลประทาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) 2562. เชียงใหม่ : วนิตการพิมพ์, 2562.
- พ.ศ. 2561 การเสด็จประพาสต้นสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน
- พ.ศ. 2553 การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในมิติเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- พ.ศ. 2553 โครงการหลวงพระราชกรณียกิจนวมินทรมหาราช เพื่อปวงประชาราษฎร์, สาขาการท่องเที่ยว
- พ.ศ. 2551 การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เขตพื้นที่ลุ่มน้ำสาละวิน ในมิติเศรษฐกิจพอเพียง
- พ.ศ. 2550 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- พ.ศ. 2548 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เขตลุ่มแม่น้ำแม่แตง

ประวัติผู้วิจัย (ต่อ)

- พ.ศ. 2545 โครงการสำรวจที่พักประเภทเกสต์เฮาส์ในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- พ.ศ. 2544 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มแม่น้ำวาว
- พ.ศ. 2541 การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่า และระบบนิเวศเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งของประเทศไทย
- พ.ศ. 2540 “กาดจ๊ว” (ตลาดจ๊ว): มิติหนึ่งของภาพสะท้อนในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของสังคมชาวนาในภาคเหนือของประเทศไทย
- พ.ศ. 2539 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในมณฑลยูนนาน : ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในนครคุนหมิงเมืองชุนาน และเมืองหลูซี
- พ.ศ. 2536 การวิจัยเชิงประเมินผล โครงการ “การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงสังคม” (Social Environment Preservation)
- พ.ศ. 2532 กลองหลวง : สงครามพิธีกรรมในล้านนา
- พ.ศ. 2529 การค้าขายทางเรือบริเวณลุ่มน้ำปิงระหว่างภาคเหนือกับภาคกลางของประเทศไทย (พ.ศ. 1893 – 2504)
- พ.ศ. 2526 THE ROLE OF THAI WOMEN IN PRESERVATION AND DISSEMINATION OF TRADITION CULTURAL VALUES IN THE DEVELOPMENT OF NEW VALUES IN THAILAND: A CASESTUY FROM LANNA THAI
- พ.ศ. 2524 พ่อค้าวัวต่าง : ผู้บุกเบิกการค้าขายในหมู่บ้านภาคเหนือของประเทศไทย (พ.ศ. 2398-2503)